

ٹھوس سبوت
(کہانہی-سنگرشد)

متر سین مت

پہلا اڈشن-: 1992 پر یتم پر کاشن، مہل کلاں (سنگرور)
دوجا اڈشن-: 2010 چتر سنگھ جیون سنگھ، انمرتسر

دُوجے ایڈیشن دے شُبہ مَوکے: کُجھ شَبَد

لِکھنہا مِیں کہانہی تون شُرُو کِتا سی۔ پہلے دَور وِچ
(1968 تون 1973) چھپیاں کُجھ کہانہیاں رات دے سُو رِج
اتے ہلاں دے مُنّے آدِ نوں نکسلی دَور دِیاں پرتیندھ
کہانہیاں ہونہ دا مانہ پراپت ہوئیا۔ اُس سمیں مِینوں بُد
مہسُوس ہوئیا کہ کہانہی نالوں ناوُل وِچ گَلّ وُدھ
پر بہاؤ شالی ڈھنگ نال آکھی جا
سکدی ہے۔ اِس وِچار تہت 1971 دے اِخِر وِچ ناوُل اگ
دے بِج دی سِر جِنھا ہوئی۔ اِس ناوُل نوں بنہدا مان سَنمان
مِلیا۔

دُوجا دَور (1983 تون 1993) پھیر کہانہی تون شُرُو ہوئیا۔
اِس دَور وِچ لِکھیاں کَرِیب 20 کہانہیاں وِچوں کُجھ (لام،
دِشتگرد خانپوری اتے وِراست) کہانہیاں نے پَنجابی
کہانہی وِچ اپنی تہاں بنہائی۔ اِکّ وار پھیر مہسُوس ہوئیا
کہ پر بہاؤ شالی گَلّ ناوُل رانہی ہی آکھی جا سکدی ہے۔
نتِجے وِچوں پُلِس-سبھیاچار نوں سُمُچّ وِچ پِیش کردا
ناوُل تَفْتِش سِر جِیا۔ اِس ناوُل نوں لِکھنہ تون بااد من نوں
بہت سگُون مِلیا۔ مُڑ کہانہی تے کلم نا چلی۔ لگاتار تِنّ
ہور ناوُلاں (کٹہرا، کور و سبھا اتے سُدھار گھر) دی
سِر جِنھا ہوئی۔

لوک، پاٹھک (اتے مین خد وی) تہ بھل گئے کہ مین
کہانہکار وی ہاں۔

پھو جدری نیاں-پر بندھ دا اپنہا سارا انبھو ناؤل وچ پیش
کرن باد جاپدا ہے کہ میرا اندر خالی ہو گیا ہے۔ نیڑے
بھوکھ وچ کسے ناؤل دی سرجنہا سنبھو نہیں ہے۔
دوجے پاسے آلے-ڈیالے بہت سارا اجہا کجھ گھٹ رہا
ہے جس دی پیشکاری ساہت وچ ہونہی چاہدی ہے۔ پر
تہ گھٹناواں ناؤل دا وشا نہیں بنہ سکدیاں۔ مڑ مہسوس ہو
رہا ہے کہ چھوٹیاں گھٹناواں وچ چھپے وڈے مسلے
کہانہی رانہی ہی پیش ہو سکدے ہن۔ من مڑ کہانہی
لکھنہ لئی تیار ہندا جا رہا ہے۔ مینوں جاپدا ہے کہ کسے
ناؤل دی سرجنہا توں پہلاں جے لیکھک کول کہانہی دا
تجربا ہووے تاں تہ ودھیاں ناؤل رچ سکدا ہے۔ شائد
میرے چھیاں ناؤلاں دے لوک-پروانیت ہونہ دا اک کارنہ
میرا پہلاں کہانہکار ہونہا ہووے۔

شائد، اگلے ناؤل دے بچ وی نویاں کہانہیاں وچ چھپے
ہونہ بھلے پاٹھکاں نوں اپنے کہانہکار ہونہ دی یاد
دواونہ لئی اتے بھوکھ وچ نویاں کہانہیاں سرجنہ دے
والدے نال ٹھوس سبوت کہانہی-سنگرش دا نواں سانجھا
ایڈیشن پیش کرن دی خشی ہاسل کر رہا ہاں۔

متی: 29-6-2010 مٹر سین میت

تتکرا

دَوْرُ 4-11

چھری 12-20

شارک 21-29

بلا تکار 30-38

وا-ورولا 39-46

ٹھوس سبوت 47-52

کنجر خانا 53

سچا سودا 54-55

دَوڑ

ہتھہ کڑبیاں اتے بیڑیا وچ جکڑے بلکار نوں جدوں
 ادالت وچ پیش کیتا گیا تاں جج درشن کمار دے چہرے
 تے خُشی دی لہر دَوڑ گئی۔ اِس لئی کئی اک اِک اجھے
 خترناک دوشی دا کھرا مٹاؤنہ دا مَوکا مل رہا سی، جہڑا
 کئییاں سالوں توں جج اتے سرکار دوہا دیاں اکھاں وچ
 رڑک رہا سی۔ اِس ترہاں کرن نال اُس نوں کئی پھاندے
 ہوئے سن۔

پہلا فائدا جماتی سی۔ جدوں اِس جج بھرتی ہوئیا سی تاں
 اُس نوں دیش دی ایکتا اتے اکھنڈتا دی راکھی کرن دی
 سونہ کھپائی گئی سی۔ اِج دیش نوں ابو سمسّیاں درپیش
 سی۔ درشن کمار دی نجی رائے سی کہ دیش وچ پھیلی
 اراجکتا لئی بلکار سبھ توں ودھ دِنمیوار سی۔ اُس نے
 بھکھے-ننگے لوکاں دا اِک بہت وڈا ہجوم اپنے پچھے
 لا رکھیا سی۔ اِس نے انہاں نوں اِکو نکتا سمجھا رہا سی۔ ہجوم
 دی دُردشا دا کارن پچھلے کرمان دا فل نہیں سگوں
 امیراں دیارا کیتی جاندی اُٹ ہے۔ اِس نرک توں کھڑا
 چھڈاؤنہ دا اِکو-اِک رتھ مَوجودا سرکار دا تختا اُلٹاؤنہا
 دسدا سی، جہڈی امیراں دا پکھ پور دی سی۔ بھڑ دی
 دِنو-دِن ودھ رہی گنہتی امیر تبکے لئی چنّتا دا کارن بنھی

ہوئی سی۔ اُڈ سٹی پی سرکار نوں جگاونہ دا یتن کر رہے
 سن۔ جن سادھارنہ نوں ناستک بناونہ! امیراں پرتی
 نیہرت پھیلاونہ اتے ہنسا راہیں سرکار دا تختا اُلٹاونہ
 والے اس ہجوم نوں پھوری تتر-بتر کیتا جاوے۔ بھڑ
 نوں کھنڈاونہ دی اہم ذمئیواری سرکار نے درشل کُمار
 دے موڈھیاں تے سٹی سی۔ درشن کُمار کیول جج ہی
 نہیں، اگ وڈیر دا پتر وی سی۔ امیرزادے ہونہ دے ناتے
 اُڈ سمیں دی نذاکت نوں چنگی ترہاں پہچانہ سکدا سی۔
 سماں منگ کر دا سی کہ کُرسیاں اتے ہویلیاں وُل
 وُدھدی اس اگ نوں ٹرنٹ کابو کیتا جاوے۔ ہجوم دے نیتا
 نوں پھانسی چاڑھ کے درشن کُمار نے اپنا پھرذ ادا
 کرنا سی۔ اس ترہاں سنو دھان پرتی وفاداری دکھاو،
 سرکار نوں خُش کرن اتے اپنی برادری دی رکھیا کرن
 دا اُس نوں سنہری مَوکا مل رہا سی۔
 دوسرا پھاندا ذاتی سی، جج دے ادھکارا دی ورتوں
 کردیاں اُس نے اپنے نجی دُشمنہ دا سپہائیا وی کر
 جانہا سی اتے کسے نوں کَنو-کَنن خبر وی نہیں سی
 ہونھی۔

جج دی کلم نوں گھور رہا دوشی کوئی اجنبی نہیں سی۔ اُڈ
 درشن کُمار دا بچپن دا ساتھی، جے سچ آکھیا جاوے تاں
 بچپن دا دُشمنہ بلکار سی۔

کِسے نوں کی پتا سی، سگولی مُنڈیاں وچکار اِک
 چھوٹے جہے اِنام لئی ہوئی دَوڑ کدے اِننا بھیانک رُوپ
 دھار لئیگی کہ اِک دُوجے دی جان آینہ، تے تُلّ
 پینہگے۔

گَلّ اُنہاں دِنان دی ہے، جدوں اُٹھوس جِما ت وچّ
 پڑھدے سن۔

سبھ نوں پتا سی دَوڑ بلکار نے جِتّھی ہے۔ موٹو درشن
 تاں کِسے دے خُیاب-خُیال وچّ وی نہیں سی۔
 سالانا سماگم دے باکی سبھ پر بندھ تاں مُکّمل سن پر اِک
 سمسّیا نہیں سی سُلجھ رہی۔ پر بندھک کمیٹی دے پردھان
 دا مُنڈا اِکّ وی اِنام ہاسل کردا نذر نہیں سی آ رہا۔ اُٹھ
 پڑھائی وچّ تاں نالائک سی ہی، کھیڈاں وچّ وی پچھے
 سی۔

پردھان دے پتّر نوں اِنام کوں دِتا جاوے؟ اِس وشے
 تے کئی دِن بہس ہندی رہی۔ اِنام ہاسل کرن والے سارے
 ہی مُنڈے گُڑیاں پتوئتے سجنہاں دے دھیاں پُتّ سن۔
 کِسے نوں وی ادھر ادھر کرنا خترے توں کھالی نہیں
 سی۔

گَلّ لے دے کے دَوڑاں تے آرکدی۔
 اِکّ تاں بلکار نوں پڑھائی وچّ کئی اِنام مل رہے سن۔ دُوجا
 اُس ولوں کِسے نے اِتراد وی نہیں سی کرنا۔ اُس دے

انپر ھ باپو نوں تان ٿڌ وى پتا نهس ہونہا کہ سگول شہر
دی کس دشا وچ ہے۔ اڪ انام گھٹ ملنہ نال بلکار دی
ٿنگ نهس سی ٿنہ لگی۔

پھیر پردھان جی نے کھلہ۔ دلی وى تان کمال دی دکھائی
سى۔ گل چار ٿکیاں دے انام دی نهس سی۔ انہاں دی
کھابش سی کہ انہاں دے شہزادے دی پھوٹو وى اخباراں
وچ چھپ جائے۔ انام دی تھان ٿڌ بلکار نوں انام نالوں
دگنہے پیسے دے دینہگے۔ غریب منڈا ہے، انہاں پیسیاں
نال گرتا خرید سکیگا، نگر سنوا سکیگا جاں کتاباں دی
گھاٹ پوری کر سکیگا۔ اس وچ بلکار دا ہی بھلا سی!
پردھان دا رتبا وى ٿڌ منگ کر دا سی کہ بلکار نوں جے
انہاں لئ کربانی دینہی پوے تان ٿڌ وى دیوے۔ کتھے اڪ
کار کھانیدار دا اکلوتا پتر اتے کتھے اڪ کھیت مذکور دی
وادھو۔ گھاٹو سمجھی جاندى اولاد! کتھے کار، چ سگول
آنہ والا درشن۔ کتھے ٿڌ جہے سائیکل، تے کئ میل دا
پینڈا تہ کرن والا بلکار۔ گھنڈ کھوتنہ، ڈگے چگنہ اتے
دنگراں پچھے بھجنہ والے منڈے نے تیز دورنا ہی ہوئیا۔
اڪ دن نهس دوریگا تان کھڑا پھابا لگ جانہیں۔
کچے مکابلیاں وچ بھاویں ٿڌ پھسٹ آنڈا رہا سی پر
سالان سماگم وچ انہوں درشن لئ رش چھڈنہا ہی پینہا
سى۔

درشن نوں ہر ہالت وچّ اِنام ملے۔ اِس یوجنا نوں سرے
چاڑھن دی ذنمیواری پی ۛ ٹی ۛ آئی ۛ شرمے نے اپنے
ذنمے لی۔

دوڑ وچّ ہسا لینہ والے مُنڈیاں دی کتار دے اِکّ سرے
،تے درشن نوں کھڑھائیا جانہا سی۔ دُوجے ،تے بلکار
نووں۔ شرمے نے درشن کول کھڑونہا سی۔ اِکّ تاں درشن
نووں پہلاں دوڑن دی کھلّ ہونہی سی۔ دُوجا دوڑ شرو
کرن والی سٹی اِنی ہولی وُجائی جانہی سی کہ ٹڈ بلکار
نووں سُنھائی ہی نا دیوے۔

ٹڈ ذنمیواری شرمے نے باکھوبی نبھائی۔ بلکار نوں تاں
کی ، کِسے نوں وی سمجھ نہس سی آئی کہ بلکار دوڑ
کوئیں پچھڑ گیا؟ سبھ ماڑی کِسمت نوں کوس کے بیٹھ
گئے۔

ٹڈ پہلی دوڑ سی ، جس وچّ درشن نے بلکار نوں ہر ائییا
سی۔

وہ سال باد اُس ہار دا بدلا لینہ لی بلکار نے جدوں مہان
دوڑ آرنبھی سی تاں نال اجہے ہزاراں ایکلوی آرلے
سن ، جہڑے اپنے ہی گرویاں کولوں اپنے انگوٹھے
کیول اِس لی کٹوا بیٹھے سن ، کُنک انہاں درونہ نے
راج-گہرانہے دا نمک کھاہا سی۔

پر کرشن وُرگے چلاک سیاستدان دے نال ہُنڈیاں ار جُن
 وُرگے بلشالی درشن کُمار نوں انہاں بھلاں دی کی
 پروٹھ سی؟ ٹڈ تان دُو جے دَوڑ بارے سوچ رہا سی،
 جہڑی انہاں کالج وِچ دَوڑی سی۔

پرِیاں وُرگی جس دلجبت، تے درشن تِنن وُرپیاں وِچ
 وُی دُورے نہں سی پا سکیا، بلکار نے اُس نوں تِنن
 ملنہیاں وِچ ہی موٹھ لیا سی۔

درشن نوں کُڑیاں دا گھاٹا نہں سی۔ اِٹّ چُکے توں
 سوہنھی کُڑی لبھدی سی۔ اِکّ اِکّ کر کے ٹڈ کالج دِیاں
 کِننیاں ہی کُڑیاں نال، اِشکّ کر چُکا سی۔ جہو جہا
 درشن، اہو جہیاں اُس دِیاں سہیلیاں۔ سہیلیاں نوں درشن
 نالوں زیادا اُس دی کار اتے بٹوئے نال موٹھ سی۔ درشن
 نوں انہاں دی تاذگی نال۔ دو چار دِن، چ گھما کے،
 وُدھیا ہوٹل، چ سِیادی کھانھے کھیا کے ٹڈ سہیلی بدل لیا
 کر دا سی۔

پر دلجبت، تے اُسدا سچّ۔ مچّ دِل آ گیا سی۔ چار سو رُپے
 مہنا کماونہ والے باؤ دی ٹڈ دھی بڑی اجبب سی۔ نا
 اُسنوں کار دی پروٹھ سی، بٹوئے دی اتے نا ہی درشن
 دے باپ دے رُتبے دی۔

درشن نے ہتھیرے پاپڑ وِیلے۔ کدے نوں سوٹاں، تے
 وِدیشی سینٹ چھڑک کے اُسدے کول دی لنگھیا، کدے

سونے دا کڑا، ہرے جڑیاں مُندریاں اتے گل، چ
 سونے دی ذنجیر لٹکا کے اُس دا رنڈ روکیا۔ پر درشن دا
 مَو جُو اڈا ونہ توں شوا دلجیت نے کدی کوئی ہنگارا نا
 بھریا۔

جینا چر دلجیت اچھوتی رہی، درشن اُسدے نخرے
 برداشت کردا رہا۔ پر جدوں اُڈ بلکار دے سائیکل پچھے
 بیٹھنہ لگی اتے بوٹلاں دی تھان برجو دے ڈھابے، تے
 جا کے اُس نال اَلو چھولے کھانہ لگی تاں درشن دی ہک
 تے سپ لٹنہ لگے۔

آسانی نال ہار مننہ والا درشن وی نہیں سی۔ جس چنڈ
 تے وی دل آندا، اُڈ ہاسل کر کے چھڈا سی۔
 اِک دِن مَوکا تار کے اُسنے دلجیت نوں کار، چ سٹ لیا۔
 شرم دی ماری دلجیت کی مہنے کالج نا آئی۔
 پھیر پتا لگا، اُڈ گر بھوتی سی۔
 پھیر پھلمی ڈراما ہوئی۔

دلجیت دا باپ کی دِن درشن دے باپ دے پیرس پگ
 دھردا رہا۔ دلجیت نوں نوٹہ بنہا کے اُسدی اتے دلجیت
 دی ادت بچائی جائے۔ اہو بھیکھ منگدا رہا۔
 درشن دے باپ لی اُڈ سمسیا کوئی وی نوں نہیں سی۔
 آپنی جوانی وچ اُسنے وی اجھے کی کار نامے کیتے
 سن۔ اپنے باپ وانگ درشن دے باپ نے وی گھڑیا۔

گھڑا ئیا جواب سُنھائیا۔ مُنڈے پچھے وہ کُڑیاں دھکے
 کھانڈیاں پھر دیاں ہن۔ اُڈ کس کس نوں نوں بنھائے؟
 کتھے راجا بھوج کتھے گنگو تیلی۔

ام دین ہندے تاں باپ بڈھے کلرک نوں دھکے دے
 گھروں کڈھ دندا۔ پر اپنے سیاسی جیون نوں چڑھت وُل
 جانڈیاں دیکھ کے اُس نے کلرک نوں اک وڈی ریانت
 دتی۔ گر بھپات اتے مونہ بند رکھن لئی مونہ منگے
 پیسے۔ اُسوں اُڈ پسند نہیں سی تاں اُسدی مر ذی۔
 پھلمی پرو و انگ بلکار نوں ہی دلجیت دے ہنجھو
 یونجھنھے پئے۔

پتی پتی بنھ کے دلجیت اتے بلکار گنم۔ سنم رہن لگے۔ اُڈ
 چپ شبہ نہیں سی۔ اُڈ درشن وِر دھ جھنھ والے کسے
 توپھان دی سوچک سی۔

اُڈ موٹیاں۔ موٹیاں کتاباں پڑھن لگے۔ جویں کتے انہاں
 دی ہار دے کارن اتے ہل انہاں کتاباں وچ درج سن۔
 پھیر اُڈ اجب۔ اجب گلاں کرن لگے۔ اوکھے۔ اوکھے
 شبدان دے ارتھ مُنڈے کُڑیاں نوں سمجھاؤن لگے۔
 درشن نوں سرمائیداری، اجاریداری، پرولیتاری اتے
 سماجواد ورگے شبدان دی سمجھ نہیں سی اُنڈی۔ اُسوں
 اِنٹی ہی سمجھ اُنڈی سی جویں اُسدے اتے اُسدے
 دوستان دے کھلاف سادش رچی جا رہی ہووے۔

مُنڈے کُڑیاں دا اِکّ وڈا گُربّ جدوں درشن وُلّ گورّ-گورّ
 دیکھنہ لگا تاں ڈریا درشن بھجی بلی وانگ دِن کٹنہ لگا۔
 کئی واری درشن نوں شرم اُنڈی۔ ملنگ بلکار نے درشن
 دی سرداری کھوشد لی سی۔ درشن نوں لگدا جوئیں تہ دَوڑ
 بلکار جتّ گیا سی۔

پر تہ سوچ کے درشن دی گردن آکڑ جاندی کہ بلکار دے
 گھر درشن دی 'جوٹھ' وُسدی سی۔ سبھ توں پہلاں
 دلجبت دا ستّ بھنگ کر کے درشن دے اشک دی دَوڑ
 وچّ بلکار نوں ہرائیا سی۔

پندرہاں سال باد اُس ہار دا بدلا لینہ لی بلکار نے جدوں
 مہان دَوڑ آرنبھی سی تاں اُس نال اجہیاں ہزاراں اہلیاواں
 وئی دَوڑن لگیاں سن، جنہاں نوں کیول اس لی سراپیا
 جیون جُونہا پے رہا سی، کُنک انہاں دا ستّ جبر اتے
 دھوکھے نال بھنگ کر دتا گیا سی۔

پر اسمانی وُسدے چندرمان نوں دھرتی دی تہ دی کی
 پروتھ؟ تہ تاں اپنی تیسری دَوڑ بارے سوچ رہا سی،
 جہڑی انہاں وُکالت وچّ شہرت ہاسل کرن لی دَوڑی سی۔
 درشن کُمار نوں وُکالت دی ڈگری بھاویں دو سال پچھڑ
 کے ملی سی پر کُنم بٹورن وچّ تہ سبھ توں اگے سی۔

پچھلیاں چونہاں وِچّ اُسدا باپ حُکمران پارٹی دا اِیم۔
 ایل۔ اے۔ بنہ گیا سی۔ پلس اپہسر تاں ہاذری بھر دے
 ہی سن، ویلا دیکھ کے جِجّ وِی ہم۔ پیالا ہو جائدے سن۔
 پارٹی وُرکراں نوں ہدایت ہوئی، کاکا جی نوں وُدھ توں
 وُدھ مُکدمے دتے جانہ۔

پلس کپتان نے سارے تھانہیداراں نوں حُکم جاری کیتا۔
 انا چر مُلذم تے کُٹاپا جاری رکھیا جاوے، جِنّا چر اللہ
 کاکا جی نوں وُکیل کرن لئی رادی نا ہو جاوے۔
 جِجّ وِی اپنے پھرذ پہچانہدے سن۔ لگدی وُلد ڈگا کاکا
 جی وُلّ ہی سُنّدے۔

باپ دے دوستان دے سہارے درشن کُمار دے گِیین وِچّ
 جُرّن والی بھڑ دی گنہتی وُدھدی ہی گئی۔
 اُسے ریپھتار نال بلکار دے پھٹے، تے وِی لوکاں دا
 جھرمٹ بجھنہ لگا۔ پر سائل سائل دا پھرک سی۔ بلکار
 کول جگیرداراں، سناتکاراں تے سمگلراں دے ستائے
 کھیت مذدور، کِرتی۔ کامے جاں املی ہُندے۔ جنہاں نوں
 کوئی وِی وُکیل اپنے تھڑھے، تے نا چڑھن دِنّدا، انہاں
 نوں بلکار کول شرن ملدی۔ جنہاں دے اپنے ہی پیٹ
 بھکھے ہونہ، اللہ وُکیل دے بوجھے کتھوں بھرن۔ جہو
 جہے ملنگ سائل، اہو جہا غریب، انہاں دا وُکیل۔

سچّ دا پلڑا بھاری ہُنڈے ہوئیا وی بلکار دے سائلاں نوں
جِتّ ہاسل نہیں سی ہُنڈی۔

دساں سال باد اُس ہار دا بدلا لینھ لئی بلکار نے جدوں
مہان دَوڑ آرنبھی سی تاں اُس نال اجھے ابھمنئیو وی آ
رلے سن، جہڑے سچّ دی جِتّ دا سپھنا لے کے کانوئن
دے اِس چگروؤ وچّ جا تاں وڑے سن پر جِتّ نہیں سی
سکے۔ کِنکِ بُد بھلّ گئے سن کہ بُد چگروؤ راج
سنگھاسنھ دے وپھادار دروناچارِیا نے دُشت دریودھن
اتے اُس دے سیناپتیاں دی پپھادت لئی ہی رچیا سی۔

پر دھرمر اج دیاں شکتیاں پراپت کری بیٹھے درشن
کُمار نوں انارّی ابھمنئیویاں دی کی پروٹھ؟ بُد تاں آپنھی
چوتھی دَوڑ بارے سوچ رہا سی، جہڑی اُنہاں ججّ دی
گڈی ہاسل کرن لئی دَوڑی سی۔

وُکالت وچّ درشن دے پیر جنم گئے۔ پر سیاست وچّ باپ
دے پیر اکھڑ گئے۔ آئے دِن کوئی نا کوئی غلتی ہو جاندی۔
کدے کسے سمگلر دی مدد کردا پھڑیا گیا، کدے کسے
اپھسر توں لئی رشوت ننگی ہو گئی۔ کدے کسے ہُسینا نال
سُونھ دے کسے اخباراں وچّ چھپ گئے۔

بلکار شائد پُرانھی دُشمنھی دا بدلا لے رہا سی۔ بہتے
گھپلے اُس نے ہی ننگے کیتے سن۔ اُس دے مُکھبر
سرکار دے مُکھبراں نالوں کئی گُنھاں تیز لگدے سن۔

درشن کُمار پرتی افسراں دی رائے چنگی نہیں سی۔ کُتم
 تاں بتھیرا ملنہ لگا سی۔ پر اللہ مہنت نہیں سی کر رہا۔
 سارا کُتم سہائک وکیلان، تے سٹ دتا سی۔ جے ابو ہال
 رہا تاں باپ ہیٹھوں کُرسی کھسکدیاں ہی لفافیاں دا ڈھیر
 ریت دے مہل وانگ ڈگ پینھا سی۔

افسراں نے باپو نوں رائے دتی۔ چنگا ہووے جے مُنڈے
 نوں جج بھرتی کرا دتا جاوے۔ ساری امر دی وڈیری مل
 جانھی سی۔ ہالے سرکارے دربارے چل دی ہے۔ اگانہ کی
 پتے، کس پارٹی دی سرکار بنھے۔

باپو نوں اپسراں دی راء ماڑی نہیں سی لگی۔ اللہ درشن
 کُمار نوں جج بھرتی کراونہ لئی ہتھ پیر مارن لگا۔
 افسراں، تے نور پا کے نوکریاں کڈھوائیاں۔ ترلے
 مینتاں کر کے وڈیراں توں ہاں کرائی۔ مُنڈا اکّ وار پاس
 ہو جائے۔ اللہ آپے جج لگوا دینھگے۔

پر شہزادے نوں دارو پینھ، جویا کھیڈنھ اتے ہوٹلاں، چ
 ڈانس کرن توں وہل ملے تاں ہی پڑھے۔ میرٹ وچ تاں
 کی آئنا سی، پاس وی نا ہوئیا۔

باپ۔ بیٹے دوہاں دے ستارے گردش وچ سن۔ ادھروں
 مُنڈے ہتھوں ججی کھس گئی، ادھروں باپ کولو پارٹی
 ٹکٹ۔

باپ نوں اپنے نالوں زیادا بیٹے دے بھوکھ دا پھکر سی۔
 درشن کولوں سائل ائوں کھسکنہ لگے سن، جوئیں کسے
 نے مکھیال نوں اٹ مار دتی ہووے۔

باپو نوں پارٹی دا ٹکٹ تاں نہیں سی ملیا پر پارٹی نوں
 پتا سی کہ سیٹ جتنہ لئی اُس دی مدد ذروری سی۔ اس
 ہمائت دا سودا ہوئیا۔ بدلے وچ باپو نوں پبلک سروس
 کمشن دی مینبری ملی۔

مبیر دی ٹوہر منتری جتنی۔ پیسا رجواں! سارے کنبے
 نوں چنگیاں نوکریاں وی۔
 باپو نے شرویات گھر توں کیتی۔

اس وار درشن کمار دی ڈیوٹی پپیراں دی تیاری کرنی
 نہیں سی۔ اُس نے اُس امدوار دا پتا کرنا سی، جس دا
 میرٹ وچ اُنہا یکنی سی۔

اس کتّم لئی درشن کمار نوں بہتی مہنت نہیں سی کرنی
 پئی۔ بلکار جج بنہن دے سپہنے دیکھ رہا سی۔ اُس دا
 دماغ تاں اُنجہ ہی کنپوٹر وانگ کتّم کر دا سی۔ دیش
 ودیش دیاں خبراں دا اتا-پتا رکھدا سی۔ اُڈ جے بناں
 تیاری وی امتہان وچ بیٹھ جاوے، تد وی پاس ہو جاوے۔
 جد کہ اُڈ دن-رات اکّ کری بیٹھا سی۔

درشن نے بلکار دے رول نئبر، تے ہی اُنگل رکھی۔ اِکو
 تِر نال دو نشان پھنڈے جانہ سن۔ بلکار دا پتا کٹیا جانہ
 سی اتے درشن کُمار نے جج بنہ جانہ سی۔
 باکی دا کتّم سکول دے پی □ ٹی □ آئی □ وانگ کمشن دے
 وفادار نوکراں نے کیتا۔

لڈ باپ دی ہُشیاری دا ہی نتیجا سی کہ اجّ درشن کُمار
 بلکار والی کُرسی سانبھی بیٹھا سی اتے بلکار مُلذماں
 دے کٹہرے وچ کھڑھا سدا اڈیک رہا سی۔
 پھیلہ ہو جانہ، تے بُخلائے بلکار نے ہائی کورٹ اتے
 سپریم کورٹ دے ہتھیرا دروازے کھڑکائے۔ پر کمشن
 دی مگرّی نے کانوٹناں دا اجہا جال بُنھیا سی کہ بلکار
 اُس وچ اُلجھ کے رشد گیا سی۔

ہاریا۔ تھگیا بلکار گھر نہیں سی وڑیا۔ درشن کُمار نے
 سوچیا سی کہ شرم دے مارے اُسنے کھوشد-کھاتا گندا کر
 دتا ہونہا ہے۔ کی پتا سی کہ لڈ کسے نوں دَوڑ دی تیاری
 کر رہا سی۔

پنجاں سالان بااد اُس ہار دا بدلا لینھ لئی بلکار نے جدوں
 مہان دَوڑ آرنبھی سی تاں اُس نال اجہے ہزاراں
 بُدھجیوی وی آرلے سن، جنہاں نوں اچھے اہدے کیول
 اِس لئی نہیں سی ملے، کُننک لڈ کسے راجکُماری دے

پیٹوں نہیں سی جنمے، سگوں داسی دی ککھوں جنمے
سن۔

درشن کُمار دِیاں رگاں وِچ تان شاہی۔خون دَوڑ دا سی۔
اُس نوں داسی۔پُتر اں دی کی پروٹد؟
تُد تان اُس اکھری دَوڑ بارے سوچ رہا سی، جہڑا کُجھ
ہی گھنٹییاں باد سماپت ہونہ والی سی۔

آپنہیاں لکھتاں اتے بھاشنہاں وِچ بلکار لکھ تَد دا اوے
کر دا سی کہ انہاں دے ہجُوم دا اِکو۔اِکّ نشانا سُمجے
ڈھانچے نوں ہی بدانہا سی پر درشن کُمار نوں یکن
سی، اُسدی اکھ آپنہے پُرانہے دُشمنہ اُپر ہی سی۔
اِج درشن کُمار نے تَد اکھ بھنّ دینہی سی۔

ترس بھرِیاں اکھاں نال درشن کُمار نے بلکار دے
اکھری درشن کرنے چاہے۔

بلکار وِلّ تَکّ کے درشن کُمار ہیران رِشِدِ گیا۔ آم مُلذماں
وانگ نا اُسدا چہرا پِلا پِیا سی، نا لتاں کَنب رِبیاں سن
اتے نا ہی سِنا دھکّ۔دھکّ کر دا سی۔

اُلٹا اُس دِیاں اکھاں مشال وانگ مگھ رِبیاں سن۔ اُسدے
بُلہاں، تے ہلکی جِہی ہاسی سی۔

اِس ہاسی دا متلب درشن کُمار نوں چنّگی ترہاں سمجھ آ
رہا سی۔ تَد اُس نوں اِکّ ہور دَوڑ دَوڑن لئِ للکار رہا سی۔

“رستی تان جل گئی پر ول نہیں گیا۔” موت دے تختے
تے کھڑھے بلکار دی بُد للکار وی جج نوں باندر۔
گھر کی ورگی لگی۔

“ذات دی کوہڑ کرلی چھت نال چپھے۔ چار ٹٹ۔
یونجیئے اکتھے کر کے سوچدے، سرکار نوں ڈھنڈ
لائیگا۔ انہاں گڈراں خرگوشاں نوں تان اُس دی اِکو دہاڑ
بہت ہے۔” سوچدے درشن کُمار نوں یکن سی کہ بلکار
نوں پھانسی لگنہ دی خبر سُنھدیاں ہی ہجوم نے کھنڈ
جانھا سی۔

اسے نتیجے دا اُس رکھدیاں، جج درشن کُمار نے بلکار
نوں پھانسی دی سزا سُنھا دتی۔

“سانوں اِس ادالت توں اہو اُس سی۔ پر تُوں اِس دَوڑ، چ
پچھڑ گئیں دوست، جئوں جئوں بلکاراں دا کھون ڈلہدا
جائیگا، تئیں تئوں دَوڑ دی رفتار تیز ہندی جائیگی۔”
درشن کُمار دا دھننواد کر کے بلکار نے ائوں پٹھ بھئی،
جویں کجھ وی نا ہوئیا ہوئے۔

بیڑیاں دے منہاں۔ مُونہ بہار دا وی اُس تے کوئی اسر
نہیں سی، اُسدی چال، چ سگوں روانگی آگی سی۔
اجب اتفاک سی۔ سزا سُنھن والے دی تھان سزا سُنھاونہ
والے دا دل دھک۔ دھک کر رہا سی۔

درشن کُمار دے کیاساں دے اُلٹ بھڑ نا ڈری، نا کھنڈی۔
سگوں جوشلے گیتاں اتے ناریاں نال اسمان گونجھ
لگا۔

بھڑ دے روش نوں دھیان وچ رکھدیاں ادالت دیاں
کھڑکیا دروازے بند کر دتے گئے۔ جج دی سرکھیا لی
پُلس نے ادالت دے چارے پاسے پوزیشناں سانہ لئییاں۔
سنگیناں دے پھرے بیٹھ بند کمرے، چ اکٹھے بیٹھے
درشن کُمار نوں لگ رہا سی جوویں سدا بلکار نوں نہیں،
اُس نوں ہوئی سی۔

مُذم نوں بھڑ نے موڈھیاں، تے چک رکھیا سی۔ ہر
کوئی بلکار بنہن دیاں سوہاں کھا رہا سی۔
بند کھڑکیاں دے دھندھلے شیشیاں راہیں وی درشن
کُمار نوں ساف دکھائی دے رہا سی۔ بلکار دی غیر۔
ہادری دا بھڑ، تے کوئی اسر نہیں سی۔ بھڑ اُسے ترہاں
دوڑی جا رہی سی۔

کدے۔ کدے اُس نوں لگدا جوویں بھڑ دا ہر مینبر ہی بلکار
بنہ گیا ہے۔ اِننے بلکاراں نوں پھانسی لاونہا درشن کُمار
دے ادھکار۔ کھیتر وچ نہیں سی۔

گھبرائے جج دا سر چکر اونہ لگا۔ اُس بُد مننہ نوں تیار
نہیں سی کہ آخری دوڑ وچ بُد سچ۔ مچ بلکار کولوں ہار
گئے!

چھری

لاش نوں ڈیڈ ہائوس وچ پیاں دو گھنٹے ہو گئے سن۔
 پوسٹمارٹم دی کاروائی شروع ہونہ، چ نہیں سی آرہی۔
 لاش ڈیڈ ہائوس پہنچدیاں ہی ڈاکٹر نے کرسی مل لئی
 سی۔ ٹڈ جوگنڈر نوں کئی سنیہے بھیج چکا سی۔
 ڈاکٹر، جوگنڈر دے روسے دا کارن سمجھ رہا سی۔ اُس
 نوں پھس نہیں سی ملی۔ نا ملنہی ہی سی۔ ہر کیس
 وچوں پھس دی آس رکھنہا اُس دی بیوکوپھی سی۔
 اِس کیس وچ کرنا وی تاں کجھ نہیں سی۔ ذابتا ہی پورا
 کرنا سی۔ لاش دا میائنا تاں ڈاکٹر خد کر چکا سی۔ سر
 وچ اک گہرا گھاؤ سی۔ لوہے دی راڈ نال سٹ ماری گئی
 ہے۔ بچا جدوں اِس سٹ نال مریا تاں ابو راڈ اُس دی
 گردن تے رکھ کے دبائی گئی۔ باہر نکلیاں اکھاں اتے
 لٹکدی جبہ اِس دا سبوت دے رہیاں سن۔ سریر تے
 جنمی میل اتے گلہاں تے ہنجھویاں دے نشان دسدے سن
 کہ بچا بناں نہاتے دھوتے لگاتار روندنا رہا سی۔
 موت انہاں سٹاں کارن ہوئی سی۔ پیٹ کھولنہ دی ڈاکٹر
 کوئی ذرورت مہسوس نہیں سی کردا۔ پھر وی پوسٹ۔
 مارٹم دی رپورٹ دے کھانے بھرن لئی ڈاکٹر نوں اُس دا
 پیٹ کھولنہا ہی پینہا سی۔ پیٹ وچوں وسرا لینہا سی۔

کھادھے کھانھے دے ادھار تے مَوَت دے کارن تے
سماں مِتھنا سی۔

پیٹ دی چِر-پھاڑ لئی ڈاکٹر نوں ہسپتال دے جمائدار دی
ذُرورت پیندی سی۔ گنڈ، چ ہتھ مارن دی جوگندر دی
گھٹو-گھٹ پھس پنچنڈ رُپے سی۔

لاش نوں ڈیڈ ہائوس وِچ پیاں دو گھنٹے ہو گئے ہن تان
پئے ہونہ سُوَرَج چھینہ وِچ تھوڑا سماں ہی رہندا ہے تان
پیا رہے۔ ڈاکٹر سُنہیے بھیج رہا ہے تان پیا بھیجے۔

جوگندر نے وی بچے پالنے ہن۔ جوگندر ہوراں نوں
کسے نے ویٹد شادی تے تان بلاونہا نہیں ہے۔ وہ-وہ
گالہاں کڈھیاں جانڈیاں ہن۔ مہنے وِچ اکّ دو لاشاں نے
تان پوسٹمارٹم لئی آئنا ہندا ہے۔

جوگندر نوں ڈاکٹر دا کوئی ڈر نہیں سی۔ گنڈیاں لاشاں
دی چِر-پھاڑ کرنا جوگندر دی نوکری دا ہسا نہیں سی۔
کاگڈی-پتری تھ جمائدار ہے۔ اُس دی ڈٹوٹی ہسپتال دی
سپہائی کرنی ہے۔ تھ دوسری گلّ ہے کہ اُس دی اس

ڈٹوٹی نوں سارے بھلّ بھلا گئے ہن۔ اُس دا اکّ-اکّ پھرذ
ڈیڈ ہائوس نوں ساپھ رکھنا اتے پوسٹمارٹم لئی آئی لاش
دی چِر-پھاڑ کر کے ڈاکٹر دا مدد کرنا اتے کوٹھی نال
لگدی وادھو ذمین وِچ ڈاکٹراں لئی سبڈیاں اگانہا۔

پہلاں جھوٹا سرکاری ہندا سی ہلٹی توں پانھی گیڑن لی۔
 لوڑ پئے تاں جوگندر جھوٹے نوں ہلٹی تے جوڑ لیندا۔
 وِہلا ہندا تاں لوکاں دِیاں مجھاں نوں ددھ کر دا رہندا۔
 لوک اُس نوں گڑ دی بھیلی دے جاندے۔

سماں بدلیا تاں ہلٹی تے موہر لگّ گئی۔ جھوٹے دا کھرچا
 ملنھا بند ہو گیا۔ جوگندر نے جھوٹا ہکّ نال لائی رکھیا۔
 پہلاں والی گڑ دی بھیلی بند کر کے جوگندر نے جھوٹے
 دا ریٹ وِہ رپے پھی مجھ کر دتا۔ دِن وِچ دو چار
 مجھاں نوں ددھ لئی آئیاں ہی رہندیاں۔ اُدی اتے
 جھوٹے دی دھنن دھنن ہو جاندی۔ گھنڈ پٹھے دی کوئی
 کمی نہیں سی۔ ڈیڈ ہاؤس دے نال لگدی زمین وِچ گھنڈ
 ہی گھنڈ ہے۔ بھوتیاں پریتاں دے وِہم کر کے کدے کسے
 نے اِس زمین نوں وائے دی کوشش نہیں سی کیتی۔
 جوگندر نے اِس وِہم دا پھاندا اٹھایا ہوئیا سی۔ ہرا-ہرا
 گھنڈ جھوٹا خُش ہو کے چر دا سی۔

سماں ہور بدلیا تاں جھوٹے والا کتّم وِی مٹھا پئے گیا۔
 لوک اُس دے جھوٹے کول لائے دی تھان مجھاں ڈنگراں
 دے ہسپتال لجانہ لگے۔ انہں دِنس تاں جھوٹے دا کھرچا
 وِی اِس کتّم وِچ نہیں نکلدا۔ موش دا ماریا جوگندر جھوٹے
 نوں گھروں نہیں سی کڈھ سکدا۔ اُنجھ تاں بُد سگوں
 جوگندر تے بوجھ بنھیا ہوئیا سی۔

اجہے ہلاتاں وچّ جے مساں آئی لاش نوں جوگنڈر بناں
 پھس لئے چیر دیوے تاں بھکھاں نہس مریگا؟ دکھی
 ہوئیا دکھی جھوٹے نال دکھ سانبھے کر رہا سی۔ اُڈ وار۔
 وار جھوٹے دی پٹھ کھرک رہا سی۔

مرن والا لالا جی دا پوتا ہے تاں پیا ہووے۔ لالا کھد وی
 مریا ہندا تاں وی جوگنڈر نے بناں پھس لئے کتم نہس
 سی کرنا۔

لالا کڈا کُ بہلامانہس ہے، اُڈ جوگنڈر چنگی ترہاں
 جانہدا سی۔ پچھلی رام لیلہا ویلے جوگنڈر نے اُس دے
 بہت ہارے کڈھے۔ رام لیلہا والیاں نے تاں سستا-سوئبر
 والے دن کسے نا کسے دی کڑی ویابنھی ہی ہندی ہے۔
 کڑی دی چونہ لالا جی نے کرنی ہندی ہے۔ جس دے
 سر تے وی انہاں دا ہتھ ٹک جائے، اُسے دے بھاگ کھلے
 جاندے ہن۔ داج لئی اننیاں چنڈاں اکتھیاں ہو جانڈیاں ہن
 کہ جوگنڈر ورگا گریبڑا تاں ساری امر گھٹا ڈھو کے
 وی اکتھیاں نا کر سکے۔

جدوں وی لالا جی کوئی گینپ ہسپتال وچّ لاوندے،
 جوگنڈر تن من نال مریداں دی سیوا کردا۔ سارا دن گنڈ
 ہونجھدا رہندا۔ مجال ہے اِک مکھی وی گینپ، چ آ
 سکے۔ اِکو اُس نال۔ کہ خُش ہو کے لالا جی اُس تے مہر
 کرن۔ اُس نوں پوری اُمید سی، لالا جی اُس نوں سیوا دا

پہل زور دینہ گے۔ اس جھاک وچّ اُس نے کنپائوڈر مُنڈا
 وئی دیکھ لیا، رشتیدار اِن نوں ساری گلّ سمجھائی۔ اِنّا
 داج دیانگا کہ اکھاں اڈیاں رشتہ جانہ گیاں۔

جوگندر سارا دِن ڈاکٹر کنپائوڈر اِن وچّ ہی تاں رہندا سی۔
 پتا سی سارا دِن نوٹاں دی جھڑی لگدی ہے۔ دوائیاں تاں
 ادھر ادھر کردے ہی ہن، بناں پھس لئے کسے دے
 چوٹڈی نہس بھر دے۔ دوائیاں دیاں دکاناں والے اڈ
 پوچھ پوچھ کردے رہندے ہن۔ پرائیویٹ پریکٹس الگ۔
 کڑی نے مَوجاں کرنیاں سن۔ ڈاکٹر نی اکھو اونها سی۔
 اِس لالے دے بچے نے پیراں تے پانھی نا پینہ دتا۔

جوگندر نے ڈاکٹر توں وئی سپہارش کرائی۔ مودی
 دوائیاں والے توں وئی۔ سبھ نوں ٹال-مٹول کر گیا۔ کہندا
 اِس وار تاں اُس نے شانتی دی کڑی لئی ہاں کر دتی ہے۔
 کوئی لالا جی نوں پچھے بئی شانتی ہنہ کوئی گریب ہے؟
 اُڈ مکھ منتری دی کوٹھی سن بھر دی ہے۔ اُس دی بیبی نال
 سدھی جانہ پچانہ ہے۔ چوتھے دِن کوئی نا کوئی کار، چ
 بٹھا کے اُس نوں چنڈنگڑھ لے تُردا ہے۔ گھر دے سارے
 جبا نوکر کرا لئے۔ کسے نوں مارکیٹ کمیٹی، چ
 چونکدار لگوا دتا۔ کسے

نوں پھوڈ سپلائی وچّ جمانداری۔ اِک نوں ایپھ □ سی □ آئی □
 وچّ لگوا دتا۔ اُڈ اتھنہ نوں بوری کنھک دی لے کے

اُنڈے۔ کُڑیاں تان نت نواں سوٹ پا پا نکلدیاں نے۔
 شانتی تان چاہے جڈا مرڈی ویٹد کر لئے۔ جس نال مرڈی
 ناتا جوڑ لئے۔ پر لالا جی نے اِک نا سنھی۔ شانتی دی
 کُڑی دا ویٹد ہی کیتا۔ لالے نے اندر کھاتے ذرور اُس
 راہس مکھ۔ منتری تون کوئی کتم کرائیا ہونھے، اُنج تان
 اُس دی مکھ۔ منتری نال بنھدی نہس۔

اگلے سال لی وی لالا ہاں کر دندا تان وی جوگندر
 رشتیدار اں دی مننت کر لیندا۔ پھیر ٹال گیا۔ اگلے سال دا
 پھیسلا اگلے سال کیتا جائیگا۔ اُس نال کسے ہور وڈر
 دی ٹنگ اڑ جانھی سی۔ غریب جوگندر دی کس نے
 سنھنی سی۔

جوگندر نوں وچولے نوں ساپھ اکھنھا پیا۔ رشتیدار اں نوں
 کُڑی ام جمادار اں وانگ ویٹد کے لجانھی پئیگی۔
 اِس ترہاں تھ کئوں کر دے؟ انہاں دے پڑھے لکھے منڈے
 نوں ساکاں دا گھاٹا سی؟ انہاں اگلے دن ہی منڈا ماسٹرنی
 نال منگ لیا۔

جوگندر دے سپھنے کھیروں-کھیروں ہو گئے۔ اُس دی
 کُڑی نوں گوہے نال ٹگر اں مارنیاں پے رسیاں ہن۔ تھے
 ساک دی نموشی کارن جوگندر نوں پھٹاپھٹ تھ ویٹد کرنا
 پیا۔ بھکھے ننگے رشتیدار ٹگرے۔ سیری رلیا ہوئیا
 جوائ۔ لالے دی مہر ہوئی ہندی تان دھی موجاں کردی۔

جو گنڈر دسّھا چاہنڈا سی کہ اُس دی وئی کوئی بے سیعت
 ہے۔ اُڈ جلاڈ ذرور اکھواوندے پر کتے ناکتے اُس دی
 وئی پُچھ ہے۔ بہاویں لاشاں چرن وچ ہی سہی۔ اپنی
 پھس لئے بناں اُڈ لاش نوں ہتھ نہیں لائیگا۔ کدے وئی
 نہیں۔

لاش دا پوسٹ مارٹم کر اُونھ آئے سپائییاں دا کوئی کسور
 نہیں سی۔ اُہناں نے تاں اشارے نال لالا جی دے ہمائتیاں
 نوں سمجھا دتا سی کہ جو گنڈر دا کھیال رکھے۔ پر
 اکھاں، چوں مگر مچھ والے ہنجھو و ہاوندے موٹے ڈھڈاں
 والیاں نوں لالا جی نال دلوں کوئی ہمدردی نہیں سی۔
 نہیں تاں کی ہندے نے پنجند رپئے۔ جہڑا مرذی اُس نوں
 پھڑا دندا۔ اگے کھڑا ہر وار پھس وارِس ہی دندے ہن۔
 جس نوں وئی سپاہی نے اکھ دتا، اُس نے پھڑا دتے۔
 اتھے تاں ہر کوئی گلّ سنھی انھسنھی کر کے باہر وچھے
 ستھر

تے جا بیٹھدا ہے۔

جو گنڈر نوں بُدھ سینگھ ہولدار دی یاد ستاؤنھ لگی۔ بڑا
 بہلا آدمی سی اُڈ کھاس کر جو گنڈر لی۔ اُس نوں
 لکھا پڑھی دا کَنم گھٹّ آندا سی، اِس لی تھانھے والے
 اُپر لے کَنماں تے ہی رکھدے سن۔ جو گنڈر وانگ اُڈ
 غریب گھرانھے دا سی۔ جو گنڈر دی ہالت نوں چنگی

ترہاں سمجھدا سی۔ کسے پلس اپہسر دی مہربانی نال
 سپاہی بھرتی ہو گیا۔ اگوں اپنی تابیداری دے سر تے
 ہولدار بنہ گیا۔ جوگندر نال بہت پیار رکھدا سی۔ جدوں
 وی کسے لاش نال آندا، گھٹو۔ گھٹ سو دا نوٹ دواوندا۔
 اکّ وار تان تنن سو وی دوا گیا۔ انہاں دا کہڑا دواودیاں
 دا لونہ ڈھلکدے جاں جیبوں نکلدے نے۔ تھوڑھی جہی
 ڈبان ہی ہلاونھی ہندی ہے۔

اکّ دو وار لاوارس لاشاں نال آئیا۔ پھیر وی پنچند دا
 نوٹ اپنے کولوں دے گیا۔ لاوارس لاشاں وچ انہاں نے
 کجھ نہس کرنا ہندا۔ گھنٹا ڈیڈ ہائوس وچ پای رکھنہ باد
 لاش واپس کر دینھی ہندی ہے۔

پہلاں والے ڈاکٹر تان رہے نہس، جہڑے آپ نار۔ نار
 ٹونہدے سی۔ پھٹے پینسلاں پھی زخماں دی لنبائی چوڑائی
 منہدے رہندے سی۔ جہی پھس ابو جہا میائنا۔ کتل نوں
 کھدکشی بنھا دندے ہن اتے کھدکشی نوں کتل۔ وِسرے
 بدل کے کھادھی ذہر دا ناں نشان مٹا دندے ہن۔ لوڑ پئے
 تان ذہر کولوں ملا دندے ہن۔ اکھر ہڈ سبھ کنم جوگندر
 دے ہتھیں ہی تان ہندے ہن۔ لاوارس لاش نوں تان
 جوگندر وی نہس چھیڑدا۔

اُس نوں یاد سی، اسے ترہاں دی اکّ لاوارس لاش وچ ڈا
 □ شرمے نوں سپایا پیا سی۔ پوسٹمارٹم دی اسدی گھٹو۔

گھٹ پھس اک ہزار رپے سی۔ جہڑا اِنے پیسے نہیں
 سی دندا، اُس دے اُلٹ رپورٹ کروا دندا سی۔ اُس دی
 کوٹھی بیٹھ کے ہی۔ ڈیڈ ہائوس وچ پیر نہیں سی دھردا۔
 اُس کیس وچ اک بھئیے دا کتل ہوئیا سی۔ اسل گل دا
 کسے نوں وی نہیں سی پتا۔ پلس نے گل ٹالنے لئی اس کتل
 نوں شرابیاں دی لڑائی وچ بدل دتا۔ انہاں پرچا درج
 کردیاں لکھیا سی کہ بھئییا شرابی سی۔ دوجے بھئیے
 نے شراب دے نشے وچ مرن والے نوں سٹ مار دتی۔
 ڈردا بھئییا اپنے
 دیش دور گیا۔

مُجرم وی بھئییا اتے مرن والا وی بھئییا، ہزار گونہ
 دیوے؟ بناں پھس توں ڈاکٹر کول وکت کتھے کہ اُس پلس
 دے کاغذ-پتر پڑھ سکے۔ اُس نے سدھی سادھی رپورٹ
 کر دتی۔

رپورٹ جدوں سرکاری وکیل کول پجی تاں اگ-ببولا
 ہو گیا۔ پلس متابک مرن والا موت ہونہ سمیں شرابی
 سی۔ ڈاکٹر دی رپورٹ اکھدی ہے، اُس دے پیٹ وچ
 شراب نہیں سی۔ جاں ڈاکٹر جھوٹا ہے جاں تھانہیدار۔
 اُس نے وڈی ساری چٹھی ایس □ ایس □ پی □ نوں لکھ
 دتی۔ کسوروار نوں سزا دتی جاوے۔ پلس نے پلس دا ہی
 پکھ لینا سی۔ کپتان نے ڈاکٹر دے کھلاپہ پرچا درج

کرن دا حُکم پھر ما دِتا۔ ڈاکٹر دا سپہارشی کیتان نوں دسّ
 بیٹھا سی، کہ اُس نے مرن والے دا پیٹ کھولہیا ہی نہیں
 سی۔ نوٹاں دے تھبے دے کے مساں اُس دا کھہڑا چھٹیا۔
 جوگندر سنگھ نے کُجھ کرنا ہے بہاؤیں نہیں، بُدھ سنگھ
 نے فِس دینھی ہی دینھی ہے۔ اُڈ اکھدا ہندا سی، کئییاں
 کیساں وِچ پُلس لکھ لکھ رُپیا کھا جاندی ہے۔ کدے پلے
 توں دے دینھگے تاں کِہڑا ملنگ ہو جانھگے۔ اُڈ اپنے
 مُنشی توں لے لئیگا۔

بُدھ سنگھ نوں یاد کر کے جوگندر رونہ-ہگا ہو گیا۔ کی
 پتا سی، جوگندر دے منہوس ہتھ کدے اُسے دا پیٹ چرن
 لی چنھگے؟

اُڈ پندا بہت سی۔ کئی وار جوگندر نے وی سمجھائی سی۔
 بہتی نا پیا کرے۔ پر ماں دا شیر کسے دی نہیں سی
 سُنھدا۔ پِنھ لگدا تاں پِہتا-پِہتا پندا رِندا۔ سڑکاں تے لُٹدا
 رِندا۔

موٹر-سائیکل توں سبھ نے وَر جیا۔ اُڈ تاں اُس دی مَوْت دا
 گالا سی۔ انپھلڈ تاں سوپھی بندے توں نہیں سنبھلدا۔ اُڈ
 تاں شرابی رِنھ والا سی۔

اکھر اُبو ہوئیا۔ مہنے کُ بااد ہی اُڈ چتّ ہو گیا۔ مریا وی
 کُتیاں والی مَوْت۔ شرابی ہوئے نوں پتا نا لگا کہ اگے
 کسّی دی پُلی ہے۔ کسّی، چ گر دیاں ہی گھنڈی ٹٹّ گئی۔

موٹر-سائیکل نوں اگّ لگّ گئی۔ کسے توں لاش پچھانہی
 وئی نا گئی۔ ڈردیاں کسے نے تھانہے وئی اتا لہ نا دتی۔
 ساری رات کسّی، چ پیا سڑدا رہا۔
 سویرے پتا لگّا، اُڈ شراب دی کینی لینہ پنڈ چاوکے گیا
 سی تے رجّ کے پیتی۔ باکی ڈگّی وچّ رکھّ لئی۔
 اپھسراں نے رہم کیتا۔ مریا اُڈ تپے تھانہے دی ہدود وچّ
 سی۔ اس ترہاں کاگڈ پتر بھرے گئے تاں اُس دے وارساں
 نوں کجھّ نہس سی ملنہا۔ اُس نوں کسے ڈھنگ نال ڈٹوٹی
 تے دکھاوَنہا ذروری سی۔

سرکاری وکیل دی رائے نال اُس نال اُس دی جیب، چ
 بٹھنڈے ذلہے دے سنمن پائے گئے۔ روزنامچا پاڑ کے
 نوں رپورٹ درج کیتی گئی۔ اُس نوں بٹھنڈے وُلّ گیا
 دکھائی گیا۔

باکی کنم جوگنڈر دے رہمو-کرم تے سی۔ جے
 پوسٹمارٹم وچّ شراب آگئی تاں افسراں دی کری-کرائی
 کھوش وچّ پے جانہی سی۔ شرابی بندے نوں مہکما کی لئی
 بیٹھا سی؟ ڈاکٹر ہر ترہاں دی مدد لئی تیار سی۔ بسّ
 جوگنڈر دی ہاں چاہدی سی۔

جوگنڈر بھجنہ والا تھوڑھا سی؟ اس ہولدار لئی تاں اُڈ
 کجھّ وئی کر سکدا سی۔ بُدھ سننگھ دے سربر تے چھری
 چلاوندے جوگنڈر نوں انوں لگدا سی جوئیں اُڈ اپنہا پتّ دا

پیٹ کٹ رہا ہووے۔ کئی وار اُس نوں جھٹلے پئے۔ جوئیں
 بُدھ سنگھ اٹھیکا اتے اکھیگا: “بائی ہولی۔” پر مُردے
 کدے اٹھے نے؟ جوگندر دے ذالم ہتھ بُدھ سنگھ دے
 ٹُکڑے۔ ٹُکڑے کر دے رہے۔

دینھ والے تاں جوگندر نوں بُدھ سنگھ دے پوسٹ۔ مارٹم
 دی پھس وی دے گئے سن۔ اُس نے ہتھیرے ترلے لئے۔
 بُدھ سنگھ دے بچیاں نوں کُجھ دے تاں نہیں سکدا پر
 لوے تاں نا۔ پر پُلس والے نا مننے۔ جے جوگندر نے بُدھ
 سنگھ دے بچیاں دے مُونہ روٹی پائی سی تاں انہاں دی
 یونیاں دی پنجند رپے نال ٹنگ تھوڑا ہاں ٹٹ جانھی سی۔
 بُدھ سن کہ جوگندر دی پھس دی پروٹھ ہی نہیں سن کر
 رہے۔

جے انہاں نوں کوئی پروٹھ نہیں تاں گھٹ جوگندر وی
 نہیں۔ بُدھ وی چوہڑے دا پتّ ہے۔ چوہڑے دی آکڑ سارے
 مشہور ہے۔ اکّ وار بُدھ آکڑ گیا تاں پنج سوتے وی نہیں
 مننھا۔ ڈاکٹر آپ بھاویں چر۔ پہاڑ کر لئے۔ ڈاکٹر
 جوگندر توں باہر ہو کے چلیا تاں اُس نے وی ڈاکٹر دا
 بائیکاٹ کر دینھا ہے۔ اگے توں بُدھ پانھی، چ سڑیاں اتے
 اگّ، چ جھلسیاں لاشاں دا چر۔ پہاڑ ڈاکٹر نوں کول
 کھڑا کے کریا کریگا۔ ادھا میل دُور بیٹھ کول وِسرے
 لجا لجا نہیں رکھیگا۔

جوگندر دا کوئی وُسّ نا ہی چلیا تاں اُس کامریڈ وُرگی تاں
 کریگا ہی، جہڑا ایکسٹینٹ وِچ مر گیا سی۔ جدوں
 جوگندر نے پھس دا اشارا کیتا، اُس دے ساتھیان نے
 چپ کر کے ناہرے مارنے شرو کر دتے۔ جوہیں وِرودھ
 کرن لئ کوئی سرمائیدار انہاں نوں لبھا ہی نہیں سی۔
 غریب جوگندر ہی لبھا سی، گندگی چوں روٹی کما ڈھڈ
 بہرن والا۔

جوگندر نوں مجبوری وِچ چر-پھاڑ تاں کرنی پئی سی پر
 اُس نے کامریڈاں نوں نانی یاد کرا دتی سی۔
 جوگندر نے کامریڈ دا پیٹ تاں چرنا سی، اُس دیاں لتاں
 باہاں دے جوڑ وی ڈھلے کر دتے۔ انٹریاں دی تھان
 ٹوڑی بھر کے پیٹ چنگی ترہاں سننھ دی تھان کچے
 سڑوپے ہی مارے۔

ٹرالی، چ رکھدیاں ہی لاش کھکھڑی ہو گئی۔ لت کتے،
 بانہ کتے، دھڑ کتے۔ پھر انہاں نوں جوگندر دی ایمیعت
 دا پتا لگا۔ سارے رسمو-رواج وِچ چھڈ کے انہاں نوں
 لاش سمیٹن دی پے گئی۔ کامریڈ نوں گٹھڑی وانگ بننہ
 کے شمشان لجاندے ساتھیان نوں دیکھ کے جوگندر دے
 کالجے ٹھنڈھ پئی سی۔ دیکھو جوگندر دے ہتھ!
 لالا جی نوں وی شد کرامات دکھانھی پئیگی۔

اِکّ سپاہی نے جوگندر نوں دسیا کہ ڈاکٹر نے مُراری نوں بُلا جوگندر نوں مناوَنہ دا اِشارا کِتا سی۔
 مُراری ڈاکٹر دے نزدیکی وچوں اِکّ سی۔ اُس دا ہسپتال وِچ اُنہ جانہ سی۔ ہور کاہدی لہاج سی؟ ڈاکٹر دا دلال سی۔ اُس نوں کیس لیا-لیا دِندا سی۔ کوئی چنگی مُرگی پھس جاندی تان ہسّا لے جاندا سی۔ پیگ مُپھت، چ لا جاندا۔ نرساناں ہاسا ٹھٹھا بونس وِچ۔

جوگندر اُنہاں دی کھوب سیوا کر دا سی۔ جدوں اُتے ڈاکٹر وِسکی پی رہے ہُندے تان اُنہ باہر بیٹھا پہرا دِندا رہندا۔ کدے بھجّ کے مُرگا پھڑ لیا، کدے سِگرٹاں دی ڈبّی اُتے کدے وِسکی دی بوتل۔ جوگندر نوں پوری اُس سی، مُراری جوگندر نوں پھس دوا دیوِگا۔
 جوگندر نوں کی پتا سی کہ اُچی دند وِٹّ والا، پلے دندا نوں کڈھدا، جوگندر نوں رشوتکھور اکھ کے بھنڈنہ لگیگا۔

“رشوت دی وی کوئی ہڈ ہندی ہے۔ اُنہ تان مُردے توں کھپنہ لائنہ والی گلّ ہے۔” اُدی چڑ-چڑ سُنہ کے ڈاکٹر نوں وی دھرتی، چ دھسنہ لئی تہاں نا لبھی۔ ڈاکٹر رونہ ہگا ہو کے چپّ کر گیا۔

جوگندر دا دل کر رہا سی، اُنہ مُراری دے بچے نوں گچی توں پھڑ کے پچھے کہ اُنہ کدھر لا بہا مانہس ہے؟

جدوں دی مالگڈام دے نال لگدی بستی وِچ چکی لای
 ہے، ٹڈ مالامال ہو گیا ہے۔ وِچارے سانسے، بہاری اتے
 تامل لیبر دے ڈنڈے کھا کھا مسان چار سیر دانھے
 اِکٹھے کردے ہن۔ ٹڈ بھوا دے بھا، کنھک کھرید کے تِنن
 رُپے کلو وِچدا ہے۔ اِپھ □ سی □ آئی □ والیاں توں لے
 کے ٹرگاں والیاں تک سبھ چوری دی کنھک اُسے نوں
 وِچدے ہن۔ اِک دو وار پھڑیا وی گئے۔ ڈاکٹر نوں وِچ پا
 کے پلس توں کیس رپھادپھا کرا دتے۔ ٹڈ پیرا-پھیری نہیں
 ہندی؟ رشوتکھوری نہیں؟ مگی دے اٹے، چ کنھک
 دا، بیسنہ، چ مگی دا اٹا ر لاونھا جرم نہیں؟ جدوں
 سگیاں مرچاں، چ مرے ہوئے چوہیاں دیاں ہڈیاں ہی
 پہ دندے، ادوں اُس نوں 'کھپھنہ' یاد نہیں اُندے؟ کوئی
 نہیں کدے مُراری دے کسے رشتیدار نوں ڈیڈ ہائوس
 دیکھنا پیا تاں جوگندر دسیگا کہ رشوتکھوری کی ہندی
 ہے اتے کھپھنہ کی؟

بناں کسے کارن توں پوسٹمارٹم لئی ہندی دیر توں سارے
 گھبرا گئے سن۔ ڈیڈ ہائوس دے آلے-ڈیالے ہزاراں دی
 گنھتی وِچ لوک اِکٹھے ہو گئے سن۔ کئی چھوٹے وڈے
 باندریاں وانگ کندھاں تے چڑھ کے بیٹھ گئے۔ اِک چکر
 ڈیٹی وی مار گیا سی۔

بھڑ بیچین ہندی جا رہی سی۔ کسے وی سمی ڈاکٹر دے
کھلاپھ ناہریبازی ہو سکی سی۔

ڈھدی شام نوں دیکھ کے لالا جی نے پہلاں پروگرام
بدل دتا سی۔ پہلاں انہاں سوچیا سی، کجھ دیر لی لاش
گیتا بھون وچ رکھی جائیگی۔ لوک شردھانجلی بھیٹ کر
سکنہگے۔ گھر دیاں اورتاں نوں وی اتھے ہی جانہ لی
اکھیا گیا۔

کویلا ہونہ کارن ہنہ سد سنبھو نہس سی۔ اک گھنٹا ہور
باکی سی، سورج است ہونہ وچ۔ گھنٹے دے اندر۔ اندر
سنسکار نا کیتا جا سکیا تاں سنسکار اگلے دن تے پاؤنھا
پینھا سی۔ سد اسنبھو سی۔ بنڈا پتا نہس کدوں دا مریا ہوئیا
سی، رات بھر وچ دیہ پھٹ سکی سی۔ بنٹی دی ماں
کانتا دا وی بُرا ہال سی، اُس نوں منٹ۔ منٹ باد دندل پے
رہی سی۔ جننی جلدی ہو سکے، بنٹی دی مٹی سمیٹی
جانھی چاہدی سی۔

سد تاں ہی سنبھو سی جے پوسٹ۔ مارٹم کر کے لاش انہاں
دے ہوالے کرے۔ ڈاکٹر مونہ چگی بیٹھا سی۔ جماندار
جھوٹے نال چنبریا کھڑھا سی۔ کسے نوں وی اس پہیلی
دی سمجھ نہس سی آ رہی۔

کسے پاسنوں بابو جی دے اتھے پُجنہ نال بھڑ وچ نوں
رُشد پھوکی گئی۔

آپنی آدت اُنسار آئندے ہی تُو دهاہاں مار دے لالا جی دے
گل نوں چنبرُ گئے۔ ہالے تک لالا جی سبر دا گھٹ بھری
بیٹھے سن۔ افسوس کرن آئے ہر ہمدرد دی پٹھ تھاپڑ کے
تُو بھانہا مننہ دا اُپدیش دندے سن۔ بابو جی دیاں دهاہاں
نے انہاں نوں وی بیکابو کر دتا۔ لالا جی دیاں اکھاں
وچوں وی گنگا جمنہ وِٹ تریاں۔

پہلاں لالا جی بابو جی نوں دلاسا دے رہے سن۔ پھر
آپے توں باہر ہوئے لالا جی نوں بابو جی سمجھاؤنہ
لگے۔ شہر دے دوہاں پتوئتیاں دے رُدن نوں دیکھ کے
ساری بھڑ دیاں اکھاں سنم آئیاں۔ کُجھ کُ ہمدرد ہنکے
بھرن لگے۔

جدوں سبھ کُجھ ٹھیک ہو گیا تاں سنگھ والیاں نے
پوسٹ-مارٹم وِچ ہو رہی دیر لی بابو جی کول شکایت
کیتی۔ بابو جی سر کڈھ کانگریسی تاں سن ہی، نال سماج
سیوک وی سن۔ چھوٹے مذبور توں لے کے وڈے-وڈے
کار کھانیدار سبھ انہاں دے اپاشک سن۔ تُو سبھ دے دُکھ
سُکھ وِچ شریک ہندے سن۔ ویٹہ-شادی ہووے جاں مرن
جنمنہ، بابو جی آپے ہاذر ہو جاندے سن۔ لوڑ پینہ تے
وتوں وڈھ مدد کردے سن۔ کدھرے باہر اندر جانہا ہووے
تاں تُو وی نہس پُچھدے کہ کتھے جانہا ہے؟ پیرس جتی

پا کے نال تَر پیندے ہن۔ بھاویں تِنن دِن نال لئ پھرو۔ چپ
کر کے نال گھنمدے رہندے ہن۔

ڈاکٹر انہاں دی موڑ نہس سکدا۔ ڈاکٹر وِر دھ کاروائی تان
سنگھ آپ وی کر سکدا سی۔ پر اس بھیرے ویلے تھ
ناریبادی جاں تکرار وِچ نہس سی پینھا چاہندے۔ تھ ڈاکٹر
نال کسے ہور سمیں نبرنگے۔ اس سمیں بابو جی مسلا
ہل کرن۔

بابو جی نوں ڈاکٹر ولّ جاندا ویکھ کے جوگندر دا متھا
ٹھنھکیا۔ جے بابو نے زور پا دتا تان جوگندر نوں ہتھیار
سٹنھے پینھگے۔ ڈاکٹر دے حکماں دی تان اس نے کوئی
پروٹ نہس سی کیتی پر بابو دا حکم ٹالنا مشکل سی۔

بابو دا انہاں دے پروار تے بہت وڈا اہسان سی۔
جوگندر دا بھنھوایاں ائی سو اکتّر دی جنگ وِچ شہد ہو
گیا سی۔ اس دی چھوٹی بھینھ بھر جوانی وِچ ودھوا ہو
گئی سی۔ جوگندر ہورس پاگلاں ورگے ہو گئے سن۔ کجھ
نہس سی سَجھ رہا کہ کی کیتا جاوے۔ جوان بھینھ نوں،
اُدے بچے نوں کہڑے کھوش وِچ دھکا دیوے؟ جوگندر دا
تان اپنھا ڈنگ مسان تپدا سی۔

بابو جی نوں پتا لگا تان بھجے بھجے آئے۔ آپ ہی اگے
لگ کے کڑی دا نان اینپلائیمینٹ ایکسچینج وِچ درج
کرائیا۔ آپے کارڈ کڈھوا کے تھسپل وِچ ذمادارنی لگا دتا۔

ہُنہ نُد مَوجاں کر دی ہے۔ نانہ-نانہ کر دی وی اُپرلی آمدن
 دے پَنجند رُپے روڈ لے کے گھر وُڑ دی ہے۔ مُنڈا وی
 تہسِل وِچ ہی نوکر کرا لیا۔ نُد اُس توں وی وُدھ کماوندا
 ہے۔ جوگندر دا پروار تاں اُٹھدے بیٹھدے سارا دن بابو
 جی نوں اسساں دندا ہے۔ نُد بابو جی دی نہس موڑ
 سکیگا۔

اُبو ہوئیا جس دا جوگندر نوں ڈر سی۔ ڈاکٹر نے بابو جی
 نوں اک پاسے لجا کے سارا کسا سمجھائیا۔
 بابو جی سنگھ والیاں نوں ڈاکٹر کول کھڑا کے اکٹھے
 جوگندر وُل وُدھے۔

شرمسار ہوئے جوگندر نوں انہاں دے پیرس ہتھ لاونہا
 وی بھل گیا۔

بابو جی جوگندر دا ہتھ پھڑ کے اک پاسے لے گئے۔
 اپنی جیب وچوں اک نوٹاں دا تھبّا کڈھ کے کسے کھاس
 نوٹ دی تلاش کرن لگے۔

تُسس نُد کی کر دے ہو؟ جوگندر نوں لگا بابو جی اُس نال
 ڈاڈھے نراذ سن۔ اُس تے لاءنتاں پا رہے سن۔

جوگندر نوں لگا، اُسدیاں دوویں گلہاں تے تھیڑاں دا
 مِنہ ورس رہا سی۔ اُس نوں 'نمک-ہرام' اتے 'گڈار'
 دے ختاب مل رہے سن۔

نوٹاں نوں پرہاں دھر دا جوگندر سُست چال نال ڈیڈ
ہائوس وُلّ ودھنہ لگا۔

بچے دے پیٹ تے چھری چلاوندے جوگندر نوں
مہسوس ہو رہا سی، جوئیں بابو اُس دے بھکھے بچیاں
دے پیٹ تے لتّ مار گیا سی۔

شارک

ادھا سمان ببتنہ دا ایلان ہو چکا سی۔
 نکلچیاں نوں بھاری بنہ گئی۔ جے اسے ترہاں ہتھ تے ہتھ
 دھری بیٹھے رہے تاں اہناں دیاں آنسر۔ شٹاں تاں
 کوریاں ہی رشہ جانھیاں سن۔
 باہروں آنڈیاں پرچیاں دی رفتار وچ کاپھی وادھا ہو گیا
 سی۔ ہشیار و دیار تھیاں نے پہلی آنسر۔ شٹ مکنمل کر
 لی سی۔ اہناں دا ادان۔ پردان وی تے ذوراں تے سی۔
 پانھی پانہ و الیاں توں لے کے سپروائیڈر تک سبھ اسے
 سیوا تے جٹے ہوئے سن۔
 سبزی منڈی بنھے اگجامینیشن ہال نوں دیکھ کے کھریتی
 نوں چڑھ چڑھ رہی سی۔ جنہاں نے سارا سال کدے
 کتاب نوں ہتھ نہس لایا، ٹڈ موجاں نال نکلاں مار رہے
 سن۔ نکلاں مار دے نے تاں پئے مارن پر کھریتی نوں
 تاں آرام نال لکھنہ دینہ۔ شور۔ شرابے وچ نا کجھ سوجھ
 رہا سی نا لکھ ہو رہا سی۔
 ایم۔ ایل۔ اے۔ دے پتر ہمد اتے یونیاں دے پردھان
 ببلے نوں تاں جوئیں پرچیاں دی وی پروٹڈ نہس سی۔
 پینٹاں دیاں جیاں وچ ہتھ پائی ٹڈ اسے ترہاں ہال وچ

مٹرگس تی کر رہے سن، جوئیں ڈرامے دے کسے شوا
والے دن کریا کر دے سن۔

سُمدَا دی بدتمِندی دی تاں کوئی ہڈ ہی نہیں سی۔ جدوں دل
کر دا، سِٹ توں اٹھدی، جس کول جِبا کر دا جا کھلونڈی۔
آنسر۔ شِٹ اُلٹ پُلٹ کے دیکھدی۔ کوئی پرشن وُدھیاں ہلّ
ہوئیا ہُندا تاں اگلے دی آنسر۔ شِٹ اِنوں چُکّ لجانڈی،
جوئیں شاہوکار کر ذائی جٹّ دا پڑ چُکّ لجانڈے۔

چلاک بانہئے دا دھیا سُمدَا نے تاڑ لیا سی کہ پرچا
اجبو۔ غریب ڈھنگ نال سیٹّ ہوئیا ہوئے۔ نکلاں والے
چاہے بذاروں ملدیاں ساریاں گائیڈاں کھولہ کے میڈتے
رکھّ لینہ، سوال نکل نہیں کر سکدے۔ مسلا نا سڈیاں، چ
ٹنگیاں کتاباں توں ہلّ ہو رہا سی تے نا ہی باہروں
آنڈیاں پرچیاں توں۔

اسے لئ سُمدَا دی چُست اکھّ کھریتی دی سولاں پننیاں
دی پہلی آنسر۔ شِٹ تے ٹکی ہوئی سی۔
سُمدَا دی ٹوک۔ ٹکائی تے کھریتی دے برداشتوں باہر ہو
رہی سی۔ روس پرگٹ کرن لئ کئی وار اُس نے
سُپروائیڈراں وُلّ گورِ بیاں اکھاں نال تگیا وی۔ اُنوں پٹھّ
بھیا کے نکل جانڈے جوئیں اُن گلّ اہناں دے ادھکار۔
کھیتر وچّ ہووے ہی نا۔

آکھر اُڈ کالج دی پر بندھکی کمیٹی دے پردھان دی کُڑی سی۔ پرنسپل سینٹ دا مینبر۔ پرنسپل راہس سارے سٹاف نوں اس لاڈلی دا کھیال رکھن لئی ہدایت جاری ہوئی ہوئیگی۔ کُڑی نوں کھریتی وانگ نئبراں دے تھبے نہیں چاہدے۔ اُس نے تان پاس ہی ہونہا ہے۔ باکی دا پر بندھ پردھان جی کری بیٹھے ہن۔ تکرری جہی ڈونیشن دے کے اہناں پٹنے سٹ بک کرا رکھی ہے۔ جے کالج دے پردھان دا بچا وی پاس نا ہووے تان لاہنت ہے اجہی چودھر تے۔

اجہی بھلے کتھاں لئی سٹاف نوں پورا تال-میل رکھنا پیندا ہے۔ آکھر بھائیچارا ہے۔ اج اتھے کتھم اٹھگے تان کلہ نوں اپنے کالج کتھم لینہ جوگے ہونہگے۔ اڈباک لیکچرار تان اُنجہ ہی چوبے وانگ ڈردے رہندے ہن۔ سینٹ والے کسے سمیں وی اہناں دی گردن دبوچ سکدے ہن۔ سُمدا دی من-مرزی اگے سِر جھکاؤنہا سبہ دا اخلاقی فرزند سی۔

خریتی دا پورا زور لگا ہوئیآ سی، اُس دے سارے پرشن پہلی آنسر-شیت وچ ہی سِمٹ جانہ، تان جو اُہدی سال بھر دی مہنت سُمدا دے ہتھاں وچ نا اپڑ سکے۔ آنسر-شیت کوئی مامولی کاگڈ دا ٹکڑا نہیں سی۔ اہناں چند ستراں تک اپڑن لئی تپسویاں وانگ اہنوں باراں ورہے

تپ کرنا پیا سی، ماپیاں نوں موراں تے ٹکے جُولے دا
 بہار کئی گنہاں وُدھاؤنہا پیا سی تے وُدی بہینہ نوں ویتد
 دے ہُسن سُنے لوکاں دیاں کوٹھیاں دیاں سپہائیاں، چ
 دھندھلے کرنے پئے سن۔

پرشن-پتر پڑھ کے جِنّا لُد خُش ہوئیا سی، بلی وانگ
 انس-شبت تے جھپٹن لئی تیار بیٹھی سُمدا نوں دیکھ کے
 اونا ہی لُد اداس ہوئی جا رہا سی۔

پیپر پڑھدیاں اکّ وار تان کنپوٹر اکھواوندے کھرتی
 دے پیراں ہیٹھوں وی ذمِن کھسک گئی۔ پروپھیسر
 جگجبت دی چہتر چھائی ہیٹھ کیتی مہنت تے کھرتی
 نوں مانہ سی۔ سلیبس دا اکّ-اکّ اکھڑ تیار سی۔ اگدامنر
 چاہے جتھوں مرذی پرچا پا دیوے، اُسوں سو نبران دا
 پرچا ہلّ کرنوں نہیں سی روک سکدا۔

اسے لئی نندی، جگتار تے ٹٹو وانگ نا اُس نوں سویرے
 اٹھ کے مندر جانہ دی ذرورت پئی سی اتے نا پرشن-پتر
 تکسیم ہونہ توں پہلاں اکھاں میٹ کے منتر پڑھن دی۔
 اُس نے جو کرنا سی، لُد سی ٹھنڈھے دماغ نال پیپر
 پڑھنا، سبھ توں ودھیا اُنڈے سوالاں دی چونہ کرنا اتے
 ہر پرشن لئی سماں نیت کر کے اتر لکھنہ جُٹّ جانہا۔
 پہلے گھنٹے دے موت وُرگے سنناٹے وچّ لُد کتم اسانی
 نال سرے چڑھ رہا سی۔ پہلا پرشن چھونہدیاں ہی اہدے

دِماغ اتے پین دا تال-میل بیٹھ گیا۔ جواب ربی-بانھی وانگ کاگذاں تے اترن لگے۔ جے اسے ترہاں سوال ہل ہندے رہے تاں کھڑا بھڑویا اُسنوں ڈاکٹر بنہنوں روک سکدے۔

کھریتی نالے سوال کر رہا سی، نالے اپنے جماتی ہمد تے مسکرا رہا سی۔ ہمد یکن کرن لئی تیار نہیں سی کہ ٹٹیاں چکنہ والے دھانکیاں دا مُنڈا وی اُدے باپ وانگ ڈاکٹر اکھوا سکدے۔ ریہڑی واہنہ والا سنتا کڑکدی دھپ والی دُپہر پکھے تھلے کوئیں بتا سکدے؟ مُنڈا جنمنہ والیاں نوں ودھائی دینہ لئی سارا-سارا دن ہسپتال دے گیٹ تے کھڑھی رہنہ والی جمادارنی ڈاکٹر دی ماں والی 'بببی جی' کوئیں بنہ سکدی ہے۔

کھریتی نالوں ہشیار ہتھیرے ودیار تھی سن کالس وچ۔ دھنکیاں دا اُٹھ اکلہ ہی سی۔ شاید اسے کرکے ہمد نوں اُہناں جماداراں دے برابر بیٹھنہا چنگا نہیں سی لگدا، جنہاں دیاں سینکڑے پیڑھیاں اُہناں دے بڈرگاں دا گند ڈھونڈیاں، اُہناں دی جوٹھ کھادیاں اتے اُہناں دے اُتار ویشد شادیاں لئی سنبھال سنبھال رکھدیاں آ رہیاں سن۔ کھریتی نوں چڑاؤنہ لئی اکسر اُٹھ مہپھل جماوندا اتے اُس مُورکھ ڈڈو دی کہانھی سُنھاؤنہ لگدا، جہڑا سارساں دیاں گلاں سُنہ ویشال سمنڈراں دے سُنھے دیکھنہ لگا

سی۔ بگانے پراں دے سہارے اڈدا ادھ۔ اسمانوں گر کے
 ٹڈ نا گھر دا رہا سی نا گھاٹ دا۔

پچھوں جماتیاں نے اُس دا ناں 'مورکھ ڈڈو' اتے
 پروپھیسر جگجیت دا ناں 'سارس' رکھ دتا سی۔
 سگرٹاں پھوکدے، چاہاں پندے اتے سمدناں گپاں
 مار دے ہمد نوں دیکھ کے کھریتی من ہی من خش ہو
 رہا سی۔ اپنا اوکھا پیپر ہے۔ ہمد زور لائے، پنج نبر
 وی ہاسل نہیں کر سکا۔

پھیر وی پھکر دے نشان ابدے چہرے تے کیوں نہیں؟ ٹڈ
 کھریتی دی سمجھوں باہر سی۔ ٹھیک ہے، ٹڈ شہر دے
 سبھ توں مشہور ڈاکٹر پھخرو دین دا منڈا ہے۔ اہناں دا سو
 بستریاں دا ہسپتال ہے۔ دو وڈے بھرا وی ڈاکٹر ہن۔ ہمد
 پری۔ میڈیکل پاس کرے سہی۔ مکھی۔ منتری دے کوٹے
 ،چوں نامینیشن پگی ہے۔ پھکھور نے کھدر ایویں تاں
 نہیں پہنیا ہوئیا۔

پر پاس ہونہ لئ وی تاں چار ورکے بھرنے ہی پینھے
 سن۔ کسے نے کھالی پنیاں تے تاں نبر نہیں لا دینھے۔
 کھریتی دیکھیگا۔ مورکھ ٹڈ ہے جاں ہمد۔ ٹڈ ہور ناں دے
 پراں سہارے اڈنہ والا ڈڈو نہیں۔ ٹڈ تاں باذ ہے باذ۔ اپنے
 پر اگانہ لئ اہناں باراں سال مہنت کیتی ہے۔ ہمد دیکھدا
 رشد جائیگا، کوں باذ وانگ ٹڈ اپنی سبٹ ہتھانڈا ہے۔

لکھّ یتن کرن تے وی تُد سولان پَنّیاں وِچّ دو توں وُدھّ
پرشن نہں سی سمیٹ سکیا۔

جَنوں ہی وادھو سِٹ لَینہ لئ کھریتی کھڑھا ہو گیا،
سارے ہال وِچّ گڑبڑی جہی مچّ گئی۔ جویں کھریتی نے
بنّب سٹیا ہووے۔ پہلی شِٹ بھرن والا کھریتی پہلا
وِدیارتھی سی۔ پرسپل دا نندی وی ہالے تان مُونہ وِچّ
پینّ دیئ بیٹھا سی۔ سارا وُربا ٹُوشن رکھنہ والے ٹُٹو
اتے پھدکس دے پروپھیسر دی دھی انتا دیاں ہالے
ادھیاں شِٹاں وی نہں سی بھریاں۔

بھری شِٹ نوں کوہنہیاں بیٹھ دبا کے اُہنے تِجا پرشن
ارنبھیا ہی سی کہ پچھے بیٹھے جگتار دیاں ہُجاں تیز ہو
گئیاں۔

رول نبران دے ہساب نال شِٹاں لگدیاں تان جگتار دی
سِٹ سُمدا دے پچھے بنھدی سی۔ سِٹاں لاونہ وِچّ پتا
نہں کی ہیرا-پھیری کیتی گئی سی۔ بیڈ کلرک دا پُتر
جگتار اُہدے پچھے بٹھا دتا گیا سی۔ ہمد دی سِٹ بلکل
اکھیر وِچّ۔ تان جو کوئی روک-ٹوک نا ہووے۔ سُمدا دی
وِچکار۔ تان جو سارے وِدیارتھیاں تے نِگنڈ رکھ سکے۔
کھریتی وانگ ہی سوہنہ وی دسویں لائین، چ پہلاں۔
پرسپل دے مُنڈے نندی نوں کوئی تنگ نا کر سکے۔ اس
لئ اُہدی سِٹ سپرڈینٹ نے اپنے کول لائی سی۔

ہال، چ وڑدیاں ہی ہیڈ کلرک نے مٹھیاں-مٹھیاں گلاں
 کیتیاں سن۔ لگڑ نال لوہاں وی تر جاندے۔ وڈیاں دیاں
 وڈیاں گلاں ہندیاں ہن۔ جگتار کھریتی وُرگا ہی ہے۔ اُدا
 کجھ نہس وِگڑنا، جگتار روٹی جوگا ہو جو۔
 کھریتی نوں سمجھ نہس سی آئندی۔ سارے اُس مگر ہتھ
 دھو کے کٹوں پئے ہن؟ اُدا اکلہ ہی تاں لالا ہر دیاں نہس،
 اُس وُرگے وہ ہور ہن۔ سبھ ارام نال اپنے اپنے کتھ
 وِچ رآے ہوئے ہن۔

جگتار نوں ٹال کے ہٹیا ہی سی کہ سُمدا آدھمکی۔
 جگتار نکل مار لئے تاں مار لئے۔ سُمدا نوں تاں اُدا کدے
 وی سبٹ نہس دیویگا۔ جائے آدے ہمد کول۔ ڈڈو لونبڑی
 دا کی سوار سکدے؟

جدوں ڈپٹی سپر ڈینٹ ہی سر تے آ کھڑوتا تاں کھریتی
 رونہ ہاکا ہو گیا۔ سُمدا دے دھنی باپ دا اہنوں ہنہ کوئی
 روہب نہس سی۔ اگلے سال اُس نے میڈیکل کالج چلے
 جانہا سی۔ اہناں سٹاپھ والیاں دا کی کرے؟ اُس نے سُنہ
 رکھیا سی کہ اِک ہرکھے سپروائیزر نے اِک وار کسے
 مُنڈے دی آنسر۔ سبٹ توں اِک سوال کٹ دتا سی۔ میرٹ
 ، چ اُنڈا۔ اُنڈا اُدا مسان ہی پاس ہوئیا سی۔ اُدا تاں پرچا ہی
 پھنکس دا ہے۔ کسے نمیریکل دے اگے، ایکا، دویا

جاں پچھے 'ذرو' وی لکھ دُو تان ہی بھٹھا بیٹھ سکدا
 ہے۔ اُڈ اس ترہاں دا جوکھم نہیں سی لے سکدا۔
 بھارے من نال اُس نوں اَنسر-شِٹ توں گوبنیاں کھسکا
 اُنہیاں پئییاں۔ اَنسر-شِٹ جانڈیاں ہی کھریتی نوں اپنے
 کھنبہ کٹے گئے مہسوس ہونہ لگے۔ اُس دی اِکاگرتا
 بھنگ ہو گی۔ بھانت-بھانت دے پھکر اُس نوں آ چنبرے۔
 سُمدا دی ہمد نال یاری سی۔ پہلاں اُڈ آپ نکل کریگی،
 پھیر ہمد نوں کرائیگی، ہمد جو ہر ہالت وچ کھریتی
 نوں پھیلہ ہوئیا دیکھنا چاہندا ہے۔
 نکل تان نکل، ہمد کوئی وی کمینی ہرکت کر سکدا ہے۔
 کی وسند کسے لائین تے کاٹا مار دیوے، سیاہی ڈول
 جاوے، وُرکا ہی پاڑ دیوے۔
 اَنسر-شِٹ دے کے اُڈ کدھرے سچمچ تان مُورکھتا نہیں
 کر بیٹھا؟ کدھرے اُس نے اپنے پروار اتے پروپھیسر
 دے سُنیاں نوں ہمد دے ہوالے تان نہیں کر دتا۔
 لکھیتن کرن تے وی کھریتی نوں اگلے پرشن دا ہل
 نہیں سی اُٹر رہا۔ بار بار اِکو سوال اُدا پچھا کر رہا سی۔
 ہمد ہتھیں گی اَنسر-شِٹ سہی سلامت مُڑ وی آئیگی
 جاں نہیں؟
 اسے سوچ، چ ساری ترتیب اُپر-تھلے ہو گی سی۔

کُجھ پل پہلاں اِنجھ نہس سی۔ اُدوں تاں اُس نوں لگدا سی،
 جسے دے پھٹو اتے راجے دے ننڈو وانگ انہاں دے دن
 وِی پھرن والے ہن۔ تڈ تاں ساریاں دس-دس پڑھے سن۔
 تڈ وِی تِجے درجے وِچ۔ کھریتی تاں میرٹ وِچ آیا سی۔
 پھٹو پہلاں تھسِل وِچ کلرک لگیا۔ پھر ترگی کر کے
 نائب تھسِلدار بنہ گیا۔ جسے نے اُسے دن مَنوسپل
 کمیٹی دا کُورٹا ڈھونہ والی جھوٹا-گڈی کمیٹی دے دفتر
 کھڑا دتی۔ ماں

نالیاں ساف کرنوں ہٹا لئی۔ اجّ-کلّ اُہدی بائپاس تے
 کوٹھی بنھدی ہے۔ ننڈو تے مالکاں دی میہربانی ہوئی۔
 جنہاں دے بچے کھڈاؤندا سی، انہاں نے ہی پڑھا کے
 اُورساری کرا دتی۔ لگیا وِی سڑکاں دے مہکمے وِچ۔
 راجا ہنہ چودھری اکھواونہ لگے۔ اُس نے چٹے کپڑے
 پاونہ تے ہُگا پانہی بھرن لئی سیوادار رکھنھے سُرو
 کر دتے ہے۔

خریتی نے انہاں توں کئی گھلاراں اگے پُٹھیاں ہن۔
 اُسدی پُٹھ تے وِی پھرشتیاں وِرگے پروپھیسر دا ہتھ ہے۔
 جے پروپھیسر نال مُلاکات نا ہندی تاں کسے نے دسنا
 سی خریتی نوں کہ کالج ناں دی وِی کوئی چنڈ ہندی ہے۔
 دسویں پاس کرن تک تڈ سمجھدا سی، پھلاں بوٹیاں نال
 مہکدی تڈ جگہا تاں سُرکھیاں پائونڈراں والیاں کُڑیاں

اتے جِنّاں دِیاں پینٹاں پاونہ والے مُنڈیاں دی کوئی
ایشگند ہے۔

دسویں دا امتہان دے کے وِہلا ہوئیا کھریتی لیبر چُونک
کھڑونہ لگا سی۔ اُہیں دِنس وِچولا چھوٹے دے وِیٹد لئی
نور پا رہا سی۔ سنّتا پنّجاں سالان دا وِیٹد پچھے پا رہا
سی۔ پڑھ لکھ کے مُنڈا بجلی بورڈ، چ لائینمین وی لگ
گیا سی۔ ہور دیر کرن نال مُنڈا ہتھوں کھسّ سکدا سی۔
کھریتی دے دِہاڑی جانہ نال ہتھ کُجھ موکلا ہونہ لگا سی۔
اِکلہ کھریتی ہی ڈاکٹر بنہن لئی مہنت نہس کر رہا سی۔
سارے ٹبر نے ہی دِن رات اِکّ کر رکھیا سی۔ چھوٹا
بھرا دینا چوڑے جُسّے والا سی۔ اگلی جمات چڑھدا تاں
سی پر کھریتی وانگ چمکدا نہس سی۔ گھر وِچوں اِکّ
پڑھ جائے، ہتھیرے۔ دینے نوں سکولوں ہٹا کے کھاندانی
پیشا سنبھال دتا گیا سی۔ ستّا ہٹا۔ کٹّا سی۔ سُوراں پچھے
سماں برباد کرن دی ذرورت نہس سی۔ باپو نے ہتھ۔
ریہڑی کرائے تے لے لئی سی۔ ماں ہور ساجرے اٹھنہ
لگی سی۔ کئییاں گھراں، چ پھلش لگّ گئے سن۔ ٹٹّیاں
چُکنہ وِچ بہتی

دِکت نہس ہندی۔ دو تِنن گھر وُدھ سنبھال لئے۔ ڈاکٹر دا
بھنوئییا اکھواونہ دے چا وِچ چھوٹے دے سوہرے وی

ویند ہور اگے پاونہ لئی منن گئے سن۔ گھر بیٹھے
 چھوٹے دے ٹبر نوں کھاسا سہارا سی۔
 سبھ نے مل ملا کے کھریتی نوں پڑھن لئی وِہلا کیتا ہوئیا
 سی۔

کھریتی نے وی کدے کُتابی نہیں کیتی، دِن رات کِتاباں
 نال کھپدا رہا۔ کدے پروپھیسر دی موٹر، تے اتے کدے
 انیکسی وِچ۔

سماں برباد نا ہووے، اِسے لئی تاں اُہنے گوڈی کھیڈنھی
 چھڈ دتی سی۔ نہیں تاں ریہڑیاں کھچ۔ کھچ اتے دِہاڑیاں
 کر۔ کر پھولاد بنھے ڈولے دھولڑاں جہے مُنڈیاں دی
 ساری دی ساری ٹم نوں پالے تک چُک لائے دی تاکت
 رکھدے سن۔ کبڈی لالیاں دے مُنڈیاں دا کھیڈ نہیں۔
 ہال دی گھڑی اُس نے نکلاں کرنیاں وی چھڈ دینیاں
 سن۔ نہیں تاں جس ہساب ہمدا وُرگے تھے جہے ایکٹر
 اِنام جت لائندے سن، اُس پچھے تاں ریڈیو ٹی □ وی □
 والیاں نے کتاراں بننے لینھیاں سن۔

پروپھیسر نے سبھ گلاں توں منہاں کیتا ہوئیا سی۔ اُس دا
 اِکو۔ اِک نشانا میڈیکل کالج سی۔ اُس کول نا ڈونیشن سی
 نا نامینیشن۔ اُس نے کیول نئبراں دے سہارے لڑنا سی۔
 بتھیرا سماں سی اُس کول۔ میڈیکل کالج پُج کے بھاوین
 نکلاں بھاوین پہلوانی۔ اُدوں تک سبھ بند۔

آنسر- سِٹ دے کھُسّنه نال اُس نوں لگّ رہا سی، اُس دی سِٹ کھُسّنه لگی سی۔

ادھا سماں بِنْتہ دا ایلان کھَریتی تے وی تلوار وانگ وُریا۔

ادھا گھنٹا بت گیا سی۔ سوال ادھا وی ہلّ نہیں سی ہوئیا۔ گھڑی نالوں اُدا تال-میل ٹُٹ چکا سی۔

ہال وچ گڑبڑی مچی ہوئی سی۔ کوئی کسے دی نہیں سی سُنہ رہا۔ سبہ نوں اپنی اپنی بنھی ہوئی سی۔

نندی دا اکّ نمیرِکل ہلّ نہیں سی ہو رہا۔ کھَریتی بناں پور کوئی اُسی مدد وی نہیں کر سکا۔ اسے لئی وار-وار اُڈ سپر ڈینٹ نوں کھَریتی ولّ جانہ لئی تَن رہا سی۔

اکّ چھوٹی جہی سپہید چٹّ لے کے کھُد سپر ڈینٹ کھَریتی کول آئیا اتے پھار مُولا لکھنہ دی بینتی کیتی۔ سماں پہلاں ہی اُنوں دھوکھا دے چکا سی۔ اکّ منٹ دی بربادی وی اُس دے بھوکھ دی تباہی ہو سکی سی۔

‘گھبرا نا بیٹا جِنّا سماں کھراب ہووُ ... اُس توں دُگنھا دے دیئوں، اُڈ ساڈے پنّ رسپیل دا مُنڈا ہے □ □۔’

کھَریتی دا ڈھلّ مس دیکھ کے چٹے والاں، چ اُنگلاں نال کنگھی کردا سپر ڈینٹ والدے تے وادا کردا جا رہا سی۔

سپر ڈینٹ دے روہب اتے وادھو سمیں نال وگڑی سنورن دے لالچ وُسّ اُس نے چٹّ تے پھار مُولا جھریٹ دتا۔

“نمیرِ بکل وی ہل کر دے □ □ مُونہ بننہ کے گھڑا نہاونہ
والی گل نا کر ...۔ ” سپر ٹینڈینٹ اُبدی پٹھ وی تھاپڑ رہا
سی تے گھور وی رہا سی۔

سپر ڈینٹ نوں گلوں لہد کے پھیر گھڑی دیکھی۔ رہندے
گھنٹے وچ ڈھائی سوال ہل ہونہ دا سوال ہی پیدا نہیں سی
ہندا۔

کھریتی دے ہتھ پیر کنبنہ لگے۔ دِماگ چکر آونہ لگا۔
سارا سر پر پسینے نال گچ ہو گیا۔

ہتھلا نمیرِ بکل اُتھے ہی اٹک گیا۔ کھریتی دی یادداشت
نوں پتا نہیں کی سب سُنگہ گیا سی؟ کدے اُس نوں لگدا
دو اتے دو پنج ہندے ہن۔ کدے لگدا تِن ہندے ہن۔ کدے
پانچے تے کاٹا مار دندا کدے تِنے تے۔

پروپھیسر دی گل پھر چیتے آئی۔ پہلاں سوکھا۔ سوکھا کنم
نبیڑ لئی۔ باکی پھیر کر لئیگا۔

مٹھبولڑے سپر ٹینڈینٹ ولّ تگدیاں ہی اُس نوں کُجھ آس
بجھی۔ نندی نے ہد نمیرِ بکل ذرور ہلّ کیتا ہونہے۔
ندی تاں اُس ولّ جھاکیا وی نہیں۔ اُنجھ ہی سر پھیر دتا۔
ہد نمیرِ بکل تاں اُس نے ہلّ کیتا ہی نہیں۔

“توں سب تے بیٹھ ... میں کوشش کرداں ... ” اکھ کے
سپر ٹینڈینٹ رائونڈ تے نکل گیا۔

اِکّ۔ اِکّ کر کے پَنج مَنٹ پور لَنگھ گئے۔ بٹر۔ بٹر تگدا
 کھریتی سُر ٹینڈینٹ نوں اڈکدا رہا۔
 گھنڈی۔ گھنڈی اُس دی نذر ترلو۔ مچھی ہو رہے
 سوہنھے تے جا ٹکی۔ پر چیاں لئی اُڈ تر لے کر رہا سی۔
 کوئی گلّ نہیں سی سُنہ رہا۔ سگوں سُر وائیڈر اُس نوں
 جھڑک جاندے سن۔ مدد کس اہسان بدلے بھالدے۔ جدوں
 کالج والیاں نے سٹاف دی سیوا لئی سو۔ سو رُپیا اکٹھا
 کریا سی تاں سر پھیرن والیاں وچّ اِکّ سوہنھا وی سی۔
 پھساں بھرن لئی تاں کئی۔ کئی دِن دِہاڑی کرنی پیندی ہے۔
 کھون پسینے دی کمائی اُڈ سٹاف والیاں دیاں شراباں،
 مُرگیاں اتے چوباریاں لئی کوئیں دے دیوے؟ پاس ہندا
 ہے تاں ٹھیک، نہیں اگلی وار سہی۔ اگانہ کھڑا نوکریاں
 پچھے پھر دیاں ہن۔

اکھنہ نوں اُڈ جٹاں دا مُنڈا سی۔ ہالت کھریتی نالوں وی
 بھیرّی۔ چنگا سی جاں ماڑا، کھریتی نوں چھٹی لینہ دی
 ذرورت نہیں سی پیندی۔ سوہنھے نوں تاں مہنے، چ
 دس۔ دس دِن گائب رہنہ پیندا سی۔ کدے گوڈی کرنی ہے،
 کدے پانھی لاونہا ہے۔ کدے ہاڑی وڈھنھی ہے تے کدے
 جھونا بجنہا ہے۔ کدے کچھریاں، تھسلیے پیشی بھگتی
 ہے۔ ذمِن تھوڑھی تے کبیلداری وڈی۔ دِہاڑیے کوئیں
 رکھنہ؟

بہتے اُچے نشانے وُی نہیں۔ کئی اُوڈری مل جائے تاں کیا
 کہنھے۔ نہیں سائنس ماسٹری ہی سہی۔ کوئیں نا کوئیں
 گلوں کھیتی والی پنّجالی تاں لہے۔
 اوکھے پیپر نے اُبدی سائنس ماسٹری کھوشد لی لگدی
 سی۔ بیٹھا وُی دُور سی۔ نیڑے۔ تیرے ہووے تاں کھریتی
 ہی اپنی انسر۔ شٹ گھلّ دیوے۔ نا سُمدا نے سِٹ
 موڑنی سی نا ہی سٹاف وایاں اُہناں دی مدد کرنی سی۔ تُد
 تاں اہناں کالییاں بھیڈاں نوں سبک سیکھاؤنہ تے تُلے
 ہوئے ہونہگے۔

وہلا بیٹھ دیکھ کے پچھلے جگتار اتے سجے ہکّ آ
 بیٹھے ببلے دیاں دھمکیاں دی سُر اُچی ہو گئی۔ وہلا ہی
 بیٹھا سی۔ دو چار نبران دی مدد کر دیوے تاں کھڑا لُونہ
 ڈھلک جانہا سی۔ کھریتی کوئیں سمجھائے۔ جو کُجھ ہتھ
 پلے سی، تُد تاں پہلاں ہی سُمدا لے گئی سی۔
 پنّج منٹ ہور بت گئے۔ ہمد نے چٹد منگوا لی۔ سپر ڈینٹ
 بیپھکری نال گپاں مار رہا سی۔
 کی کرے کھریتی؟ سماں پوری ترہاں اُس دے ہتھوں
 نکل گیا سی۔

باکی بچدے سمیں وچّ اکّ توں ودھ پرشن ہلّ نہیں سی ہو
 سکدا۔ ڈیڈھ سوال دے رشّ جانہ دا متلب ساپھ سی۔

دبادب اُس نے باکی پرشناں تے نِگنڈ ماری۔ دو چھوٹے۔
 چھوٹے پرشن وِی سن۔ جہناں دی ماڑی موٹی ٹنگ
 پُوچھ چھڈّ کے اُنوں جواب اُنڈے سن۔ سمیں دی نذاکت
 نوں دیکھدیاں اہو پرشن ہلّ کرن، چ بھلا سی۔
 ادھا پرشن وِی ہلّ نہس سی ہوئیا کہ پینّ اٹک گیا۔ بھلدا۔
 بھلدا اُتھ سارا کُجھ ہی بھلّ گیا۔ اہو جہے اُتر دے وہاں
 چوں چار پنج توں ودھ نَنبر نہس سی ملنھے۔
 کھجھے کھریتی نے پرشن تے وڈا سارا کاٹا مار دتا۔ دو
 ماڑے سوال کرن نالوں تاں چنگا ہے، اِکّ ودھیا سوال
 ہی کر لئے۔

مُڑ اُس نے پہلاں والے پرشناں وچوں اِکّ نوں چھوٹ لیا۔
 خریتی ہیران سی، ہمد ہالے وِی گِڑے تے گِڑا دیئے جا
 رہا سی۔

تِج پرشن ختم ہُنڈیاں ہی پنج منٹ باکی رہنہ دا ایلان ہو
 گیا۔ باکی رہنڈے ڈیڈھ ساؤل دا پنجاں منٹاں، چ کی
 کرے؟

ہال وچ خموشی سی۔ سارے تِن جنھے رہنڈے سن۔ اُتھ،
 ہمد تے سُمدا۔

سُمدا وِی پیپر نتھی کر رہی سی۔ اُس کول آنسر۔ شِٹاں
 دیاں دو کاپیاں سن۔ اِکّ اپنی تے اِکّ کھریتی وُرگے
 کِسے ہور دی۔

کچچی وُٹّ کے بُد سپر ڈینٹ دا واادا یاد کرن لگا۔ جے
 دس منٹ ہور مل جانہ تاں اُس دا مسلا ہلّ ہو سکدا ہے۔
 پشاب کرن گیا ہمد پنجاں منٹاں توں گائب سی۔ سُمدا
 چلی گئی سی۔ ذرور اُس نال گلس لگّ گیا ہووِیگا۔
 سارے سٹاپھ دی نگند کھریتی تے سی۔ تنن گھنٹیاں دی
 کھپائی کارن سبھ تھگے ٹٹے پئے سن۔
 “کاغذ نتھی کر بی ... سماں ختم ہو گیا ... ” اُس توں اُلٹ
 بُد تارنا سپر ڈینٹ ولوں آئی سی۔

ہمد واپس پرت آیا سی۔ اُنڈیاں ہی اُس نے اِک موٹی
 ساری انسر-سٹ نیپھے چوں کڈھ کے میڈ تے ٹکالی۔
 کھالی سٹ نوں دبادب نیفے، چ ٹننیاں۔ باہروں آئی سٹ
 تے رول نبر لکھیا تے سپر ڈینٹ نوں پھڑا کے سٹیاں
 ماردا باہر نکل گیا

بُد سراسر زیادتی سی۔ کھریتی چنڈ رہا سی کہ اچی۔ اچی
 رولا پائے۔ پتا سی گونہ سُنھن لگا ہے۔ اُلٹا کدھرے
 وادھو ملنہ والا سماں وی ہتھوں ناکھسّ جائے۔ سبر دا
 گھٹّ بھرنا ہی بیہتر سی۔

“جی بس دو منٹ ... جہڑے نمیر بکل ہلّ کرن تے لگے
 سن □ ... ” ہمد دے ہال چوں باہر نکلنہ تے کھریتی نے
 سپر ڈینٹ نوں واادا یاد کرائیا۔

“کئس؟ باپو والا راز ہے؟ اُدوں تاں سو رُپیا دِنڈے نوں
گولی وُجی سی □ □ باکِیاں نوں وی ہٹا تا سی وُڈے

ساہب نے □ □ عع

اِکو جھٹکے نال ہتھوں سِٹ کھوشد کے سِپر ڈینٹ نے
جوئیں کھریتی دی اُس ذیادتی دا مذا چکھا دتا سی۔
کھریتی سُنن ہو گیا۔ اِکلی اَنسر۔ سِٹ کھُسی ہندی تاں سبر
ہو سکدا سی۔ اِتھے تاں سارے پروار دے سُنیاں دے
مہل بیٹھوں نِنہ ہی کھسک گئی سی۔

ہارے جیار بئے وانگ موَنہ لٹکائی بیٹھے خریتی دا سِٹ
توں اُٹھنہ نوں دل نہیں سی کردا۔ لُڈ جاوے تاں کتھے؟
ہلڑ بازاں دے شور۔ شرابے نے سچمچ اُس نوں ادھ
اسمانوں گیر لیا سی۔

ہال چوں باہر نکلدے کھریتی دیاں اکھاں اگے بھبو۔
تارے نیچ رہے سن۔ تپدک دا مرید بنھیا باپ، گل تک
گندگی، چ دھسی ماں، وُدھیا وُر دی آس، چ کُیاری رش
گئی بھینہ اتے مُور چھت ہوئے لچھمنہ وُرگے بھرا دی
دیہ۔ کِننے ہی پنڈت اکس تاریاں چوں ابھر۔ ابھر ادا موَنہ
چڑا رہے سن۔

باہر ہمد دُیالے مُنڈے کُڑیاں دا جھرمٹ بجھا ہوئیا سی۔
سُمد ہمد دے موڈھیاں تے چڑھ چڑھ اچی۔ اچی بنھنھا
رہی سی۔

شارک کول دی لنگھدے کھریتی نوں لگیا جوین اُس دے
 پراں نوں نِگنہ والے مچھیاں دے اِس جھنڈ دا نائک
 ہمد مورکھ ٹٹو والی کہانھی سواد لے لے دُہرا رہا
 ہووے۔

کککک بلا تکار

جدوں وی بھلر اداس ہندا، تہ اپنھے دوست ستیش نوں
فون کردا۔ ستیش کھرانٹ اکسائیڈ انسپیکٹر سی۔ شہر دے
سارے ہوٹلاں والے اُس توں ڈردے سن۔
تہ منمرذی دے ہوٹل، چ جانڈے۔ گھٹ گھٹ لا کے ہوا
پیادی ہندا۔ پھر کسے ہسن اورت دی بگل، چ غم غلت
کردے۔

اچ وی بھلر اداس سی تے اُس نے ستیش نوں بلایا سی۔
اچ کچھری وچ اُس نے فاتما نوں سدا سنھائی سی۔ جیباں
کٹھ دے دوش، چ۔ ہنہ تہ اپنھے پھیلے تے آپ ہی کتھو
کر رہا سی۔

دوہاں دھراں دیباں دلہلاں سنھدیاں، اُس نوں مامولی جہی
گل، تے گسا آ گیا سی۔ تہ برداشت نہیں سی کر سکیا کہ
سپھائی پیش کردی، فاتما اُلٹ تھانھیدار اُتے ہی اِلام
لاوے۔

فاتما مُتابک تہ غریب سی، ودھوا سی اتے تِن بچیاں دی
ماں وی۔ پتی نوں مریاں دو وُرہے ہو گئے سن۔ چھے
مہنے پتی نے منجا ملی رکھیا۔ گھر وچلا نک۔ سک

بِماری نِگلِ گئی۔ بچیاں دا پیٹ تھاپڑن لئی فاطما نوں
 پھیکٹری، چ نوکری کرنی پیندی سی۔
 اگّ رات جدوں اُٹھ کتّم توں واپس آ رہی سی تاں شرابی
 تھانہیدار نے اُسنوں چُونک، چ گھیر لیا۔ بلاتکار کرنا
 چاہیا۔ جدوں تھانہیدار نوں کامیابی نا ملی تاں اُسنے اُٹھ
 کیس مڑھ دتا۔

فاتما دی اُٹھ دلیل بھُٹّر نوں کورا جھوٹھ لگی۔ بھُٹّر دا
 کھیال سی، فاطما وُرگیاں بدچلنہ اورتاں گواہاں نوں
 ڈراونہ لئی اجھے بیہودا دوش لاوندیاں ہن۔
 فاطما دی دلیل ردّ کرن دا اگّ ہور کارن وی سی۔ اُٹھ
 تھانہیدار نوں نجی تّور تے وی جانہدا سی۔ تھانہیدار
 دے رٹائر ہونہ وچّ دو سال رہندے سن۔ اِس امر، چ اُٹھ
 مُونہ کالا کریگا؟

تھانہیدار ویسے وی بھُٹّر دے مُونہ مُلاہذے والا سی۔
 ہالے کلّہ ہی وِسکی دی پیٹی رکھّ کے گیا سی۔ اُس تے
 شکّ نہیں سی کیتا جا سکدا۔

سارے پکھّاں نوں دھیان وچّ رکھدیاں بھُٹّر نے پھیسلا
 سُنھائییا سی۔ جُرمانا بھرن لئی فاطما کلّہ نوں پنچ سو رُپے
 لے کے آئے۔ نہیں، سدھّی جیلہ جائیگی۔

جُرمانا دا حُکم سُنھ کے فاتما ائوں تِلْمِلا اُٹھئی جوئیں
سِنے ، چ تِر لگّا ہووے۔ اِنّے پيسے تاں تھُ ساری اُمر
نہیں بھر سِکدی۔

جُرمانا مُیاپھ کر اُونھ لئی تھُ روئی، کُر لائی اتے نکّ رِکڑیا۔
جدوں بھُّر ، تے کوئی اسر نا ہوئیاں تاں اُسنے آخری اپیل
کیتی۔ پَنج سَو رُپے تھُ کدے وئی نہیں بھر سِکیگی۔ اپنھی
اِذت توں سِوا اُس کول وِچنھ لئی وئی کُجھ نہیں۔ جے اِذت
وِچنھی ہُنّدی تاں تھانھیدار نوں نرا اذنا کر دی۔ جے جِجّ
رہم کرے تاں جُرمانے دی تھان کُجھ دِنّاں دی گِید کر
دیوے۔

فاتما دے اِس مکر توں بھُّر آپے توں باہر ہو گیا سی۔ ہُنھ
اِس وِچّ کوئی شکّ نہیں سی کہ فاتما اِکّ پِشاوَر مُجرم
سی۔ رونا دھونا اتے جُرمانے نالوں گِید نوں تر جِہ
دے کے جِجّ دی ہمدردی جِتنھ دا تھُ پُرانھا تریکا ہنڈھے
وُرتے مُجرم ہی وُرتدے ہن۔

کھجھے بھُّر نے دھگے مروا کے اُس نوں اِذالت توں
کڈھوا دِتا سی۔ ہُنھ گھر آئے بھُّر نوں لگدا سی، اُس دا
پھیسلا غلت سی۔ شائد فاتما سچّ بول رہی سی۔ جے تھُ
جیب کتری ہُنّدی تاں پَنج سَو لئی اِنّیاں لیلڑیاں نا
کڈھدی۔ جے اُس کول سچّ پَنج سَو رُپے ہنڈے تاں تھُ
بچیاں نوں رُدا چھڈّ کے جیلہ نوں تر جِہ نا دِنّدی۔

تہانہیدار دا وی من ساف نہیں سی لگدا۔ اُس نوں کَلّہ ہی
 بھُلر دی کوٹھی دا رنڈ کٹوں دکھائی دتا؟ اگے تان کدے
 اُسنے مٹھیائی دا ڈبّا تک نہیں سی بھیجیا۔
 ذرور دال، چ کُجھ کالا سی۔
 نڈ کالخ اُس نوں پہلاں کٹوں نا دکھائی دتی؟ اِس گلّ تے نڈ
 جھور رہا سی۔
 ڈلہے بیراں دا کُجھ نہیں سی وِگڑیا۔ نڈ کَلّہ نوں وی فاتما
 نوں بری کر سکدا سی۔ جُرمانا گھٹا سکدا سی۔ پر نڈ
 اِنجھ کر نہیں سکیگا۔ اکّ وار سُنھائیا پھیسلا اینی آسانی
 نال نہیں بدلایا جا سکدا۔
 کوئیں نا کوئیں نڈ سپّ وی مارنا چاہندا سی اتے لاٹھی وی
 بچائی رکھنا چاہندا سی۔
 نڈ اپنے کولوں پیسے بھر کے وی فاتما دا کھہڑا چھڈ
 سکدا سی۔ پر اِس ترہاں اُس دے چال-چلنہ تے دھبّا لگّ
 سکدا سی۔ املے-پھیلے اتے وکلاں نے سوچنا سی،
 ججّ نے فاتما نوں کوٹھی بُلا لیا ہونہے۔ نڈ سوہنھی وی
 تان گھٹّ نہیں سی۔
 اِس سمسّیاں نوں ہلّ کرن لئی نڈ ستیش دی مدد لینا چاہندا
 سی۔ کِسے واکف راہیں جُرمانا بھر کے نڈ اپنا مانسک
 تنھاؤ دُور کر سکدا سی۔
 بھُلر دی گلّ سُنھ کے ستیش کھوب ہسّیا سی۔

“جے اپنے پھیسلیاں بارے اس ترہاں سوچدا رہا تاں
 دناں، چ پاگل ہو جائینگا۔ کچھری نوں کچھری ہی چھٹ
 آئیا کر۔ گھر نا چکّ لیا ئیا کر۔” ستیش نے پنج سو بہرن
 دی تہاں مسلے نوں بھلّ جانہ دی سلاش دتی سی۔
 مشور اٹھک ہی سی۔ کچھری اتے گھر وچ کجھ فرک
 ہونہا ہی چاہدا ہے۔

“جے پنج سو رڑکدے ہی ہن تاں گلیمر، چ چلے ہاں۔
 ہوراں دیکھ کے فاتما بھلّ جائیگی۔” کہہ کے لاوندا
 ستیش بھلّ نوں گلیمر دے سبز باغ دکھا کے بہر ماونہ
 لگا۔

ستیش جس کاوک ڈھنگ نال گلیمر دیاں اپسراواں دا
 ذکر کر رہا سی، اُس نال تاں وشوامتر دا وی تپ بھنگ
 ہو جاوے۔ بھلّ تاں سادھارن منکھ سی۔ چنڈیگرھ والی
 انجو دا خرا، جنمو والی سرندر دی پیشکاری اتے
 انمرتسر والی منجو دی پتلی کمر۔ سبھے تاں ماننہ
 والیاں چیداں سن۔

بھلّ نے گلیمر دا ناں بہت سُنھیا سی پر کدے انند ماننہ
 دا سُبھاگ پر اپت نہس سی ہوئیا۔

اس ہوٹل بارے مشہور سی کہ اتھے یونورسٹی دیاں
 گڑبیاں اُنڈیاں سن۔ نالے دل بہلا جانڈیاں نالے پھیشناں
 لی کھرچ کڈھ لجانڈیاں۔

بلیو پہلماں دیاں پٹیاں کئی وڈے گھراں دیاں نوٹہاں
 دھیاں وی اس ہوٹل دی شان و دھاؤندییاں سن۔ شائد اسے
 لی اس ہوٹل دے ریٹ بڑے اچے سن۔
 اجہی کسے امیرزادی دے ساتھ دی کلپنا کر دے تھ گلیمر
 ہوٹل ول ودھنہ لگے۔

ہوٹل تک پہنچدا۔ پہنچدا بھلر سچ فاطما نوں بھل گیا۔
 جے کوئی اس نوں یاد سی تاں تھ سی انجو، منجو جاں
 سرنڈر۔

پنڈ دے گوہاریاں وانگ ویسے تاں ہوٹل دی شانو۔ شوکت
 دا اندازا اس دی ٹمٹماؤن دی پنج منڈلی امارت توں ہی
 لایا جا سکدا سی، پر بھلر نے چور اکھ نال آلا۔ ڈیالا وی
 ویکھیا۔

ہوٹل دی نگر وچ دس ک ماروتی، پنج چھے پھاٹ اتے
 تین چار امبیسڈر کاراں بڑے سلیکے نال پارک کیتیاں
 ہوئیاں سن۔ سچے پاسے اینڈوسجُوکی موٹر۔ سائیکل
 کھڑھے سن۔ گراسی لائن سگرٹاں پھوکدے اتے سینٹیاں
 مار دے کالجیٹاں نال بھریا ہوئیا سی۔ بھنورے ہن تاں
 گلاب وی ہونہگے۔ بھلر نے دور دی سوچی۔
 بلہاں تے جبہ پھیر کے تھ ہال وچ داکھل ہوئے۔
 ستیش کمرے دیاں چابیاں لینہ لی کائونٹر ول تھر گیا۔
 ہال دا جائدا لینہ لی بھلر اک نگر وچ کھڑو گیا۔

پرویش-دُیَار توں لے کے کائونٹر تک، ریڈکارپٹ
 وچھی ہوئی سی۔ کارپٹ دے دوہیں پاسیں ٹیبل لگے
 ہوئے سن۔ میڈ ڈیالے بیٹھیاں ٹولیاں ہاسے۔ ٹھٹھے وچ
 مسرُوف سن۔ چہنہ کدے گلاساں دیاں سنگتئی دھناں
 بیپھکر ہاسیاں وچ گھل کے واتاؤرن نوں نشائنه لگدیاں۔
 لائیٹاں ڈم سن۔ کوئی اکھاں اڈ کے وی چمکدے چہریاں
 دی اسلیعت نہیں سی پچھانہ سکدا۔

گھنم گھما کے بھلر دی نذر اکھری دو میڈاں تے جا
 ٹکدی۔ اُتھے جوڑیاں دی تھان مُٹیاں دا جھرمٹ سی۔
 نیڑے-نیڑے بیٹھیاں وی اُک ڈوجی توں کوہاں دُور
 سن۔ کوئی گلابات نہیں۔ کوئی کہکھا نہیں۔ اِک تنّا-پُورن
 ستھتی سی۔ مُکابلے دی ہوڑ سی۔

پرویش-دُیَار کھلہدیاں ہی اُنہاں دے چہریاں تے آس دی
 کرن دَوڑدی، سُستی تیاگ کے اُک اپنھے والاں دیاں لٹا
 نوں جھڑکدیاں، کجرا ریاں اکھاں مٹکا-مٹکا مہماناں
 نوں آکرشت کر دیاں۔

اُک بھاگاں والی ہندی، جہڑی کسے نوں پسند آ جاندی۔ اُک
 مہمان ڈیالے پیلاں پاؤندی، اُس دیاں باہاں وچ لڑکی
 پوڑیاں چڑھ جاندی۔

باکی دیاں سکھ دا سٹھ لیندیاں۔ اِک بلا ٹلی۔ اُنہ اُس دا ہی
 نئبر لگیگا۔ ہر کوئی سوچدی۔

سبھ مُٹیاراں دی نذر بھُڑر ،تے سی۔ اِکّ نے تاں اُس نوں
کول اُنھ دا اِشارا وِی کر دِتا سی۔

کُڑی دا اُچّا لَنّا کدّ دیکھ کے بھُڑر نوں آپنھے مدھرے کدّ
نے گلیانی آئی۔ اڈّیاں چُکّ کے وِی اُنھ دے ہوٹھاں
تک نہس پُجّ سکیگا۔

اگلے ہی پل اُس نے آپنھی ڈائی کیتی داہڑی تے ہتھ
پھیریا، پگّ ٹھیک کیتی اتے ہنھے۔ ہنھے آئی ہنہ بھاؤنا
نوں تیاگ کے ججاں والے روہب نال اِشارے دا جواب
دینہ لگا۔

اِس توں پہلاں کہ بھُڑر کُڑی نوں لے کے پورِیاں
چڑھدا، مُٹیار تے کوئی ہور ہتھ مار گیا۔

“سالا مینیجر نال ہی بہسی جاندے۔ جے اِس ترہاں ٹائیم
خراب کردا رہا تاں چنّگا۔ چنّگا مال بُک ہو جانھے۔”
سوچدا بھُڑر کائونٹر وِلّ تِر پیا۔

ہوٹل وڈا ذرور سی پر کُڑیاں دی کمی لگدی سی۔ اُنھ
جلدی۔ جلدی کسے سوہنھی کُڑی تے کبدا کرنا چاہندا
سی۔

جِنّیاں کُ مُٹیاراں دا اُس نے جائدا لیا سی، اُنہاں وِچوں
نا کوئی اُس نوں امیرزادی لگی سی اتے نا ہی یونیورسٹی
دی وِدیارتھنہ۔ اُنھ تاں سادھارنہ جہیاں اورتاں سن۔ پیسا

کھچنہ دی کابل وچ سن۔ شائد فاتما وانگ کسے نوں کوئی
مجبوری ہووے۔

اکّ وار پھیر فاتما اُس دے اگے آ کھڑوتی۔
ستیش مینیجر نال بہس رہا سی۔ مینیجر دے تیور چڑھے
ہوئے سن۔ ستیش دا چہرا اُتریا ہوئیا سی۔
بھلّ دا موڈ ہور وی کھراب ہو گیا۔

ججّ نوں کول آئیا دیکھ کے مینیجر نے جس انداز نال
چابیاں دا گچھا ویٹر ولّ سٹیا، اُس توں بھلّ نوں
سمجھنہ وچ دیر نالگی کہ انہاں دا کہو جہا سواگت ہونہ
والا ہے۔

“کنجر دا آیوے پھڑھاں ماردا سی۔ اڈے وڈے ہوٹل وچ
اجھے ٹٹ۔ پونجھئے نوں گونہ پچھدے؟ سالا بیئنت کرا
کے چھڈو۔” من ہی من ستیش نوں کوسدے، گردن سٹی
ستیش دے پچھے پچھے پوڑیاں چڑھدے بھلّ کول ہور
کوئی چارا نہیں سی۔

پوڑیاں چڑھدے ستیش نوں وی اکّ چڑھدی اتے اکّ
لہندی سی۔

ستیش چاہندا سی، کمرہ پہلی منڈل تے ملے۔ اسلی نذارا
اس منڈل تے سی۔ ہر کمرہ پنچ ستارا ہوٹل وانگ سجیا
ہوئیا۔ نوں توں نوں کڑی کمرے وچ ٹھہرائی جاندی۔ شُد
ساری رات لئی اکو گاہک لئی راکھوئیں ہندی ہے۔ کوئی

کابل نہیں۔ کسے باہر لے دی دخل۔ اندازی نہیں۔ دھمے۔
 دھمے مذاج نال جو چاہو، کوئیں چاہو کر دے جاؤ۔
 ستیش نال اکّ ججّ آئیا سی۔ ججّ دا سٹینڈرڈ اسے منڈل
 تے کمرے دی منگ کر دا سی۔
 مینیجر نے کمرے دوجی منڈل تے دتا سی۔ اُتھے گلّ ہور
 ہے۔ لائین وچ لگو، بھگتو اتے جاؤ۔
 ہوٹل والیاں نوں کی سپّ سنگھ گیا؟ ستیش دی سمجھوں
 باہر سی۔ اگے اُس نال چاہے اکسائیڈ دا کمشنر ہندا،
 چاہے پلس دا سپاہی۔ تھ جوئی وانگ سیوا کر دے۔ اجّ نا
 مینیجر نے کرسی چھڈی نا بیٹھنہ لئی کہا، ججّ دی وی
 پروٹہ نا کیتی۔ ستیش توں کی گستاخی ہو سکتی ہے؟
 پچھلے مہنے اُس نے بار بار دا چلان ذرور کیتا سی۔
 پر تھ رٹین میٹر ہے۔ اس ترہاں دے چلان تاں تھ ہر
 مہنے کر دے ہن۔ پنج چار سو دے جرمانے نال ہوٹل
 والیاں دی کھڑا تنگ تھدی ہے۔ انہاں دی کارگذاری پے
 جاندی ہے۔ اسے گلّ تے نراذ ہونہگے۔ کوئی ہور وجہا
 نہیں۔ تھ ائی کرن اکی کرن، ستیش نے کدے تنگ نہیں
 اڑائی۔ نوئیں پیسے دا روادار نہیں۔ بھلر ورگے دوستان
 نوں خُش کرن لئی ہی تاں تھ ہوٹل والیاں توں رشوت نہیں
 لیندا۔ جیندے رہنہ بھلر ورگے۔ انہاں دے سروں ستیش

نے لکھاں رُپئے کمائے سن۔ تہ شراب اتے شباب دا
 شوکین ہے۔ اکسائیڈ و الیاں نوں شراب دا
 گھاٹا؟ اس شہر وچّ شباب دی وی کوئی کمی نہیں۔ پیسے
 کھرچ کے بھاویں اسمانوں پری بُلا لو۔ ہر ہوٹل، چ دھندا
 چلدا ہے۔ دھندا چلدا ہووے تاں ہوٹلاں والے اُس نوں نانہ
 نہیں کر سکدے۔ اجہے ججاں نوں پنج ستّ دناں باد اکّ
 دو وِسکی دِیاں بوتلاں اتے پنج چار سجاوٹی گلاس دے
 کے بھاویں ایناں دے موڈھیاں، تے چڑھے رہو۔ کدے
 رنگ۔ رلیاں ہو جانہ تاں بھاویں خالی کاغذاں، تے
 دسکھت کرا لو۔

بھلّ دا پہلاں ہی مُوڈ ٹھیک نہیں۔ دُوجی منڈل، تے جا
 کے اُس نے پور اداس ہو جانہ۔ ستّیش دا بھانڈا پھٹّ
 ہی والا سی۔ اُس دے ہتھوں سونے دا آندا دینہ والی
 مُرگی کھسّ جانہی سی۔ اُس نوں اسے گلّ دا غم سی۔
 دُوجی منڈل تک پہنچدے انہاں دا سٹہ چڑھ گیا۔ لکھ پتن
 کرن تے وی بھلّ دی ہونکنہی نہیں سی رُک رہی۔ تہ
 متھے توں وِٹّ تری پسینے دی ندی توں وی دُکھی سی۔
 “ہنہے تنگ ہو گیا تاں اگے کی کرینگا؟” تنّا۔ پورن
 ماہول نوں سُکھاواں بنھاو نہ لئی ستّیش نے شرلی چھڈی۔
 ریلنگ نال ڈھوا لا کے دم مار دے بھلّ نوں دیکھ کے
 اُس نوں ہاسا آ گیا سی۔

وِیلا ہسَنہ دا نہس سی۔ اُس دی ٹِچر وِلّ پناں دھیان دتے
 بھلّ کمریاں، تے لٹکدیاں نیم پلیٹاں تے اُکرے ناں پڑھدا
 رہا۔ اِکّ نَنبر کمرانجُو دا۔ ریلنگ تے جھوٹدے مُنڈیاں
 دی نذر اِس کمرے، تے سی۔ تِنن نَنبر، تے کوئی پلیٹ
 نہس سی۔ کوئی بہتے گاہک نہس سن۔ دو موٹے۔ موٹے
 سیٹھ کمرے اگے ٹہل رہے سن اتے پان چبا رہے سن۔
 چوتھا کمرانجُو خالی سی، جہڑا بھلّ ہوراں نوں اڈک رہا
 سی۔

“اِس دا متلب انجُو اتے منجُو دوویں آئیاں ہوئیاں ہن۔ بیئ
 وٹد!” انجُو منجُو دا ناں پڑھ کے بھلّ دا سارا تھکیواں لہ
 گیا۔

“اتھے جہڑیاں وی آئندیاں نے، انہاں دا ناں انجُو،
 منجُو اتے سُرندر ہی ہندے۔ وٹد پئے توں ہی پتا لگو،
 کس نال متھا لگدے۔” ستیش نوں دوجی منڈل، تے کھڑا
 ہونہا بھلیا نہس سی۔ وٹد بھلّ دیاں اچّ اکانکشاواں نوں
 کابو وچ رکھنا چاہندا سی۔

ستیش ہوٹلاں دے سبھیچار نوں سمجھدا سی۔ کسے نوں
 کجھ پتا نہس ہندا، اگلی گونہ ہے؟ کتھوں آئی ہے؟ کدھر
 جائیگی؟ کئیاں دے مُڑ درشن نہس ہندے۔ وٹد کسے کھاس
 انجُو منجُو دی گرنٹی نہس لے سکدا۔

نڈ کمرے وچ وڑن ہی لگے سن کہ کڑک دینھے اک نڈر
کمرے دا دروازا کھلہا۔ انجو دی جھلک لینہ لئ بھلر نے
پیر ملے۔

اپسراواں وِ رگی، پندراں کُ سالان دی انجو دروازے، چ
کھلوتی اگلے گاہک نوں اندر بلا رہی سی۔

گاہک جھجک رہا سی۔ اُس دی نذر بیڈ، تے ہونک رہے
آپنھے ساتھی تے سی۔ ساتھی نے نا ہالے کُرتا پائیا سی
نا پینٹ۔ انجو دی اس کاہل، تے نڈ بُڑبُڑا رہا سی۔

“سنگدا کاہتوں ہین شیرا، مار تھاپی تے چلے جا اندر۔
اس ہمام، چ سبھ ننگے نے۔” سوچدے بھلر دے کھشک
ہوٹھاں، تے مسکراہٹ پھیلی۔

کمرے، چ وڑدیاں ہی کجھ سکنتاں دی نڈ خشی کھنبہ لا
گی۔ کمرے، چ پھیلی اجب بو نے انہاں دا سواگت کیتا۔
پکھے دی پھل سپڈ وی بو دا کجھ نا وگاڑ سکی۔

پسنا پونجھنہ لئ جدوں بھلر نے تولیا چکيا تاں کھاہا
پیتا باہر اُنہ لگا۔ تولیے، چوں کوئی جانھی پہچانھی بو آ
رہی سی۔

وٹاں والی میلی چادر، سوڈھے والیاں خالی بوتلاں اتے
ادھر ادھر کھلرے سلاڈ دے ٹکڑے وی انہاں دا مونہ
چڑاؤنہ لگے۔

کجھ دیر لئ انہاں چپ ورت گئی۔

ستیش نوں لگّ رہا سی، جوئیں انہاں نوں جانہ بُجھّ کے
ذلیل کیتا جا رہا سی۔ اس کمرے وچوں ہنہے کوئی انجو
منجو گئی ہونہی ہے۔ سپہائی کرائے بگیر ہی انہاں نوں
اس کمرے وچ دھکّ دتا گیا سی۔

ادھے گھنٹے تکّ کسے ویٹر نے درشن نا دتے۔
“آپاں بسّ جھلک جہی لینہی ہے۔ کرنا کر اونها کجھّ
نہیں۔” چپّ توڑن لئی اکھے بھلّ دے انہاں شبدان وچّ
وانگ سی جاں بیوسی، ستیش سمجھنہ دی کوشش کر
رہا سی۔

‘گھٹّ اندر جا لینہ دے، پھیر دیکھانگا تیرا
برہمچار پینہا۔” میڈ، تے گلاس اتے پلیٹاں سجاوندے
ویٹر نوں دیکھ کے ستیش دے دم وچّ دم آئیا۔ لُڈ بھلّ نوں
بہلاونہ دا یتن کرن لگا۔

“لُڈ تاں ڈپلومیٹ چُکی پھر دے۔ تینوں میرے برانڈ دا پتا
تاں ہے، میں کدے پٹر سکاٹ توں گھٹّ نہس پتی۔”
ویٹر دے باہر جانڈیاں ہی بھلّ اندر دبیا گُسا لاوے وانگ
وُند تریا۔

“اکھیا تاں کتّج دے نوں پٹر سکاٹ ہی سی۔ نہس ملدی
ہونہی۔ ویسے اتھے پینہ دا تاں بہانا ہی ہندا ہے۔ اپنہی
واری اڈکنہ دا □ □ پھیر وی میں بیٹھاں جا کے
دیکھداں۔”

وار-وار ہندی بیڈتی دا راز جانہ لئی بھریا پتا ستیش
بیٹھاں اتر گیا۔

اکّ وار گیا تاں ہیٹھ چھاونہی پا کے ہی بیٹھ گیا۔
وہلے بیٹھے بھلر نوں پھیر فاتما نے آگھیریا۔ جے اللہ
گرب ہوئی؟ پنج سو کتھوں لیائیگی؟ ہو سکا ہے، اللہ
نردوش ہی ہووے؟

“چلو! پئے ٹھٹھے کھوشد، چ، مینوں کی؟ میرا کتھ فیسلا
کرنا ہے۔ جرمانا بھرنا نہیں۔” من نوں سمجھاؤندا بھلر
بوٹل نال کھیڈنہ لگا۔

“چلو! اگے کھڑا لڈ برانڈ پتا نہیں۔ جتنا چر پیٹر نہیں
آنندی، لڈ سہی۔” فاتما توں پچھا چھڈاؤنہ لئی من نال
سمجھوتا کر کے بھلر نے وڈا سارا پیگ اندر سٹیا۔
ستیش پتا نہیں کتھے مر گیا سی۔ اُنہ، چ ہی نہیں سی آ
رہا۔

تھوڑھا جہا سرور آئیا تاں بھلر کمریاں اگے گیلے دینہ
لگا۔

پہلے گاہک بھگتدے جا رہے سن۔ نواں کوئی نہیں سی
آئیا۔ منجُو کمر خالی کر کے چلی گئی سی۔ تیننننبر اگے
کھڑھے سیٹھ وی دکھائی نہیں سی دے رہے۔ لڈ اندر
ہونہگے۔ اُس توں پچھوں لڈ وی فارگ ہو جانہی سی۔

انجُو دے کمرے اگے کیول اِکو گاہک سی۔ ستیش ہیٹھاں
 ہی بیٹھا رہا تاں خالی ہتھ ہی مُرنا پئیگا۔
 سماں وی کاپھی ہو گیا سی۔ چہل پہل گھڈی جا رہی
 سی۔ بیل کھڑکا کے ستیش نوں اُپر بلاونہ لئی بھلر
 کمرے ، چ مُڑ آئیا۔ جویں بیل سنہن والا کوئی نہیں سی۔
 بٹن دبا۔ دبا بُد ہنہ گیا۔

گھنٹے باد جدوں ستیش آئیا تاں بھلر ادھی بوتل چڑھا
 چکا سی۔ سٹرانگ وِسکی نے دِماگ دے جام ہوئے
 دروازے کھولہ دتے سن۔ بُد اندر لا بھلر جاگ پیا سی۔
 باہر لا جج چھائی۔ مانئیں ہو چکا سی۔

“چل یار پہلاں اکھاں تئیاں کرئے۔ جدوں دے اِس کُتی
 نوکری وِچ آئے ہاں، گیدی بنہ کے رشد گئے ہاں۔” سرور
 ، چ آئیا بھلر بھل گیا سی کہ اُس نے ستیش نوں پیٹر
 سکاٹ لینہ لئی بھیجیا سی۔ بُد ستیش نوں کارِ بڈور وُل
 دھوہنہ لگا۔

“توں حُکم کر ، تینوں کھڑی چاہدی ہے؟ اِتھے ہی ہاذر
 ہوئیگی۔” مینیجر نال توں توں میں میں کرن پچھوں
 ستیش ہوسلے وِچ سی۔ اُس نے منمرذی دا ویٹر ہی بُلا
 لیا سی۔

جدوں تک بھُڑ بُد دسے کہ اُنوں کِہڑی بُور چاہِدی
ہے، ستیش نے نال لیاندی پیٹر سکاٹ وچوں اک وڈا
سارا پیگ اندر سُٹیا۔

‘لے بی تِن نَبَر والی لے آ۔’ بھُڑ نوں باہر ٹہلدے سیٹھ
بہت امیر لگے سن۔ اُنہاں دی پسند گھٹیا نہس ہو سکی۔
اسے ترک دے ادھار، تے اُس نے تِن نَبَر دی فرمائش
کیتی۔

‘ساری سر! بُد تان پٹروں والے سہگل ساہب اپنے نال
لیائے سن اپنے افسراں لئی۔ بُد تان کدوں دے چلے
گئے۔’ کھچرا جہا ہاسا ہس کے ویٹر نے مجبوری ذاہر
کیتی۔

‘سبھ بکواس۔ بہانیبازی □ ...۔’ بھُڑ آپے توں باہر ہو گیا
سی۔ میڈ، تے مگا مارن لگیاں اُس دی کوہنی گلاساں
نال ٹکرائی۔ بُدے گلاساں دے کھڑکے نال سارا ہوٹل
گوئجنہ لگا۔

ستیش دا سارا نشالہ گیا۔ بُد دھر اندر تک کنب گیا۔
چوڑیاں-چوڑیاں چھاتیاں والے ویٹر اُس دیاں اکھاں
اگے گھنمنہ لگے۔ انشاشنہ بہنگ ہونہ تے بُد کسے دا
لہاذ نہس کردے۔ جھٹ دھونہ، چ جڑھ دندے ہن۔

“چل اِک نَنبر والی اَنجُو نوں ہی بُلا۔” مَوکا سَنبھالنے دی
 کوشش کر دیاں ستیش نے ویٹر دی جیب ، چ پَنجند دا
 نوٹ پا کے اَنجُو لئ تر لا لیا۔

“تُو وی چنڈِگڑھ والی بس چڑھ گئی ہے۔ لو دیکھ لو
 کمر ا کھالی پئے۔” وِنڈو دا پردا اِک پاسے ہٹاؤندا ویٹر
 پہلے ہی انداز وِچ بُڑ بُڑا لیا۔

“کوئی ہے وی جاں سبھ مر گئیاں۔” ستیش توں وی ہور
 برداشت نہیں سی ہو رہا۔ بہکیا-بہکیا تُو چلا لیا۔ پیٹر
 سکاٹ منگواونہ لئ اُس نوں گھنٹا کائونٹر ، تے بیٹھنا پیا
 سی۔ تُو مینیجر دی اِس بیرکھی نوں ہالے تک ہدم نہیں
 سی کر سکیا۔

“اِس وُکت تھادے سٹینڈرڈ دی کوئی نہیں، موٹی ہیمہ ہے
 جاں مدھری بھورو ... ریکھا لگی ہوئی ہے ... اُس پھنہی
 جہی نوں تیس جانہدے ہی ہو □ ... تُو ساہب دے پسند
 نہیں آسکدی۔”

“تینوں کس نے اکھئے کہ ساڈا سٹینڈرڈ ہے؟” ستیش
 اکھنہا تاں تُو چاہندا سی پر اُس نے کُجھ اکھیا ہور۔
 “جہڑی وی وِہلی ہے اُسے نوں بُلا ... ساہب اگے پیش
 کر!”

“نہیں ساریاں نوں پیش کرو۔ جہڑی پسند آئیگی رکھ لوانگے۔” بھلر ستیش نال سہمت نہں سی۔ لڈ ساریاں نوں کمرے، چ ہاذر کرنا چاہندا سی۔

“نہیں نہں۔ اتھے نہں کسے آئنا۔ سائوں ہی ہال، چ جانہا پینہا ہے۔” ستیش نوں ہوٹل دے کائڈے کانوئن دا پتا سی۔ لڈ فرمائش پوری ہونہ والی نہں سی۔ اس لئی اُس نے بھلر دی گل ٹوکی۔

“چل پھیر اٹھ جلدی کر □ ... چل جتھے چاہے۔” کھسکی پینٹ نوں اُپر چکدا اتے ٹیڈھی ہوئی پگ نوں ٹھیک کردا بھلر ہال ول تر پیا۔

ہال بھاں-بھاں کر رہا سی۔ ڈم لائیٹاں بوجھ گئییاں سن۔ وڈی لائیٹ ہال نوں رشنا رہی سی۔

سارے میز خالی سن۔ کیول اکو گین اگے پردا سی۔ سرنڈر، ہیما، بھورو جاں ریکھا، جہڑی وی سی، اُسے گین وچ بیٹھی سی۔

گین کول جا کے ویٹر نے اچانک ہی پردا ہٹا دتا۔ اک ادھکھڑ امر دی اورت کندھ نال ڈھوا لائی بیٹھی سی۔ لڈ اونگھ رہی سی۔ اکھاں، تے اچانک پئی روشنی کارن لڈ تربک گئی۔ موڈھیاں تک سرک آئی چنتی نوں ٹھیک کردی لڈ سنبھلی۔

“اؤ جناب... ” کھڑھی ہو کے ، ساہمنھے پیئ پلیٹ نوں
 اکّ پاسے ہٹاؤندی سُرندر نے انہاں دا سواگت کیتا۔
 بھلّ شرابی سی۔ پیر تھڑک رہے سن۔ کدے اکّ چنڈ دے
 دو اکس وی دیکھائی دینہ لگدے۔ پھیر وی اس دا متلب نہ
 نہس سی کہ اس نوں کوئی سدھ-بدھ نہس سی۔
 ادالتی بھاشا سُنھدیاں ہی بھلّ دے کنن کھڑھے ہو گئے۔
 سارا نشا اتر گیا۔ اُنوں لگا، تھ کسے ساجش دا شکار ہو
 گئے۔

ہالے تک بھلّ دی نذر سُرندر دے شرتی ہوٹھاں ، تے
 ٹکی ہوئی سی۔ سُرندر دیاں پھڑ پھڑ وُجدیاں ادھ
 ننگیاں-چھاتییاں وی اس نوں بھرما رہیاں سن۔
 جانھی پہچانھی اواد سُنھ کے بھلّ نے سُرندر دے اگلے
 دنداں وُلّ تگیا۔ اُبو چٹے دند۔ دنداں ، چ لَشکاں مار دیاں
 سونے دیاں میکھاں۔ کھنھی ٹھوڈی۔
 بھلّ نال مذاک کیتا جا رہا سی۔ گونہ اکھدا سی تھ سُرندر
 بے۔ تھ تاں فاتما سی۔ تھ کہہے متھے ، تے کھنھیا چنڈ تارا
 تاں پائوڈر دی تہ تھلے چھپا سکدی سی پر گردن اپر لا
 چار انگل جڈا نشان نہس سی چھپا سکدی۔ بھلّ نوں
 ساہمنھے کھڑھا دیکھ کے فاتما نوں تریلی آ گئی۔ تھ
 رنگے ہتھس پھڑی گئی سی۔ ہنہ تھ ادالت وِچ جا کے تھ

نہیں آکھ سکیگی کہ تُو پہلاں وُی نِردوش سی اتے اج وُی۔

اگلے ہی پل تُو سنبھلی۔ بھُئر اُس نوں تھانھیدار دا ہی رُوپ لگا۔

“بس پَنجند ہی لاوانگی۔ پَنج سو ہونہ، چ اِنے ہی گھٹ نے۔” ہوسلا کر کے تُو اگے ودھی اتے بھُئر دا ہتھ پھرن لگی۔

بھُئر دا سر چکرا گیا۔ پیراں بیٹھوں زمین کھسکنہ لگی۔ تُو کھڑا مونہ لے کے کلہ نوں انساپہ دی کرسی، تے بیٹھیگا۔ تُو چاہنہ لگا کہ زمین پھٹ جائے اتے تُو اُس وِچ سما جاوے۔ اِس کلیگ وِچ تُو سنبھو نہیں سی۔ اِکو جھٹکے نال اُس نے ہتھ چھڈایا اتے باہر نکلنہ والے دروازے وِل دَوڑیا۔

فاتما اتے وِیٹر ہسنہ لگے۔ انہاں دے ہاسے وِچ چھپے کئی سوال تیراں وانگ اُس دا پچھا کرن لگے۔ جُرمانا اِکٹھا کرن لئی فاتما نوں کئییاں دی بگل، چ بیٹھنہا پیا سی۔ انہاں بلاتکاراں دا دوشی گونہ سی؟ سڑکاں، تے دَوڑ رہے بھُئر کول اِس سوال دا جواب تاں سی پر سچ کبولنہ دی ہنمت نہیں سی۔

وا-ورولا

رمیش دے ساہمنھے والی ٹیکس کلرک دی کُرسی اِکّ
 بیہتے تون خالی پیئ سی۔ جدوں وی اُس دی نذر اُس
 خالی کُرسی وُلّ جاندی، اُڈ دا ترنڈ نکل جاندا۔
 جس دِن تون اِس بادشاہی کُرسی دے مالک سُنڈر نوں
 وِجلیئس وایاں نے پھڑیا سی، اُسے دِن تون اُڈ کُرسی
 خالی سی۔ مڑ اِس سبٹ، تے کِسے دی آرڈر کر اُونھ دی
 بِنمت نہیں سی پیئ۔ نہیں تان پہلاں ٹیکس کلرک دی اِس
 کُرسی، تے بیٹھنھ لئ مَنسٹر دی سپہارش تون گھٹّ نہیں
 سی سردا۔ سبٹ بھاگاں والی سی۔ سارا دِن کنم وایاں دا
 اِتھے میلا لگدا سی تے نوٹاں دی بارش ہندی سی۔
 خالی کُرسی کول بیٹھے رمیش نوں لگدا، اِس وڈی
 مشنری دا چھوٹا جہا پُرذا ہندے ہوئے وی اُڈ بہت وڈا
 گناہگار ہے۔ پھانلاں تون وِہلا ہو جدوں وی اُڈ اِپر تگدا،
 اُس دی نِگنڈ ساہمنھے سِمنٹ دے چبوترے، تے جا
 ٹِکدی۔

چبوترے تون خالی سی۔ پھیر وی رمیش نوں لگدا،
 بڈھا ہالے وی پرنا وِچھائی پاسے پرت رہا ہے۔ دمے دے
 کھادھے بڈھے دے پھیپھڑیاں وِچوں وُگدے تیز ساہاں
 دی آواز اُس دے کَنناں وِچ گونجی۔ بڈھے دی اندر

دھسی اِکو۔ اِکّ اکھّ شوّجی دا تسرا نیترا بنہ کے پرلو دا
 سُنہیا دینہوں نہس سی ہٹ رہی۔
 بُڈھا تِنن دِن چبوترے نال چپکيا رہا۔ سارے دفتر وچ اُس
 دے چرچے چھڑ پئے۔ ہر کوئی آکھدا، بُڈھے دا کی
 کسور ہے؟ پنجنڈ رُپئے لُڈ کھڑے متھے دینہ نوں تیار
 ئے۔ اُس نے تاں ساری جیب ڈھیری کر دتی۔ جدوں ہور
 اُس کول کجھ ہے ہی نہس تاں دیوے کتھوں؟ پھیر لُڈ تاں
 راجستھان جا کے منیار ڈر بھیجنہ نوں وی تیار ہے۔
 ذدی سُنڈر سو دے نوٹ توں ہیٹھاں نہس سی اُتريا۔ اُس
 نوں پتے، مُڑ۔ مُڑ پنجاب اُنہ کھالا جی دا بارا نہس۔
 سُنڈر نوں وہ سالا تجربے، تے مانہ سی، اِکّ ادھا دِن
 دھکے کھا کے آپے بُڈھا پیسے تیار کر لئیگا۔ اہو جہے
 بُڈھے دیاں وہ جیباں ہنڈیاں نے۔ کسے نا کسے وچوں
 کڈھ لئیگا۔
 اُس نوں وشواس سی۔

اسے لئی بھولا جہا مونہ بنہا کے لُڈ بُڈھے نوں ٹالدا رہا:
 “توں اُس بینچ، تے بیٹھ بابا □ ... جدوں وی، ساہب دے
 دسکھت ہو گئے، میں آپے ہاک مار لوں۔”
 بُڈھا تِنن دِن ‘ہاک’ اڈکدا رہا۔ اِکّ۔ اِکّ کر کے پنجاہاں
 وچوں وہ نوٹ کھر گئے۔

کلیگی بڈھا بہتا سبر نا کر سکيا۔ چوتھے دن اُسو رپئے
دا انتظام کر کے ہی دفتر وڑیا۔

دس دس والے کڑ کڑ کر دے دس نوٹ دیکھ کے سندر
گدگد ہو گیا۔ پان نال سوہے ہوئے بلہاں، تے اک جیٹو
مُسکراہٹ پھیل گئی۔ پیار نال اُس نے بڈھے دے کبے
موڈھیاں، تے ہتھ رکھیا اتے ملکڑے جہے کاپی اُس دے
جھولے وچ پا دتی۔

پیسے گنہ کے سندر ہالے کرسی، تے بیٹھیا وی نہیں
سی کہ کمرال لال بوٹاں اتے کھاکی پگیاں والیاں نال بھر
گیا۔ اک منٹ لئی سندر بوندل جہا گیا۔ سمجھ نہیں آئی کی
کرے؟

“اسس و جلینس والے ہاں۔ چپ کر کے بیٹھا رشہ کاروائی
ہونہ دے۔” اکھدے اک نوجوان نے، جدوں اُس دی جیب
وچوں نوٹ کڈھے تاں سندر دے متھے، تے پسینے
دیاں بوندیاں دی جھڑی لگ گئی۔ اُس دیاں لتاں کنبہ
لگیاں اتے دل دی دھڑکنہ تیز ہو گئی۔

ہولی-ہولی سارا دفتر ہی کنبہ لگا۔ ڈور بھور ہوئے
سارے سندر ڈیالے جڑ گئے۔ اُس کی کرن؟ کدھر جانہ؟
کسے نوں کجھ نا سنجھیا۔ اک بابو ساہب دے کمرے ول
دوریا۔ اُس تاں پہلاں ہی دورے دے بہانے ٹل گئے سن۔

پچھوں اُہناں نوں پتا لگا کہ ساہب نوں چھاپے دی پہلاں
 ہی سُوشد سی۔ اُس نے جانہ بوجھ کے در وٹ لئی سی۔
 پانھی دے چھٹے پیندیاں ہی سندر دے ہتھ سوہے ہو
 گئے۔ ٹپ-ٹپ گردے پانھی وچوں کئیاں دے خون دی
 مہک آئی۔ بُت بنھیا سندر کٹھپتلی وانگ پلس دے اشاریاں
 ،تے نچدا رہا۔ سُنن ہوئے سارے پلس دی لکھا پڑھی
 دیکھدے رہے۔ کوئی اُس دی مدد لئی اگے نا ودھیا۔ کسے
 نے اُس دا پکھ نا پوریا۔ جوئیں سبھ دے مونہاں نوں ہی
 جنڈرے وچ گئے سن۔ سندر دے کمبذ دا پارسل بنھ گیا۔
 کسے دی ہنمت نا پئی، گھر جا کے اُس لئی نواں کمبذ پھڑ
 لیاوے جاں اپنھا ہی اتار دیوے۔ سندر نوں بنینھ نال ہی
 تھانھے ول ترنا پیا سی۔

سارا دن دفتر وچ ماتم چھائیا رہا۔ سبھ ڈرے سہمے
 آپنھیاں آپنھیاں کرسیاں وچ دُک گئے۔
 سندر دی گوگڑا تے دھگا سارے دیپتر وچ مشہور سی۔
 پھیر وی پھکر سبھناں نوں پے گیا سی۔ ہر اک باؤ نے
 من ہی من سونہ کھاہی، نڈرشوت نہس لئیگا۔ سبھ دے
 ہتھ آپنھے آپ کتتاں نوں لگ گئے۔ اہو جہی بُری تاں رب
 ویری نال وی نا کرے۔

“کتنا مارا وکت آ گیا؟ کسے توں پیسے لینھ دا کوئی ہج
 آے؟ کی پتا کھڑا سپ بنھ کے ڈنگ مار جے۔”

لنچ لئ جڑے بابویاں دی اِکو رائے سی۔
 “اگوں توں نا اسیں رشوت لوانگے اتے نا ہی کسے
 اپھسر دی وُگار کرانگے۔” اگانہ۔ ودھو اکھو اوندے منوہر
 نے سبھ دیاں بھاؤناواں دی ترجمانی کر کے فیسلا
 سُنھائیا۔

آنے بہانے اہناں بُد فیسلا افسر دے کَنسِ وَی پا دتا۔ تُد
 تاں مُپھت دی بدنامی جھلدے ہن۔ اہناں دی رشوت دا وُڈا
 ہِسا تاں افسراں دے کَنم ہی آندا ہے۔ کسے ذنمے کَننٹن
 دا بل ہے، کسے ذنمے ڈی □ سی □ آپھس دا بھگتان تے
 کسے ذنمے آڈٹ پارٹی دی دیکھبھال۔ نت دباڑے نوں
 توں نوں وُگار الگ۔

رمیش اپنی سونہ، تے اڑیا ہوئیا سی۔ اک ہپھتے توں
 اُس نے پیسے دا مونہ نہیں سی دیکھیا۔ پر ساہب، تے
 کوئی اسر نہیں سی۔ جننی وار وَی اُس دے مہمان آئے،
 اُس نے پہلاں وانگ ہی رمیش نوں مہمان۔ نواذی نبھاونہ
 دا حُکم سُنھائیا۔ رمیش جوئیں دفتر دا بابو نہیں، کَننٹن دا
 ٹھیکیدار سی۔ سبر دا گھٹ بھری، تُد آرڈر سُنھدا رہا اتے
 کھجھیا۔ کھجھیا نبھاؤندا وَی رہا۔ افسر نوں نراس کوئیں
 کرے؟ کوئی پور پہل کرے تاں تُد وَی سِر مار دیوے۔
 رمیش دا من اچاٹ سی۔ کدھرے دل نہیں سی لگ رہا۔
 اک ہپھتے وچ ہی اُس دا دیوالا نکلنہ والا ہو گیا سی۔

جیب وچلے اِکّ سو رُپے تاں ہوا وانگ اُڈ گئے۔ دساں
 دی سبزی، پَنجھیاں دا پٹّرول اتے بچیاں دیاں کتاباں
 کھر ددے دا، اُس دا دل بیٹھنہ لگا۔ پہلی وار اُس نوں
 مہسوس ہوئیا کہ چنڈاں دے بہا، تاں اسمان چھوہنہ لگے
 ہن۔ پہلاں اُس دی جیب نوٹاں نال بھری رہندی۔ سکوٹر
 تے بیٹھ کے، پہلاں دا جھولا بھر کے اتے بچیاں لئی
 انگریزی سکول دیاں وُردیاں کھرید کے پہلاں اُس نوں
 اپنا آپ وُڈا-وُڈا لگدا سی۔

بدلے ہالاتاں مُتابک اُس نے گھرے کئی نوپیاں ہدائتاں
 جاری کیتیاں۔ بجلی دا کھاس خیال رکھیا جاوے۔ کوئی
 وئی بٹی وادھو نا جلیے۔ بچیاں دی کاپی دا جینا چر وُرکا۔
 ورکا نا بھر جائے، انہاں نوں نوں کاپی نا دتی جاوے۔
 بچیاں دا رکشا بند۔ اُڈ خُڈ بچیاں نوں چھڈ کے آئیا کریگا۔
 ٹٹوشن وئی بند۔ پنچ وجے توں بااد اُڈ جھکھ ہی تاں ماردا
 ہے۔ خُڈ پڑھائیا کریگا۔

کُجھ کُ بندشاں اُس نے اپنے، تے وئی لائییاں: دفتر اُڈ
 سکوٹر دی تھان بس، تے جائیگا۔ سدھی پنچ رُپے دی
 بچت۔ چار سگرٹاں گھٹ پیئیگا۔ تاش دی باڈی بند۔ نانہ
 نانہ کردے تہہ کھلے ہی جانڈے ہن۔

اِننا کُجھ کرن دے باوجود وئی گلّ بنہ نہیں سی رہی۔ گلّ
 بنھے وئی کوئیں؟ پچھلے پنجاں سالوں، چ اُس نے کئی

گنہاں کھرچے وُدھا لئے سن۔ تنکھنڈ کٹ کٹا کے ساری
 بائ سَوِ مِلدی سی۔ کھرچا تِنن ہزار توں اُپر۔ تنکھنڈ تاں
 پہلی نوں ہی وُنڈی جانڈی ہے۔ باکی دے تہہ دِنان لئی تاں
 اُپرلی کمائی ہی چاہِدی ہے۔ اُس دا ستان دِنان وِچ ہی نک
 وِچ دم آ گیا۔ باکی کوں گزریگی، اُس نوں سمجھ نہیں
 سی آ رہی۔

“کئوں بی کاکا کیتا میرا کنم؟” بُڈھے ہتھان دی چھوش نے
 کلپنا دے اکاش، چ اڈارِ بیاں لاوندے رمیش نوں دھرتی
 تے دھوش لیاندا۔ بُڈھے نوں اچانک ساہمنھے آئیا دیکھ
 کے لُڈ سر توں پیراں تک کنب گیا۔ رمیش نے بُڈھے دے
 جھڑبیاں والے ہتھ نوں گہ نال تگیا۔ لُڈ خالی سن۔ اُس
 نوں تھوڑھی جِننی راہت ملی۔

“آ جا۔ بہ جا بابا۔ کاپی تاں پرسوں دی تیار پئی آ۔ بس مین
 لبھ کے دِنناں۔” پوری ہلیمی نال رمیش نے بُڈھے دا
 سواگت کیتا۔ سہارا دے کے اُس نوں کول پئے سٹول
 تے بیٹھنھ وِچ مدد کیتی۔

دراذ الماریاں سبھ پھروں سٹے۔ کاپی لبھ ہی نہیں سی
 رہی۔ کھبرے کتھے رکھ کے بھل گیا سی لُڈ

“دھیان نال لبھ لے کاکا، مین تیرا ہک نہیں رکھدا۔”
 کھنگھورے مار کے اکھے بُڈھے دے لُڈ شبد اُس دے
 سِنے وِچ چھری وانگ اتر گئے۔ گھبراہٹ نال اُس دے

بتہ کنبہ لگے اتے دل دی دھڑکنہ تیز ہو گئی۔ اُس نے چور اکھاں نال بڈھے دیاں اکھاں وچ تگیا۔ اُڈ سوہیاں ہو چلیاں سن۔

پنج چار کراریاں-کراریاں گالہاں اُس نے اپنی کمزور ہندی جا رہی یاداشت نوں کڈھیاں۔ کاپی پتا نہیں کتھے دھر بیٹھا۔ ہنہ بڈھا آکھیگا، اُڈ پھس لینہ دا مارا جانہ بوجھ کے نہیں لبھدا۔ بڈھا کی، جہڑا وی سنہو اُبو کھو۔

“میری کاپی تاں کاکا اُڈ پی آ...۔” رمیش نے سکھ دا سٹڈ لیا، جدوں بڈھے نے کاپیاں دے ڈھیر، چوں اپنی کاپی کڈھ کے رمیش اگے رکھی۔

“لو پھڑو۔ لاؤ اتھے انگوٹھا۔”

انگوٹھا لا کے بڈھے نے جیب وچ بتہ ماریا۔ اگے ہو کے رمیش نے اُڈے بتہ پھڑ لئی۔

“اُڈ کی پاپ چڑھائونہیں! توں میرے باپ وُرگیں۔ میں

تاں اگے ہی تیرا اپنا وُکت ذائیا کرتا۔” مینتاں ترلے کردا

اُڈ بڈھے نوں دروازے تک چھڈنہ آئیا۔ اُس دیاں پارکھو

نگاہاں نے دُور-دُور تک پڑتال کیتی۔ گیرج پچھے بوہڑ

بیٹھاں اتے میٹاڈور وچ۔ شکر ہے وِجلینس والے

کدھرے نہیں سن۔

سبٹ، تے بیٹھدیاں ہی لگاتار اُس نے دو تین سگرٹاں

پھوکیاں۔ اُڈ اِنّا کُوں ڈر گئے؟ سندر نے تاں ات چُکی

ہوئی سی۔ رمیش تان کدے کسے نال نہیں اڑیا۔ جِنّے
 کوئی دے دیوے، لے لَیندا ہے۔ پھیر اُس نوں کابدا ڈر؟
 اُس دے موٹھوں آپ-مہارے اکّ دو گالہاں سُنّدر نوں
 نکل گئییاں۔ جے سوہرے نے اِنّا دھگّا نا کیتا ہُنّدا تان
 اُس دا پنّجٹ دا نوٹ کھرا ہو جانھا سی۔
 رمیش نے رجسٹر پھرو لیا۔ گھٹو-گھٹ ستّ اٹھ بندیاں
 نے کاپیاں لینہ اُنھا سی۔ کدھرے پہلاں والی نموشی ہی
 نا ہووے، سوچدیاں اُس نے ساریاں کاپیاں ننبروار
 لائییاں۔ جدوں وی کوئی کاپی لینہ آئیّا، تھ جھٹّ پھڑا
 دیویگا۔ کسے نوں گلا کرن دا موکا نہیں دیویگا۔
 سُنّدر سسپینڈ ہو گیا۔ اُس نوں کی پھرک پیندے۔ دھیاں
 پُتّ ویلڈ دتے ہن۔ لکھاں رُپیا وڈھ سٹّے۔ دو سال نوں
 اُنجھ ہی رٹائر ہو جانھا سی۔ رمیش سسپینشن نہیں سہار
 سکدا۔ اُس کول بھتا بینک بیلینس نہیں۔ سارا ستّ اٹھ ہزار
 آے۔ اِنّے کُ تان اِکو افسر نے لے لینھے نے۔
 اُس نوں پتا ہے، سُنّدر دا دو دناں وچّ ہی پنّج ہزار لگّ
 گیا سی۔ وِجیلینس والیاں توں لے کے شیشن کورٹ تکّ
 ہر اکّ نے اُس نوں بیھے کڑٹھ وانگ لیا سی۔
 ورمے وکیل دا مُنشی جیوں ہی اکّ بابو نوں لے کے
 رمیش دی گُرسی کول رُکیا، رمیش دا دل کیتا، گُرسی
 چھڈّ کے بھجّ جائے۔ کسے نوں نہیں سی پتا، اِس بلّیاں

اکھاں والے نے ہی بُڈھے نوں اُنگل لا کے وِجِلّیئس
 وِالیان دا رنڈ پتا دسیا سی۔
 مُنشی اُس کول آ کے مَنّا مَنّا مُسکرائیا۔ رمیش دی اُس
 نال اکھ مِلاونہ دی ہنمت نا پئی۔ نبوس پائی اُس نے
 رجسٹر بابو دے اگے رکھیا، دسکھت کرائے اتے کاپی
 پھڑا دتی۔

رمیش نوں لگا، مُنشی اُس وَل پَنجند دا نوٹ وُدھائیگا
 جاں اکھیگا، تیری پھس آ گی۔ جاندا ہوئیا لے لئیں۔ جوئیں
 نڈ اکسر اکھیا کر دا سی۔ پر نڈ کجھ وِی نہیں بولیا۔ کاپی
 چکّ کے تَر دا بنھیا۔

“سالا میری پھس وِی آپ ای کہا گیا ہوؤ۔” رمیش نوں
 گُستاں بہت آئیا، پر نڈ سبر دا گھٹّ بھرن توں بناں کی
 کر سکا سی؟

سابب دے نوئیں سُنہیے نے، بلدی اُپر ہور پھوس پا دتا۔
 اگلے پیہتے شرو ہونہ والی کمشنر دی انسپیکشن دے
 سنبندھ وِچ ’رِیسٹ-ہائوس‘، تے ہونہ والا کھرچا، اُس
 دے جُنمے لگیا سی۔

کمشنر دی انسپیکشن کوئی کھیڈ نہیں۔ گھٹّو۔ گھٹّ پندراں
 وِہ بندے اُس نال اُنہگے۔ ہر اکّ اہناں وَل کوتوال
 وانگ تگدا ہے۔ نڈ بابوئیاں دے ڈاکے پھڑھنگے اتے اکّ۔

اِکّ چوری دا ہساب ہوئیگا۔ جیباں تان سارے بابویاں
 دِیاں خالی سن، پھیر انسپیکشن سرے کوں لگیگی؟
 “میں تان چھٹی ہی لے لئوں۔ جو ہوئیگا، دیکھی جاؤ۔”
 نوں سِگرٹ سلگھا کے، اُس نے ترکیب سوچی۔
 “تیری گیرہاجری، چ اہناں تیرے کتّماں، چوں نکس
 کڈھ۔ کڈھ ڈھیر لا دینھے۔ پھیر تینوں گونہ بکھشو۔”
 اگلے ہی پل سِگرٹ دے اکھری کش نے، اُس دے بلّے
 ساڑے۔

“بابو جی اُس سردار دی کاپی تان دوؤ۔ پھس میں پھڑ لئ
 ے۔ آپاں سمجھ لو انگے۔” سیوادار نے اُس چبوترے، تے
 بیٹھے سردار ولّ اشارا کیتا اتے بناں رمیش دا جواب
 اڈیک کاپی چکّ لئ۔

“تینوں شرم نہیں آندی۔ ہالے کلّہ کی ہو کے بیٹے۔ توں
 تان چھڑے ملنگ نے مرنا ہی ہے، سانوں وی کبیلداراں
 نوں مروائینگا۔” تریلو-تریلی ہوئے رمیش نے سیوادار
 نوں جھڑکیا۔

“کچھ نی ہندا۔ پیسے تان میں پھڑے نے۔ پھسوں تان میں
 پھسوں۔ توں ہسا لینھا ہوؤ تان لے لئیں، نہیں تیری
 مرذی۔” اکھدا سیوادار سردار ولّ ترّ پیا۔

تُد کس جال وچّ الجھ گئے؟ کسے توں پیسے منشی لے
 گیا، کسے توں سیوادار! تُد کس ترہاں دی امانداری ہے؟

گھر دا کھرچ، کمشنر دا دَور ا اتے کَنٹن دا بل، اِکّ وار
 پھیر اُس دے ذہن وِچّ، ہتھوڑیاں وانگ وُجّہ لگے۔ اُٹھ
 منجھدھار وِچّ پھس گئے۔ پچھے ہٹیگا تاں بھکھا مریگا۔
 اگے ودھیگا، جل جائیگا۔

ر مِیش نوں اُباسیاں تے اُباسیاں اُنہ لگیاں۔ اُٹھ چنڈ دی
 تلب سی جاں دِماگی پریشانی دی نشانی، اُس نوں سمجھ
 نا آئی۔

اِکّ کاپی چُکّ کے اُس نے جیب وِچّ پالی تے کَنٹن وُلّ
 ہو لیا۔ نالے ٹھیکیدار دی کاپی موڑ آئیگا، نالے
 ’سٹر اَنگ‘ جہی چنڈ پئیگا۔ اُس نے سوچیا۔

“وٹھ ر مِیش جی! میں اُنہ ہی لگیا سی،” اکھدیاں
 ٹھیکیدار نے کاپی گلے وِچّ سٹّ لی اتے پنچنڈ دا نوٹ
 کڈّھ کے، اُس وُلّ ودھائیا۔

“اُٹھ رہنہ دے بئ رہنہ دے □ ... دیکھیا نی کی بھانہا
 وُرتئے ...” اِکّ وار پھیر ر مِیش نوں دِنے ہی تارے
 دیکھائی دینہ لگے۔ اُس نوں لگا، ہنہے وِجلینس والے اُس
 دی گچی نیٹھ والے سن۔

“سارے اِکو جے نہیں ہنڈے۔ اگلے دے گھرے بیٹھے دا
 کَنم ہو گیا۔ ہور اُس نوں کی چاہدے؟ میں تاں بھائی پھڑ
 لیائیاں۔ تُوں ہتھ نال نہیں پھڑھنے، میں تیرے بلّ وِچوں

کٹ دُونُگا۔ ٹھیکیدار ہتھوں پھڑ کے اُس نوں نگر وچ
لے گیا۔

‘لوکاں دا وی نک، چ دم آئیا پئے۔ انہاں دے کتم کھڑے
سہی ہندے نے۔ کاغذی کاروائی پوری کرنی پوے تاں
وہ سال کاپی نا بنھ سکے۔ سارے بڑھے نوں گالہاں
کڈھدے نے۔ دفتران دے چگر کڈھنھے کوئی سوکھے
نے۔’

ٹھیکیدار نالے کتم دیاں گلاں سمجھاؤندا رہا، نالے گرم
چنڈ دیاں چسکیاں لیندا رہا۔

اس وار رمیش توں نانہ نا ہو سکی، ہساب کتاب لا کے
دیکھیا، اِنّا کُ بلّ تاں ہنہ تک بنھ گیا سی۔ پہاڑ جڈا دن
ہالے باکی سی۔ ساہب دے ملنہ گنہ والیاں دی گنہتی
کھڑا گھٹّ ہے۔ ڈاراں دیاں ڈاراں آئندیاں نے۔ ٹھیکیدار
ٹھیک آکھدے۔ رنگی ہتھیں پھڑے جانہ توں بچو۔ ارذی
پرچیاں نال ککھ نہیں وگرّدا۔

سبّ تک واپس آئندا رمیش کاپھی راہت مہسوس کر رہا
سی۔ بُد کراری چنڈ دا اسر سی جاں ٹھیکیدار دیاں گلاں
دا جاں سروں لتھے کرذے دا، اس نال کوئی فرک نہیں
پیندا۔

اس دا من سگرٹ سلگاؤنہ لئ مچلیا۔ پر ڈبی خالی سی۔
جیب دیکھی۔ بسّ دا کرائیا ہی بچیا سی۔

جیب خالی دیکھ کے اُس دے چہرے ،تے پلٹنہ چھا گئی۔
ساہمنہ کھڑھ کے نوٹ گنہدا سیوادار ، اُس نوں وِشڈ
وَرگَا لگیا۔

“جا بھجّ کے ڈبیاں سِگرٹاں دیاں پھڑ لیا” کھجھے
کھجھائے اُس نے سیوادار نوں حُکم سُنھائیا۔
کُجھ دیر سیوادار کھڑھا بٹر-بٹر تگدا رہا۔ سِگرٹاں لئی
پیسے اڈکدا رہا۔

اُس دے دل دی گلّ بُجھّ کے ، رمیش نے جدوں اکھاں لال
پلییاں کیتیاں تاں سیوادار دی اکل ،تے پیا پردا ہٹیا۔ اُد
تاں بھلّیا پھردا سی ، رمیش دے ہسے دی امانت ہالے اُس
کول ہی سی۔ رمیش نوں وہلا بیٹھا دیکھ کے ، سَجّے
پاسے والا جگتار کُرسی گھڑس کے اُس دے کول آ
بیٹھا۔

“توں سُنھئے بی بٹھنڈے والا بہادر سُندر والی سیٹ ،تے
آرڈر کرا لیائے۔ اُد سدھو نوں لے کے تِنن دِن منتری
دی کوٹھی بیٹھا رہا۔ کہندے پورا دس ہزار کھرچئے۔”
“اُدی-اُدی سُنھی تاں ہے۔ اینے پیسے! پورے کتھوں
کرو؟”

“اُنندا ہی مار-دھاڑ شرو کر دو۔ منسٹر دا بندے۔ کھڑا
بھڑویا روگو۔ ابو جھے نوں وجلیئس والے وی نی

پھڑدے۔ ”جگتار نے ائوں ہنکا بھریا، جوئیں بہادر اُس دا دشمنہ ہووے۔

ہولی-ہولی جگتار نے ہور وی راذ کھولہے۔ منوہر دے پچھے لگّ کے سُرندر نے وی ساہب دی رسوی دا بلّ دینھوں نانہ کر دتی ہے۔ اُس نے سدھا اکھتا ”نالواں... نا دیواں۔ جو کرنے، کر لے۔“ گھٹّ تان اکلہ منوہر ہی نہیں سی۔ ہنہ ٹڈ دو ہو گئے۔ شانت ہو رہا و اتاؤرنہ پھیر وگرّ چلیا سی۔ منوہر تان بھلا یونینائسٹ ہوئیا۔ سُرندر نوں کی چٹی پی سی، وڈا انکلابی بنھن دی۔

ساہب نے منوہر دی اے □ سی □ آر □ کھراب کر دتی ہے۔ کمشنر ساہب اُس دی بدلی لی راذی ہو گئے سن۔ ساہب نے کمشنر ساہب نوں دسیئے، اس اگّ گندی مچھلی نے سارا تلاب گندا کر دتے۔ سُرندر دیاں وی ساریاں پُر انھیاں پڑتالاں مڑ کھلے گئییاں نے۔ اُس نوں سسپینڈ کرن دے بہانے لبھنہ لی مُردے اکھیر لئے گئے نے۔

چپّ کریا رمیش انہاں دی آپنھے نال تُلنا کردا رہا۔ اُس نے تان ساہب وِر دھ کوئی گستاکی نہیں کیتی۔ اجّ تک سارے بلّ چکائے نے۔ منوہر تے سُرندر کجھ وی کرن، اُس دا کی و استا؟

“اُنجھ آنے بہانے ساہب نے مینوں وی تاڑ دتے! کہندا
جے کمائی والی سیٹ، تے کتھ نہس ہندا تاں سٹور کپیر لا
دینے۔ مینوں ڈرپوک بندیاں دی لوڑ نہس۔ سٹینو نوں شائد
آرڈر ڈکٹھیٹ وی ہو گیا ہووے... کی... کرئے...؟ کدھر
جائیے...؟”

جگتار لیلڑیاں کڈھدا رہا۔ رمیش چپ۔ چاپ اُس دے
چہرے دے بدلے پینترے تگدا رہا۔
چہرے توں تلکی نذر جدوں جگتار دی جیب، تے آکے
ٹکی، رمیش سنن ہو گیا۔ ترور مروڑ کے پائیا سو دا
نوٹ باہر نوں جھاک رہا سی۔
“میں ہد منگے نہس □... کوئی گلو۔ گلی میری جیب، چ پا
گیا... میں سوچیا انسپیکشن دا کھر چا نکل جو... کوئی بل
اُتر ج...”

جگتار ائوں تتلا اٹھیا جوہیں چوری کردا پھڑیا گیا ہووے۔
رمیش دی زبان وی تالوئے نال چپک گئی۔ ساہب اُس نوں
وی کی وار جھڑک چکا سی۔ گلتیاں
کڈھ کڈھ اُس دی نوٹنگ لال کر دندا ہے۔
منوہر کھاڑ کو ہے۔ ساہب نوں سدھا کر دیویگا۔ سرندر
وی... پر ہد کی کرے؟ بدلی کرا کے کتھے جائیگا؟ ہد
سڑیاند ہر تھان اُس دا سواگت کریگی۔ شارکاں دے
سمندر وچ چھوٹی مچھی دا کی وٹی دا ہے۔ اُپر

اُٹھئیگی، شارک کھانہگے۔ نیچے جائیگی، دلدل وِچ
پھسیگی۔

اکّ وار دِل کیتا، منوہر ہوراں دی ڈھانھی وِچ ہی رل
جائے۔ اگے اُڈ کھڑا جگر داراں دے جنمے۔ اوکھے
سوکھے ہو کے بی □ اے □ کیتی تاں اتھے اٹک سکیا۔
سٹینو ڈکٹیشن لے کے اپنے کمرے وِچ آ گیا سی۔ اُس
دیاں ٹائپ-رائیٹر، تے نچدیاں انگلاں دی اواد وِچوں
اُس نوں کئی حکم سنھائی دینہ لگے۔ کوئی جھوٹھی سوچی
انگیٹری، سسپینشن، برکھاستی۔ بھکھ ننگ اتے در-در
دیاں ٹھوہکراں ...

“لو ساہب۔“ اکھدے سیوادار نے وہ دے نوٹ، تے
رکھیاں ڈبیاں اُس نوں پیش کیتیاں۔
رمیش نے اکّ وار پھیر جگتار دی جیب، چ لشدے
نوٹ وُلّ تگیا۔ کنٹین دا بلّ انسپیکشن دا کھرچا، ساہب
دی نراذگی واری-واری سبھ دیاں اکھاں اگوں لنگھے۔
جگتار نے ساری ہنمت بٹور کے ڈبی بیٹھوں وہ دا نوٹ
کڈھیا تے چپکے جہے رمیش دی جیب، چ پا دتا۔
“بھکھے تاں نی مرنا ... جو ہوؤ دیکھی جاؤ۔“
رمیش بُت بنھیاں رہا۔ اُس نوں لگیا، پپھتا پہلاں اُٹھیا وا۔
ورولا تاں کدوں دا لنگھ چکا ہے۔ سگے پتے جھڑ کے

اُدُّ گئے ہن۔ باکی سبھ کُجھ پہلاں وانگ ہی تاں ہے۔
 سمنڈر، چ رشد کے مگر مچھ نال ویر لَینھا پھنول ہے۔
 دل کرڑا کر کے باکی بچدیاں کاپیاں اُس نے دراذ وِچ
 سٹ لَئیاں۔

نوس ڈبی وچوں سگرٹ کڈھ کے سلگائی اتے میڈ، تے
 لتاں رکھ کے نڈوی نوس اسامی دی اڈک کرن لگا۔

ٹھوس سبوت

جنگیر سنگھ وُرگا ہی سِدھا سا دھا سی، اُس دا کیس، نا
گواہاں دے بیاناں، چ کئی وِنگ وُل، نا کوئی کائوٹنی
اُلجھنہ

بہس سُنھدیاں-سُنھدیاں ہی مِتپال نوں مُلذم نوں سدا
سُنھاونہ دا من بنھاونہ وِچ کوئی دِکت مہسوس نہیں سی
ہوئی۔ پر اُس سنّت سُبھا، دا آدمی نے پتا نہیں کی تُوںھا
کرائیا سی، جدوں وی اُس دے پھیسلے دا وُکت اُنڈا،
کوئی نا کوئی اجب گھٹنا گھٹ جاندی۔ جج ہُنڈیاں وی
مِتپال آپہے آپ نوں مُلذم سمجھنہ لگدا اتے اُس دی
ذبان جنگیر نوں مُلذم کہنہ توں تھتھلاونہ لگدی۔

فیسلے لئی رکھی بُد چوتھی تاریکھ سی۔ ہور ٹال-مٹول
مجسٹریٹ دی شوہرت نوں دھبّا لا سکدی سی۔ ادالت
لگدیاں ہی اُس نے جنگیر سنگھ والی مسل چُکی۔ فیسلا
سُنھاونہ لئی اُس نوں ہاک مروا کے مسل دے وُرکے
ادھر-ادھر کرن لگّا۔

بڑی سدھارنہ جہی کہانہی سی۔ چار جواکاں دے باپ
کول کیول تِنن ایکڑ ذمِن سی۔ پہلاں ماپیاں دی تے پھر
آپنی کبیلداری دا بہار ڈھونڈا-ڈھونڈا، بُد بنبھ گیا سی۔
کدے چھوٹی بہینہ دا ویٹھ، مسان-مسان جنمے دی چھٹی

اتے کدے وچکارلی بھانجی دی چھک۔ کدے ہڑھ،
 کدے بیج، کدے کھاداں اتے کدے ماملے، مُنڈا چھوٹا
 سی تے ذمین تھوڑھی۔ نا سیری رکھ سکدے۔ نا موٹر
 لگوا سکدے، نا ٹریکٹر کھرید سکدے۔ کدے انجنہ لئی
 تیل، کدے ٹریکٹر دا کرایا اتے کنبائیں دی وڈھائی، ہر
 واری آڑھتیاں دی

بہی دا نواں وُرکا کالا ہندا۔ وڈی دھی دے سلے اتے
 چھوٹی دی چھوچھک نے تاں اُدا دھونیاں ہی کڈھ دتا۔
 بناں ذمین گنہے کرائے آڑھتیاں نے دھیلا نا دتا۔
 دُبدے جنگیر نوں بدل کے آئے نوں پٹواری نے تنہکے
 دا سہارا بنھ کے بچا لیا۔ تھ پٹواری گھٹ تے لوکاں نوں
 باہر لے مُلک بھیجنھ دا کتم زیادا کردا۔ جہڑے پنڈ وی
 جاندے، ادھا پنڈ باہر نوں تور دندا۔ کسے نوں امریکا،
 کسے نوں کنیڈا اتے کسے نوں اِران۔ کئی ککھ توں لکھ
 ہو گئے۔ جنگیر دے کاغذ پتر پھول کے بھرن گئے
 جنگیر نوں اُس نے اکّ دن سمجھائیا۔
 “کابنوں بھوں نال ٹگراں مار دین۔ دو سال وی باہر لا
 لئیں تاں بارے نیارے ہو جانھگے۔ نالے ذمیناں چھٹ
 جانھگیان نالے کر ڈالہ جاؤ۔”
 جنگیر دے کھانے پے گئی۔ ذمین، چوں تاں دو وُکت دی
 روٹی وی نَسب نہیں ہندی۔ اتھے شریکاں توں ڈردا

دِہاڑی وی نہس کر سکدا۔ باہر لے مُلک وِچ چاہے کِسے
 دِیاں ٹٹیاں چُکدے رہو، کِہڑا کِسے نے دیکھنہ اُنھے۔
 لِبِیبا جانہ دا پندران ہزار لگدا سی۔ کرڈالے کے وی دس
 ہزار توں ودھ دینہ نوں تیار نہس سی۔ تہ وی پُرانہا لہاڈ
 کر کے، نہس تاں داہڑی نالوں مُچھاں وڈیاں ہوئیاں
 پییاں سن۔ باکی دا ذنما پٹواری نے لیا تاں کتم بنھیا۔ اُدا
 بِنک وایاں نال کھانہ پینہ سی۔ آپے مجھاں کھر بدنہ لئی
 کرڈا مندور کرا دیویگا۔

پنج ہزار دی نوکری دے سپہنے لیندا جنگر دھڑادھڑ
 خالی کاغذاں، تے انگوٹھے لاوندا رہا۔ پٹواری کِسے
 نوں پنج دیوے جاں پنجند، اُس نے کدے نہس پُچھیا۔ ست
 دی تہاں پنج ہزار گھر لیاہیا، پٹواری اُس نوں ربّ ورگا
 لگا سی۔

لِبِیبا دی تہاں جدوں کابل دِیاں جیلہاں وِچ دھکے کھا
 کے تہ گھر مُڑیا تاں اُس نوں اپنے دیش دی پُلس نے
 گھیر لیا۔ جے ٹریول ایجنٹاں نے جنگر سِنگھ نال
 دھوکھا کیتا سی تاں جنگر سِنگھ نے بِنک نال۔ کرڈا
 لینہ سمیں جہڑی جمہانبندی کاغذاں نال لائی گئی سی،
 اُس مُتابک جنگر ذمین دا پیداگ مالک سی۔ اسلیعت تہ
 سی کہ اُس دی جمہانبندی رہنہ دے انتکالاں نال سوہی

ہوئی پئی سی۔ مجہاں کھر بدنہ دِیاں رسِداں وی جالی،
 اس ترہاں اُس نے بَینک نوں ٹھگیا سی۔
 کسے وی ڈھنگ نال پیسے مُردے نذر اُنڈے تان شائد
 بَینک والے پرچا درج کراندے۔ جدوں جھوٹھیاں
 رپورٹاں کرن کر کے جنگیر دے برابر کھلونہ دا کھترا
 دسنہ لگا تان اہناں نوں بُد کدم چکنا پیا۔ اپنے پالے توں
 ڈردیاں نے گواہیاں وی ودھ چڑھ کے دتیاں۔
 اپنی سفائی لئی جنگیر سنگھ کول اک رٹ سی۔ کاغذاں
 پتّراں دا پٹواری نوں پتا سی۔ بُد تان اُس دے وشواس وچ
 ائنا ہوئیا انگوٹھے، تے انگوٹھا لاوندا رہا۔ سگوں اُس دا
 دو ہزار بَینک والیاں نے کھا دھا سی۔ کاغذی سبوت اُس
 کول اک وی نہیں سی۔ ذبانی گلاں دی کانوئن دی نذر
 وچ کوئی اہمیت نہیں۔

جنگیر سنگھ نوں اڈیکدا میتپال سوچ رہا سی، چنگا ہندا
 جے بُد پہلے دِن ہی فیسلا سُنھا دندا۔ اِنے دِن مانسک
 تناؤ، چ تان نا رہنہ پیندا۔ اُس دِن اُس نے کسے ہور
 فیسلے نوں ترجہ دتی سی۔ دوویں پارٹیاں تکرّیاں سن۔
 اُسے دِن فیسلے نا سُنھاؤندا تان کسے پاسنوں دی دبا پے
 سکدا سی۔

اگلے دِن دیش دے مکھی دے کھلاف پڑتال کر رہی
 پارلیمانی کمیٹی دی رپورٹ وڈیاں-وڈیاں سُرکھیاں وچ

چھپی سی۔ مُکھی اتے اُس دے سہیوگیاں نوں 64 کروڑ
 ڈکارن دے دوش توں بائدت بری کر دتا گیا سی۔
 رپورٹ پڑھدیاں-پڑھدیاں اخبار تے چھپے کالے اکھر
 چھائیں-مائیں ہو جاندے۔ اہناں دی تھان دو اکس اکھاں
 اگے آ کھڑوندے۔ پہلا سی ہٹے-کٹے چٹ کپڑے دیش
 دے مُکھی دا، جہڑا پنتالیاں دا ہو کے وی پینتیاں دا
 لگدا سی۔ دوجا سی مارچو جہے، اندر دھسیاں اکھاں
 والے جنگر دا، جہڑا پنتالیاں دا ہو کے پینہٹھاں دا لگدا
 سی۔ دوہاں وچ زمین اسمان دا پھرک سی۔ اک نوں
 وراست وچ ہگومت ملی سی اتے دوجے نوں بھکھے
 ننگ۔ پہلے نوں اپنے کھلاف پڑتال کرن والے ججاں
 دی چونہ کرن دا سنو دھانک ہک ہاسل سی اتے دوجے
 نوں لڈ وی نہیں پتا کہ جج دی کوٹھی نوں کھڑا رٹھ جاندا
 ہے۔ پہلے کول اس ہک نوں سچجے ڈھنگ نال ورتتھ
 لی تہ تریکے دسنہ دی ماہراں دی وڈی کتار سی اتے
 دوجے کول رب تے بھروسا رکھنہ والے بھگتاں دی۔
 پہلے نے ماہراں دی سلسلہ، تے اپنے ٹھنہنہ دے
 سہارے کھڑے چہیتیاں نوں چنہ چنہ ججاں دیاں
 کرسیاں، تے بٹھائیا۔ مُکھی نوں چٹا ددھ سابت کرن لی
 ادی چوٹی دا زور لاونہا

اُہناں دا پہلا فرزند سی۔ دُوجے نوں مالا دے منہکے پھیرن
 توں بناں کُجھ وُی پتا نہیں سی۔ مُکھی دے گوٹھ مُکھی
 دے گھیلے وِچّ شامل سن اتے جنّگر سِنّگھ دے گوٹھ
 جنّگر سِنّگھ دے گھیلے وِچّ۔ پہلیاں نے اپنےیاں کُرسیاں
 بچاؤنہ لئِ مُکھی دے ہکّ وِچّ بولنہا سی اتے دُوجیاں
 نے اپنےیاں گلتیاں چھپاؤنہ لئِ جنّگر دے کھلاپھ۔
 دُوجے دے کھلاپھ بولنہ وایلیاں مسلاں دے ڈھڈّ بھرن لئِ
 تھانہیدار نے ڈنڈّے دی سہائتا نال جنّگر توں منمرذی
 دے کاغذاں، تے انگوٹھے لگوائے سن۔ پہلے کھلاپھ
 بولنہ وایلیاں مسلاں نوں

گنم کرن وایلیاں نوں سزا دی تھانہ انام دی توگو سی۔
 پہلے کول اپنے کھلاپھ بولنہ وایلیاں نوں چپّ کراؤنہ لئِ
 بُرکیاں دا ڈھیر سی۔ بُرکیاں نوں نکّ مارن وایلیاں لئِ
 شکاری کتے۔ کسے پچھے راا، کسے پچھے انکم ٹیکس
 اتے کسے پچھے ودیشی مُدرا ایکٹ۔ دیسی ودیشی
 مٹراں دی سہائتا نال اگنی پرکھیا وچوں کُندن بنہ کے
 نکلنہا پہلے لئِ مامولی گلّ سی۔

جنّگر سِنّگھ نے شائد پہلی واری کچھری دیکھی سی۔
 ادالت، چ وڑدیاں ہی تھ گواہی گاں وانگ بھونتر جاندا،
 جتی باہر ہی لُہد اُنّدا۔ ہتھ جوڑ کے بیٹھدا۔ مُونہ، چ کسے
 منتر دا پاٹھ کردا۔ اُس نوں پگا یکن سی کہ ججّ تاں ربّ

دا رُوپ ہندا ہے۔ دُدھ نوں دُدھ اتے پانھی نوں پانھی
 نتار دا ہے۔ بڑیاں سدھراں نال لُڈ مِنتپال وُل تگدا۔ اُس
 دیاں اکھاں جوئیں تر لالے کے اکھدیاں، “توں انساپھ
 دی کُرسی، تے بیٹھا سبھ کُجھ دیکھ رہیں۔ میں بیکسور
 ہاں۔”

اُس دن بیکسور نوں مِنتپال کسور وار نہیں سی ٹھہرا
 سکیا۔ سوچدا رہا جے چوئہٹ کروڑ نال دیش دے
 خدانے نوں کوئی گھاٹا نہیں پیا تاں اس گریب دے
 چوئہٹ سو نال کھڑا دیوالا نکل جانھا ہے۔ فیسلے لئی
 ہور تاریکھ دینھ لئی لُڈ مجبور سی۔

اگلے دناں، چ لُڈ وِجلیئس جج دے کتّماں وِچ رُجھیا رہا۔
 اہناں دا پھون آئیا سی۔ لکھ کوشش کرن، تے وی اہناں
 دی لاڈلی دھی نوں کسے وی میڈیکل کالج وِچ داکھلا
 نہیں سی ملیا۔ ہنہ اکو ہلّ سی۔ مِنتپال اہناں دی سہائتا کر
 سکدا سی۔ اس شہر وِچ وی اکّ میڈیکل کالج سی۔
 پر بندھکی کمیٹی دے پردھان کول پنچ سِنٹاں راکھویاں
 سن۔ لُڈ جس نوں مر ذی داکھلا دوا دیوے۔

مِنتپال دے پہلے سُنیہے ہی پردھان بھجّا آئیا۔ گولی
 کسدی تے گہنھے کسدے۔ لُڈ تاں کی، جے حُکم ہووے
 تاں لُڈ سارا کالج اہناں دے بچیاں نال بھر سکدے۔

پر دھان دی ہاں تے مِنتپال بڑا خُش ہوئیا۔ ججّ، تے بڑا
 اہسان ہونہ لگا سی۔ شرمو-شرمی ہی اُس نوں مِنتپال دے
 کھلاپھ چلدی انکُیائری پھائیل کرنی پیندی ہے۔ ٹھہک
 ہے، امپرو وومینٹ ٹرسٹ دے پلاٹاں دی کِمت لکھاں وِچ
 ہے۔ پر اُس نے پلاٹ ساریاں کانوٹنی پھار مِلیٹیاں
 پوریاں کر کے لیا ہے۔ اس دا کسے کول کی سبوت ہے
 کہ اُس نے ٹرسٹ دے چیئرمین دے کسے رشتیدار نوں
 کسے کیس وِچ پھاندا پھنچایا ہے۔

وِدا ہندے پردھان نے جدوں اِکّ چھوٹی جہی سپھارش
 کیتی تاں اِکّ وار تاں مِنتپال دا سر چکرا گیا۔ اُس دے
 جوای دا مُکدّما مِنتپال دی ادالت وِچ چلدا سی، دساں
 سالاں توں لٹک رہا سی۔ مِنتپال دی کِریا ہو جاوے تاں اُس
 چُراسی دے گِیڑ وِچوں نکل جاوے۔

مِنتپال نے پردھان دے جوای دی مِسل گھوکھی۔ جدوں
 کاکا جی نے کرذا لیا، اُدوں حُکمران پارٹی وِچ پردھان
 جی دی پوری چڑھت سی۔ اُس دے مِتر مِنتربیاں نے
 کرذیاں دے کھلے گپھے وُندے۔ اِکّ گپھا اہناں دے ہتھ
 وِی آئیا۔ پورے پنجد لکھ دا۔ کِڑے مار دواییاں دے
 کارکھانے لئ۔ کارکھانے نے کھیتبازری نوں پھاندا
 پھنچانہا سی، اِس لئ چوتھا ہسا سببڈی سی۔ سردار جی

نِے کار کھانا اُساریا، نا کچّا مال کھریدیا اتے نا اُتپادن
 شُرُو کیتا۔ کاغذی کاروائی کر کے گھاٹا دکھا دتا۔
 ہساب برابر کر دتا۔ آپنھی سرکار رہندی تان کرنا مہیاپہ
 کرا لیندے۔ ٹڈ آم وانگ دوجے سال ہی ٹٹ گئی۔ ورو دھی
 کدوں چھڈدے نِے؟ اہناں پردھان نوں جلیل کرن لئی
 جوئی نوں کچھری لیا۔ اج۔ کلہ پردھان جی دی نوس
 سرکار نال وی ٹھیک ہے۔ اسے لئی دساں سالاں، چ اِک
 وی گوٹھ گواہی دینہ نہس آئیا۔ اُنجھ وی کُجھ گوٹھ رٹائر
 ہو کے گھروں۔ گھری چلے گئے، باکی ترکیاں کر۔ کر
 وڈے اہدیاں، تے پُج گئے۔ مجسٹریٹ دی کچھری، چ
 کھڑو کے وکیلان دے اوٹ۔ پٹانگ سوالان دا جواب دینہا
 اہناں

دی شان دے کھلاپہ سی۔

ٹڈ کٹم میتپال لئی اوکھا نہس سی۔ اُس دی ادالت وچ ٹڈ سبھ
 توں پُرانہا کیس سی۔ ہائیکورٹ تان اکھدا ہے کہ جے
 کوئی کیس تِن سال وی پُرانہا ہو جاوے تان وی گواہیاں
 بند کر کے کیس دا فیسلا کر دؤ۔ ٹڈ تان دس سال پُرانہا
 سی۔ جے پنچٹھ لکھ دا ماملا نا ہندا تان کاکا جی کدوں
 دے بری ہو گئے ہندے۔ وڈی رکم توں ڈردیاں کسے
 مجسٹریٹ نے گواہیاں بند کرن دی ہنمت نہس کیتی۔

سادھارن ہالات ہندے تان میتپال وی گواہیاں بند کرن دا
 خترا ملّ نا لیندا۔ اس سمیں کوئی خترا نہیں سی۔ اُس نوں
 تان سمجھ ہی ہنہ آئی سی کہ انگیٹری دے باوجود وی
 اُس نوں سوبے دے اس سبھ تون ودھیا سناتی شہر وچ
 کٹوں لایا گیا سی۔ اُننا بدھو نہیں سی کہ جسٹس دا
 اشارا نا سمجھے۔ کاکا جی نوں بری کرن وچ ہی سبھ دا
 بھلا سی۔

اُس دن جوئی تان اُس نے بری کر دتا پر جنگیر نوں سزا
 نا کر سکیا۔ جے جنگیر گواہاں نوں نہیں کھرد سکیا تان
 اُس دا کی کسور؟ جو اُس دے گوٹھ دی پہلی پیشی ہی
 اُس دے کھلاپہ بھگت گئی تان اُن کی کرے؟
 اکّ وار پھیر اُس نوں پھیسلا ٹالنا پیا سی۔
 اگلے دن وی بھلے نہیں سن۔

اُنہاں دناں، چ اُس دا بھرا آہیا۔ نال اکّ سیٹھ نوں لیایا۔
 سیٹھ نے کئی سال پہلاں گھو، چ گاں دی چربی ملا کے
 لوکاں دا دھرم بھر شٹ کیتا سی۔ جدوں اُن گلّ لوکاں نوں
 پتا لگی تان سارے دیش وچ تہلکا مچ گیا۔ جلسے ہوئے،
 جلوس نکلے، پارلیمنٹ اتے اسپینلیاں وچ زور دار
 بھاشنہ ہوئے۔ دھڑا دھڑ گھو دے سینپل بھرے گئے۔ سیٹھ
 نوں دیش دی سرکھیا لئی بنھے کائونن ادھین دو سال اندر

رکھیا گیا۔ تہ گلاں مسل دسّی سی۔ سیٹھ کُجھ ہور کھندا
 سی۔ تہ سارا ہلا۔ گلہ جھوٹھا سی۔ چربی برآمد
 کرن دا اُس کول لائیسینس سی۔ تہ اِک کینڈری منتری نے
 لے کے دتا سی۔ چھوٹے ہندے تہ اتے منتری اِکو
 کارکھانے وچ کتم کردے رہے سن۔ منتری سیاست دیاں
 پورِ بیاں چڑھدا رہا اتے اُس دے سہارے سیٹھ
 سرمائیداری دیاں۔ کاغذ پتّرس چاہے سیٹھ ہی مالک ہندا
 سی، اسل وچ تہ ادھ دا بسیدار ہندا سی۔ ہساب کتاب، چ
 اُنوں تھوڑھا جہا شک کاہدا ہوئیا، اُس نے سیٹھ دے
 پٹھے دن لیا دتے۔ سارے دن گے پھساد اُس دے اشارے
 تے ہوئے۔ سیٹھ دی چنگی کسمت نوں ہنہ وا۔ ورولا
 لنگھ چکا ہے۔ منتری وی گدی گیا کے دردر دیاں
 ٹھوکران کھاندا ہے۔ باکی سارے کیساں وچوں تہ بری ہو
 چکا ہے، بس اہو باکی ہے۔
 بھرا نے اندر وڑ کے سمجھائیا۔ سیٹھ سپریم کورٹ دے
 اچّ کوٹی دے کسے وی وکیل توں فیسلہ لکھوا کے لیائیا
 ہے۔ سیٹھ بری کرن لئی سینکڑے نکتے جس وچ درج
 سن، فیسلے دے نال ہی ڈبلکس ماروتی کار دے کاغذ
 وی ہن۔
 میتپال توں بھرا دی موڑی ناگی۔ اکھاں میچ کے اُس نے
 پھیسلے، تے دسکھت کر دتے۔

اُس تارِکھ، تے وِی اُس دی کلم جنّگِر نوں سدا سُنھاوَنھ
 لئِ نہس سی چلّ سکی۔ جے جنّگِر گریبی دا ماریا
 وُدھیا وُکِل نہس کر سکیا، اِسے بدلے اُس نوں سدا
 کِس؟ نالے جنّگِر اتے مِنتپال وِچ پھرک ہی کی رشِدِ گِیا
 سی بھلا؟

اچّ سبھ ٹھہک-ٹھاک سی۔ ہالے تک کُجھ وِی اجہا نہس
 سی واپریا، جہڑا مِنتپال دی کلم نوں روک سکے۔
 جنّگِر نے اندر اُنھ، چ دیر کر دتی سی۔ سماں لنگھاوَنھ
 لئِ اُس نے اُنہاں

فیسلیاں، تے نِگنڈ ماری، جہڑے اُس نے اِس مہنے
 کیتے سن۔ سارے دے سارے مُلذم بری ہوئے سن۔ لُڈ کی
 کردا؟ سارے کیس کمزور سن۔

ادالت اندر وُڑدے جنّگِر نوں مِنتپال نے گے نال تگیا۔
 جنّگِر دیاں نِگیاں-نِگیاں اکھاں وِچ چمک سی۔ ڈر بھیا
 دا نشان نہس سی، ٹاکیاں والے کپڑے بھاوین پہلاں
 والے ہی سن پر ساپھ سْتھرے۔ اِس وار جیب وِچ بٹوِیا
 وِی سی۔ مُنشی اِردلیاں نوں خُش کرن دی تیاری کر
 کے اُپیا لگدا سی۔ اُنہاں کھوب سبذ باگ دیکھائے ہوئے
 نے۔ جدوں پَنجند-پَنجند لکھ دے گبن بری ہو گئے، اُس
 دے ہزاراں نوں کِس نے پُچھنھا سی۔

جنگیر دیاں اکھاں وچ لٹکے انساپھ ملنہ دے سپہنے
 میتپال توں بہتی دیر نا تگے گئے۔ چوراں وانگ نگاہاں
 چُرا کے اُس نے وکیل وُلّ تگیا۔

“جرمانے لی پیسے، ضمانت لی بندے لے کے آئیں؟”
 اُہنے وکیل نوں پُچھیا، جہڑا بناں متلب کاغذاں دی پھولا۔
 پھرالی کر کے اپنے آپ نوں مسروپہ دکھاونہ دا یتن کر
 رہا سی۔

جنگیر نوں تاں کجھ سمجھ نا آئی پر فیسلا سُنھدیاں ہی
 وکیل دے چہرے، تے پلتنہ چھا گئی۔
 “کی کرئے وکیل ساہب؟ اسیں تاں کاغذ دیکھ کے فیسلا
 کرنا ہُندے۔ اکّ گلّ وی ایدے ہکّ وچ ہندی، تاں میں اس
 نوں ذرور بری کر دندا، سوہرے دے کھلاپھ سبوت
 بڑے ٹھوس نے۔

اینی کُ سپھائی پیش کر اُس نے نبوس پالی۔ تِنّ سال دی
 سخت سزا دا حکم لکھ کے سرپہ ریڈر نوں پھڑا دتا۔
 اگلی کاروائی ٹڈ کرے۔

آپہے مُونہوں جنگیر نوں سزا سُنھاونہ دی اُس وچ ہنمت
 نہیں سی۔

کنجر خانہ

گھُسمسا ہو چُکا سی۔ سرکاری وکیل دا سکوٹر اسی دی
 سپیڈ تے تھانھے ولّ دوڑ رہا سی۔
 مینوں دال، چ کالا۔ کالا لگا۔
 “بڑی کابل، چ آیں۔ سکھ تان ہے؟” نا چاہندے ہوئے وی
 میں اُس نوں روک کے پُچھیا۔
 “تھانھے تان سرکاری وکیل دا مگا ہندے۔ گھٹ پنیھی
 آے تان بیٹھ پچھے!”
 اُس دیاں گلاں توں لگدا سی، اُڈ ڈاڈھا خُش سی۔
 “کوئی پارٹی۔ شارٹی آ؟”
 “آہو تھانھیدار دے مُنڈے دا جنم دِن آ۔”
 “تکڑا ہی شگن دینھا ہوؤ۔ نوٹاں نال جیب بھر رکھی
 آے۔”
 “نہیں نہیں۔ اجہی کوئی پھار میلٹی نہیں۔”
 گھٹ لگی ہووے تان ہی تاش کھیڈنہ دا مذا اُنڈے۔ چار
 پیسے جتنھے ہونھے تان نوٹاں نال جیب بھری ہونھی
 ذروری ہے۔ بھوکھ دی کلپنا کردے سرکاری وکیل دیاں
 اکھاں چمک اٹھیاں۔
 “جوئے پچھوں؟” میں وانگ کیتا۔

“پھیر؟ مَوجِ میلا! تھانہیدار نے اُدھیانہے والی شبنم
 بُلائی آے۔ پَنج ہزار لَیندی آ اِک رات دا۔ گلوٹے ارگی آ۔
 دیکھدے ہی نشا چڑھ جائدے۔”

شبنم دا ناں ہوٹھاں، تے اُنڈیاں ہی اُس اندر دھڑ دھڑی
 چھڑ پئی۔

اُد بھلّ۔ بھلا گیا کہ اُس نے مَینوں وی نال چلنہ دی
 پیشکش کیتی سی۔

اُس دا سگوٹر مڑ ہوا نال گلاں کرن لگا۔
 مَینوں بُتّ بنھے نوں سمجھ نہیں سی آ رہی کہ اُد تھانہے
 جا رہے جاں کتجر خانے!

سچا سودا

بسّ وچّ بیہڈ بھڑ سی۔ اِکّ وار من کیتا، واپس مُڑ جاواں۔
اگے وی سینکڑے وار اِنٹروبو، تے گیا ہاں۔ نا پہلاں
نوکری ملی سی نا ہنہ ملنھی سی۔

جلدی ہی میں اوورٹیج ہونہ والا ہاں۔ بُد سوچ کے بسّ
چڑھن دی ہنمت بٹور ہی لی۔

نوکری ملنہ دا بُد اکھری مَوکا سی۔ سپہارشی چٹھیاں
نال میں بٹویا بھر لیا۔ شائد کوئی کَنم ہی آ جائے۔

میرے بسّ، چ چڑھدیاں ہی چیک۔ چہاڑا پے گیا۔
”جیب کتری کُٹو □ ... مارو۔“

بہمترے لوکاں نے اپنےہیاں۔ اپنےہیاں جیباں ٹٹولیاں۔ میں
بے۔ پھکر سی۔ میری جیب، چ تاں سارے وہ رُپے سن۔
میں سنہ رکھیا سی، جیب کترے تاں دُوروں ہی نوٹ
سنگھ لیا کردے ہن۔ میری جیب نوں کس بیوکوپہ نے ہتھ
پاؤنھا ہے۔

سپہارشی چٹھیاں نوٹاں نالوں گھٹّ کیمتی نہیں سن۔
سُبھاوک ہی میرا ہتھ وی جیب، تے چلا گیا۔ بُد تاں میرا
ہی بٹویا گائب سی۔

بھڑ نوں لتاڑدا میں بسّ، چوں اُتر گیا۔

اِکّ کالی کلوٹی جہی تامل اورت، جہڑیاں ہڈیاں دے
 پنجر توں وُدھ کجھ وئی نہیں سی، ذمن، تے ڈھیر ہوئی
 پئی سی۔ ساری بھڑ اُس، تے چھتر پولا کر رہی سی۔ اُٹھ
 نوجیان جس دے ہتھ وچ میرا بٹویا سی، ٹھڈیاں دا منہ
 ورسا رہا سی۔

جیب کتری ہونک رہی سی۔ گود چُگیا بچا پرہاں جا ڈگا
 سی۔ اُٹھ لگاتار چکی جا رہا سی۔

“سالی مکر کردی ہے □ ...” جدوں جیب کتری بیسڈھ
 ہو گئی تاں نوجیان نے اکھری ٹھڈا ماریا اتے ہک پھلا
 کے میرے وُلّ تگیا۔ شائد کسے اِنام دی توکو ہووے۔
 جدوں میں بٹویا کھولہ کے دکھائییا تاں نوجیان دے سر
 سو گھڑا پانھی پے گیا۔ نموجھونھا ہو کے اُٹھ بس جا
 چڑھیا۔

اس ایشگن توں نوکری ملنہ دا سوال ہی پیدا نہیں سی
 ہندا۔ وہ رُپے بچاؤنہ دی نیعت نال میں بس چڑھن دا
 ارادا تیاگ دتا۔

بس تر گئی۔ بھڑ کھنڈ گئی۔ اُٹھ اُسے ترہاں مودھے مونہ
 پئی سی۔ بچا رو رو ہنبھ چُگا سی۔ اُس دی گردن لڑکنہ
 لگی سی۔ پر جیب کتری نوں اُس دی کوئی پھکر نہیں
 سی۔

پہلاں مینوں لگا، اُڈ بہانے گھڑدی ہے۔ میرے تڑ جانہ
 نوں اُڈکدی ہے۔

پر اُس دے سپہید ہُندے جا رہے چہرے وچوں مینوں
 کوئی بناوٹ نذر نا آئی۔

ہنمت بٹور کے میں اُس نوں کھڑھا کیتا۔ پانھی پیا کے
 ہوش، چ لیاندا۔

ہوش، چ اُنڈیاں پی اُڈ نالے بلکنہ لگی، نالے میرے
 پیرس پینہ لگی۔ اُڈ ڈر رہی سی، کدھرے میں اُس نوں
 تھانھے نا پھسا دیواں۔ بچے دے سر، تے ہتھ رکھ کے
 اپنے سچی ہونہ دا یکن دوا رہی سی۔ اپنے درد-بھری
 کہانھی سُنھا رہی سی۔

اُڈ کئییاں دناں توں بھکھی سی۔ نا کَنم مل رہا سی نا
 بھکھ بھکھ منگدی تاں لوک کَنم کر کے کھانہ دا مہنہ
 مار دے۔ کَنم منگدی تاں اُس دی اذت دا مُل پُچھیا جاندا۔
 بھکھے ڈھڈ نوں میری جیب وچ ہتھ پاونہ توں سوا کُجھ
 نہیں سی سُجھا۔ ماڑی کِسمت، پہلی چوری وچ ہی پھاہا
 لگا سی۔

جے میں وی بیرنگار نا ہُندا تاں مینوں اُس دے ہنّجھو
 مگر مچھ والے ہنّجھو لگدے۔ میرا اتیت میرے ساہمنھے
 سی۔ بیرنگاری توں تنگ آئی، کئی وار میں اس توں وی

اگانہ دی سوچ جاندا ہاں۔ میرا ہالے ہتھ پیندا ہے۔ جدوں
 مینوں وی سبھ پاسنوں جواب مل گیا تاں □ ...؟
 اس پرشن دے اتر توں بااد مینوں اُس نال کوئی گلا نا
 رہا۔ میں سہارا دے کے اُس نوں ڈھابے، تے لے گیا۔
 رجوں روٹی کھواونہ دے پیسے دے کے واپس مُڑیاں
 مینوں مہسوس ہو رہا سی جوئیں میں بابے نانک والا
 سچا سودا کر کے مُڑیا ہوواں۔